

502

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ΒΓΑΙΝΕΙ ΚΑΘΕ ΜΗΝΑ

ΧΡΟΝΙΑ Κ.
ΤΕΥΧΟΣ 5 (774) — ΜΑΗΣ 1923.

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
ΠΑΝΟΣ Δ. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΜΑΡΚΟΣ ΑΥΓΕΡΗΣ	Ἐγκώμιο.
ΓΑΛΑΤ. ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗ :	Ἔκθρα
ΠΑΝΟΣ Δ. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ	Λυρική: πρόζες — Τεχνοκριτικά.
Κ. ΚΑΡΒΑΙΩΣ :	Μέισα, Ὅλα σὰν ψήματα.
ΣΤ. ΜΩΡΦΗΣ :	Διχραλῶτων Γυρισμός.
ΣΠ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ	Ἐλύγεια.
ΝΑ. ΒΟΥΤΣΙΡΪΔΗΣ :	Θαμὲ ἡ νόχτα.
Κ. ΦΡΙΑΓΓΟΣ :	Οἱ μάγοι.
ΓΙΑΝ ΒΑΚΧΥΔΙΑΝΝΗΣ :	Μικροκοσμοί.
ΔΗΜΩΦ. ΒΟΥΤΥΡΑΣ :	Σὲ ἄλλον κόσμῳ.
ΕΡΡΙΚΟΣ ΧΑΓΓΙΝΕ :	Τραγουδία (Μετ. Κ. Καραντακί).
ΜΙΧ. ΡΟΔΑΣ :	Ἄπὸ τ' Ἀραβιῶν.
JEAN RICHERIN	Τσιγγάνικα τραγουδία (Μετ. Ν. Πετιμεζᾶ)
ΡΗΣΑΣ ΓΚΟΛΦΗΣ	«Τὸ Χάρον ὁ Χάλασμο»
ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΡΟΥΤΗΣ :	«Pedro Casas»
ΦΩΤΟΣ Γ'ΟΦΥΛΛΗΣ :	Κάποια περασμένα
ΑΠ. Ν. ΜΑΓΓΑΝΑΡΗΣ	Γκαϊτίζεν.
ΝΙΚΟΣ ΛΑΪΔΗΣ :	Σημείωμα γιὰ τὸν Τέννισον.
ALFRED TENNYSON :	Ἡ Βασίλισσα τοῦ Μαίη (Μετ. Ν. Λαϊδῆ)
EMMANUEL G'IBEL :	Τετραστιχόν. (Μετ. Αἰγόνια Κοινοῦλα).
SAMILLE MAUSCLAIR :	Κρυστάλλα. (Μετ. Πετροῦ Λαίη)
ΜΑΙΑΣ ΗΛΙΟΥ :	Κριτικὰ σημεϊωματα.
ΓΕΡ. ΣΠΑΤΑΛΑΣ :	Ἡ «ἠολοσπ» τοῦ Δαντῆ.
Μ. ΦΙΑΝΤΑΣ :	Ἦλωσσολογικά.
ΣΤ. ΣΠΕΡΑΝΤΣΙΑΣ :	Για τὸ « Λεματολόγ»
Μ. ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ :	Χυνόμερο.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ & ΚΑΛΔΙΤΕΧΝΙΚΗ ΖΩΗ

Φαινόμενα καὶ πράγματα — Νεοελληνικὴ Φιλολογία. — Ἀμερικανικὴ Φιλολογία. — Ἡ γνώμη τῶν ξένων γιὰ τὴν φιλολογία μας. — Γλωσσολογικά. — Φιλικά Γράμματα. — Νέα Βιβλία — Περιοδικὰ. — Ἐπισημηματα. — β,τι θέλει.

ΕΙΚΟΝΕΣ

Ν. Πετιμεζᾶς (Σκίτσον Φοτιᾶδῆ)
Δημοσ. Βουτυρᾶς (Σκίτσον Φ. Κοινοῦλου)

ΕΚΔΟΣΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ "ΤΥΠΟΣ"
ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ - ΑΡΙΣΤΕΙΔΕΟΥ
ΑΘΗΝΑΙ

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΙΔΡΥΘΕΙΣΑ ΤΩ 1841

ΜΕΤΟΧΙΚΟΝ ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΡΧ. 20,000,000

ΑΠΟΘΕΜΑΤ. ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ > 175,000,000

ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ..... > 2,400,000,000

ΕΔΡΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ

ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἅγιος Νικόλαος	Ἰωάννινα	Παξοὶ
Ἀργίνοιον	Καβάλλα	Πάτραι
Ἀδριανούπολις	Καλάβρυτα	Πειραιεὺς
Αἴγιον	Καλάμαι	Πόρος
Ἄλμυρὸς	Καλλίπολις	Προβέζα
Ἀμαλίας	Καρδίτσα	Πύλος
Ἀμφισσα	Καστοριά	Πύργος
Ἀργοστόλιον	Κέρκυρα	Ραιδεστὸς
Ἄρτα	Κοζάνη	Ρέθυμνος
Ἀταλάντη	Κόρινθος	Σάμος
Βάμος	Κύθηρα	Σαρ. Ἐκκλησιαί
Βόλος	Κύμη	Σέρραι
Γκιουμουλτζίνα	Κυπαρισσία	Σμύρνη
Γύθειον	Λαμία	Σουφλίον
Δεδαγαῆς	Λάρισσα	Σπάρτη
Δημητσάνα	Λεβάδεια	Σύρος
Δράμα	Λευκὰς	Τρίκκαλα
Ἔδεσσα	Μεγαλόπολις	Τρίπολις
Ζάκυνθος	Μεσολόγγιον	Φλώρινα
Ἡράκλειον	Μεσσήνη	Χαλκίς
Θεσσαλονίκη	Μυτιλήνη	Χανία
Θήβαι	Ναύπακτος	Χίος
Θήρα	Ναύπλιον	
Ἰθάκη	Ξάνθη	

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ΧΡΟΝΙΑ Κ'.

ΜΑΗΣ 1927

ΤΕΥΧΟΣ 5 (774)

ΕΓΚΩΜΙΟ

Στὴ δὶσα Κ. Ε.

Ἐγὼ ἴμαι τοῦ πρωτόγερα παιδὶ
καὶ τοῦ πρωτόπαπα ὄργισμένο ἀγγόνι,
τὸ βράδυ ἔχω τῆς χήρας τὸ κορμὶ
κ' ἔχω τὴν κόρη τὴν ἀυγὴ ποῦ λυώνει.

Μὰ ξάφνου ἐσὺ περνᾷς, μὲς τὴ μαντήλια,
τὴν κεντητὴ σου μαργιολιῆς γεμάτη,
μ' αὐτό σου τὸ χαμόγελο στὰ χεῖλια,
μ' αὐτό σου τ' ἀλαφίσο, ὦμέ, τὸ μάτι.

Καὶ τῆς ραχομηλιάς ποθῶ τὸ μῆλο
νὰ τῶχω νὰ εὐωδᾷ στ' ἀρχοντικό μου,
προξενιά στοὺς δικούς σου θενὰ στείλω
στεφάνι μου νὰ γίνης κι ἀγαθὸ μου.

Ὁ ἀχόλευτος κι ὁ ἐλεύτερος γνωρίζω
τὴ γλύκα τῆς σκλαβιάς ὡς σ' ἀντικρῶζω.

ΜΑΡΚΟΣ ΑΥΓΕΡΗΣ

ΕΡΗΜΙΑ....

Ἡ Ἄννα ξύπνησε κείνο τὸ πρωὶ βρειωμένη, πὼς ἀπὸ τοὺς ἄλλους, δὲν ἔπρεπε νὰ περιμένη τίποτα. Πῶς ἦταν μόνη, ὀλομόναχη, κι ὅτι αὐτὴ ἦταν φυσικό. Τῆ σκέψη αὐτὴ τὴν ἔχει κάμει, χιλιάδες φορές. Κάθε φορᾶ πού τὸ ἠθικό της δυναμώνει σκέπτεται μ' αὐτὸ τὸν τρόπο. Τὶς στιγμὲς αὐτὲς εἶναι ἥσυχη καὶ βλέπει τὸ κάθε τι καθαρὰ καὶ διώρανα. Οἱ ἄλλες, ὅλη της ἡ ζωὴ δὲν εἶναι παρὰ μιὰ ἀδιάκοπη σκλαβιά. Νοιώθει νάναι σκλαβωμένη στὰ πράματα καὶ στοὺς ἀνθρώπους. Φοιχτό, γιατί ἐνῶ αὐτὴ εἶναι ἔτσι δεμένη, ἐκεῖνοι βρίσκονται ὀλότελα ἐλεύθεροι. Καμιὰ σκέψη οὔτε πράξη δὲν τοὺς δέσμεψε ποτέ; σιμά της. Τὶ περιέργο ! Ὅλοι κάνουν σὰν νὰ μὴν ὑπάρχω...

Ποτέ, ποτέ δὲν εἶδε κανένα νὰ κάμῃ ἢ νὰ μὴν κάμῃ κάτι ἐξ αἰτίας της.

Αὐτὸ τὸ εἶδε πάλι καθαρὰ ἐκεῖνο τὸ πρωὶ. Ἀπὸ τὸ κρεβάτι της ἄκουε, στὴν πλαγινὴ κάμαρα τὸν ἀδερφό της νὰ κουβεντιῶζῃ μὲ τὴν κοπέλα πού θάπαιρνε ἀργότερα γυναῖκα. Τὸ κορίτσι πού εἶχαν γιὰ τίς δουλειὲς τοῦ σπιτιοῦ μπαίνόβγαίνε καὶ τοκτοποιοῦσε.

— Σὰν νὰ μὴν ὑπάρχω, συλλογίστηκε. Ἐκλείσε τὰ μάτια καὶ ἀπομόνωσε τὸν ἑαυτὸ της. Εἶδε τὴν πολιτεία, τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς δικούς της, νὰ κινιοῦνται ἀνάκατα στὴν παραζάλη τῆς ζωῆς καὶ παραξενεύτηκε. Μὰ πὼς ζοῦσε λοιπὸν μὲ τὴν πλάνη αὐτὴ; πὼς τάχα ἡ ὑπαρξὴ ἢ δική της ἦταν συνδεμένη μ' αὐτῶν πού κινιόνταν γύρω της; Ἡ ἀδερφή της εἶχε φύγει στὴν Εὐρώπη. Ὁ ἀδερφός της πού ἔλειπε δὲν τῆς ἔγραφε ποτέ ἕως μιὰ φορὰ τὸ χρόνο. Ἐψὲς τὸ βράδυ ὁ Δημήτρης πῆγε μὲ μιὰ εὐθυμὴ παρέα νὰ διασκεδάσῃ. Ἔτσι εἶναι. Τὸ ἀντίθετο θάταν ἀφύσικο, καὶ μάλιστα κωμικό... Ἄπλωσε τὸ χέρι της στὸ τραπεζάκι καὶ πῆρε τὸ βιβλίον πού διάβαζε. Τὶ θλιβερὸ πού ἦταν ! Ἡ ζωὴ κυλοῦσε στὰ φύλλα του χωρὶς σκοπὸ, χωρὶς ἔννοια, κι ὅμως τόσο βασανισμένη... αὐτὸ τῶκανε ἀκόμα πιὸ θλιβερό. Ὁμι δὲν εἶναι σωστό, ἡ ζωὴ εἶναι θλιβερὴ γιατί δὲν ἔχει σκοπὸ, ὅχι γιατί εἶναι βασανισμένη. Βασανισμένη ἢ εὐτυχισμένη δὲν ἔχει καμιὰ σημασία... μάλιστα ὅταν φαντάξῃ εὐτυχισμένη εἶναι πούναυ θλιβερή... Μόνο στὰ βιβλία βρίσκει κανεὶς τὸν ἑαυτὸ του. . . Στὴν πραγματικότητα εἶναι κάτι τι ρευστὸ πού δὲ συλλαβάζεται... Μάλιστα συχνὰ εἶναι κανένας ἀσυνάρτητος. . . Ὅχι ἀσυνάρτητος, μᾶλλον μπορεῖ νὰ πῆ κανεὶς, γεμάτος ἀσυνέπειες. Ναι, γεμάτος ἀσυνέπειες. Μπορεῖ νὰ κάμῃ συγχρόνως τὰ πιὸ ἀντίθε-

τα. Ούτε ξέρει τι θέλει... ούτε τι είναι η εὐτυχία. Σύγχυση... Ἄλλὰ στὰ βιβλία τὸν βλέπει σὰν ἓνα σύνολο ἁρμονικό... Ὅλη τὴ ζωὴ τὴ βλέπει ἁρμονισμένη. Μὰ, τώρα, τὸ βιβλίο αὐτὸ ἔτσι ὅπως εἶναι γραμμένο μέσα σ' ἐκεῖνο τὸ μελαγχολικὸ τόνο πού τὸ δίνει ὁ γκριζὸς οὐρανός, τὰ δέντρα πὸν τὰ μαδᾷ τὸ φθινόπωρο, τῆς ἔδωκε χροιοπιστὴ τὴ μελαγχολία τῆς ζωῆς της...

— Κάθε φορὰ πὸν καταφέρνει νὰ δέχεται τὰ πράγματα ὅπως εἶναι, κι ὄχι ὅπως τὰ θέλει αὐτὴ νᾶναι, στὸ κεφάλι της ξυπνᾷ ἓνας κόσμος γεμάτος ἐλπίδα, ὄνειρα, σχέδια... Ἐνας κόσμος γεμάτος κίνηση.

Πρῶτα πρῶτα αἰσθάνεται τὴν ἐπιθυμία νὰ φύγει. Νὰ φύγει ... νὰ πάρη τὴ βαλίτσα της καὶ νὰ φύγει. Χαίρεται τίς στιγμὲς τοῦ ἀποχαρτισμοῦ. Πῶς θὰ τὴν κυτοῦν ἄλλοι... το τραῖνο θὰ σφυρίξει κι αὐτὴ θὰ στέκει ἀπόξω, μιῶντας τὰ ὕστερα λόγια μὲ τοὺς ἀνθρώπους πὸν τὴ συνοδεύαν. Δὲ θὰ νοιώθῃ τότε κομὰ ἀπομόνωση. Ἐκεῖνη τὴ γελοῖα ἀπομόνωση πὸν τὴν κυκλώνει μόλις κανένας τῆς φερθεῖ ψυχρὰ ἢ μόλις ὁ ἀνθρώπος πὸν ἀγαπᾷ τὴν παραμελεῖ λιγάκι. Τὸ τραῖνο θὰ σφυρίξει γιὰ τελευταία φορὰ καὶ θὰ ξεκινηθῇ. Ἄλλὰ δὲν εἶναι μόνο ἡ ἐπιθυμία τοῦ μισμοῦ πὸν τὴν κυριεύει. Εἶναι κ' ἓνα ἄλλο αἶσθημα χαρούμενης ἀπολύτρωσης. Σὰν ξαφνικὰ νὰ γίνεται εὐτυχισμένη. Δὲ θὰ φύγει. Γιατί νὰ φύγει; Θὰ μένῃ. Τίποτα δὲ εἶ ἄλλοξοι στὴ ζωὴ της. Θὰ βλέπῃ τὰ ἴδια πρόσωπα ... μόνο πὸν δὲ θὰ τὴν κατακίεζῃ αὐτὴ ἡ ἰδέα πὸς ἐξαρτᾶται ἀπὸ μερικοὺς ἀνθρώπους. Θὰ ζῇ μαζί τους ἐλεύθερα, ὅπως ζοῦν κι αὐτοί, Τὶ κονταμάρα αὐτὴ ἡ ἀδυναμία της. Χιτὲς βράδυ π. χ. ἔτσι πὸν ἦταν οἱ δύο τους μὲ τὸ Δημήτρη, ἡ καρδιά της ἦταν γεμάτη ἀγάπη. Ἄ, ἀλήθεια σπανία ἡ καρδιά της εἶχε τόση τρυφερότητα. Κυθῶς καθόταν ἐκεῖνος καὶ διάβαζε, αὐτὴ τὸν κυτοῦσε... Συνήθως ἡ ἀγάπη εἶναι ἡ συνέχεια μιανοῦ παρελθόντος. Γι' αὐτὸ φαίνεται κ' οἱ ἐρωμένοι μιλοῦν τόσο γιὰ τὴν ἐποχὴ πὸν γνωρίστηκαν. Αὐτὴ ὅμως τὸν κυτοῦσε σὰ νᾶταν ἡ πρώτη φορὰ πὸν τὰ μάτια της τὸν ἔβλεπαν. Δὲ θυμόταν νᾶχε δεῖ ἄλλοτε τὰ μάτια του, τὸ μέτωπό του, τὰ μαλλιά του, καὶ πιδὸ πολὺ ἀπ' ὅλα τὸ μουστάκι του τὸ κομμένο τὸ πυκνὸ πάνω ἀπὸ τὸ χεῖλι. Περίεργο... Κ' ἐκεῖ ἦρθε ὁ Ζάνος, ἓνας φίλος τους, καὶ τοὺς εἶπε νὰ βγοῦν νὰ περάσουν μαζί τὴ γιορτάσιμη βραδιά. Ἡ Ἄννα εἶπε ὄχι, καὶ μὰ θλίψη ἔσφιξε τὴν καρδιά της.. Περίμενε νὰ δῇ τὴ θᾶκανε κ' ἐκεῖνος. Ἦξερε ὅμως πὸς χωρὶς ἄλλο θὰ πήγαινε καὶ πὸς θὰ τὴν ἀφῆνέ.

— Οὔτε σὺ δὲν ἔρχεσαι; Πρώτησε τὸ Δημήτρη ὁ Ζάνος.

— Βαριοῦμαι.

— "Ελα, θάμαστε όλοι. Καί ανάφερε πέντε έξη όνόματα.

— "Ο Λιούμας θάναί ; ρώτησε αδιάφορα ή "Αννα.

— Θάναί.

— Κ' ή γυναίκα του ;

— Κ' εκείνη.

"Η "Αννα ένοιωσε σαν κούραση στα γόνατα.

— "Ελα, ξανάπε ό φίλος τους στο Δημήτρη.

— Θα πάω να πέσω.

— Θα λέςης από τις 8 1)2 !

— "Ε, καλά πήγαινε κ' έρχομαι σε λίγο.

— Λόγο τιμής ;

— Λόγο τιμής.

Σάν έφυγε, ή "Αννα πήγε και κάθησε στον καναπέ. Τό σπίτι ένα γύρω έλαμπε ολοκάθαρο. Μύριζε πάστρα γιορτάσιμη. Τα βάζα είχαν κατακόκκινες ανεμώνες. Τό ήλεκτρικό φώτιζε άφθονα.

— Τώρα έγώ πρέπει να πάω να πέσω να μήν ξεθουν πάλι να με ζητούν, είπε ό Δημήτρης.

— Να λέςης από τις 8 1)2 !

— Γιατί όχι ; είπε και μιá αδιόρατη τραχύτητα χρωμάτισε τη φωνή του.

— Νευρώνει γιατί ξέρει πώς θα λυπηθώ αν πάη στη συντροφιά πούναί κ' ή γυναίκα αυτή, γιατί θέλει να πάη, και γιατί δέν έχει τό θάρρος να τό κάμη χωρίς αυτά τ' αναμασήματα, συλλογίστηκε ή "Αννα και χαμογέλασε. Τό ρολδί χτυπούσε στη σιωπή. "Απόξω περνούσαν άνθρωποι πού μιλούσαν μεγαλόφωνα. Κάποτε στις όμιλίες ξεχώριζαν γυναικείες φωνές και γέλοια. "Η "Αννα συλλογιζόταν :

— Σε λίγο θα φύγη να πάη με τους άλλους. "Ας λήη πώς βαριέται θα πάη. Συλλογίστηκε όστόσο πώς μπορεί και να μήν πήγαινε. "Αλλά αυτό δέν τής έκανε καμιά έντύπωση. Τώρα πια ό,τι και νακανε ήταν τό ίδιο. Γιατί όμως ; Ποιός τό ξέρει. "Αλλά τί ήθελε τέλος πάντων ; Τίποτα. Τί άνία ...

"Ενα μπουλάκι γιατρικό βρισκόταν στο τραπέζι κι ό Δημήτρης τό πήρε να διαβάη τι ήταν. "Η "Αννα άξαφνα γέλασε δυνατά με κέφι. Θυμήθηκε τό γιατρό πού είχαν. Τί άστεϊός. "Όταν συμβουλεύει κανένα φάρμακο τόσο τό εκδιάζει πού άμέσως τό παραγγέλνει για τον έαυτό του. "Ό,τι ναΐταν. Δυναμωτικό. "Αλοιφή για τα σπινάκια. Νερά για να μήν πέφτουν τα μαλλιά.

— Γιατί γελάς ; τη ρώτησε.

— Τίποτα. Κάτι θυμήθηκα.

— Τί;

Του είπα, κι αυτός με τή σειρά του γέλασε, γιατί τόν ήξερε τὸ γιατρό. Ἡ Ἄννα ὁμως δὲ γέλασε ὅσο τὴν πρώτη στιγμή πού ἔκαμε αὐτὴ τὴ σκέψη.

Ξαφνικά εἶδε πὼς δὲν ὑπῆρχε κανένας λόγος ν' ἀστειεύεται.

— Ἄν πήγαινα κ' ἐγὼ κάπου; συλλογιζόταν: Ὅλα τὰ μέρη πού μπορούσε νὰ πάη πέρασαν ἀπὸ τὸ νοῦ της, ἀλλὰ κανένα δὲν τὴν τραβοῦσε. Τί πλήξη. Περίεργο, γιατί δὲν ἀνιούσαν οἱ ἄλλοι; ἢ μᾶλλον γιατί ἀνιᾶ αὐτῆ;

Ἄξαφνα μιὰ φωνὴ ἀκούστηκε ἀπὸ τὸ δρόμο.

— Δημήτρη!

— Ἔρχομαι! κι ὁ Δημήτρης πετάχτηκε ἐπάνω... Ἐψαχνε νὰ βροῖ τὸ καπέλο του, τὸ κασκόλ του.

— Καλὴ νύχτα.

— Καλὴ νύχτα.

... Ὅταν ἐκεῖ κατὰ τὰ μεσάνυχτα τῆς χτύπησε τὸ παράθυρο ἢ Ἄννα πετάχτηκε ἀπὸ τὴ γωνιά πού ἔξακολουθοῦσε νὰ κάθεται καὶ τοῦ ἀνοίξε.

Τὸν δέχτηκε ἀμίλητη καὶ αὐτὸς τὴν ἀγκάλιασε σφιχτὰ κρύβοντας τὸ κεφάλι του στὸ λαιμό της.

— Ἄννα, ἀγάπη μου... ψυχὴ μου.

Κ' ἐκείνη ἀφημένη στὸ παράφορο ἐκεῖνο πάθος, μὲ κλειστά μάτια καὶ σφιγμένο στόμα συλλογιζόταν ἀδιάκοπα τὴν ἀνακάλυψη πού εἶχε κάμει, ἐκεῖ στὴ γωνιά τοῦ καναπέ πού καθόταν... Συλλογιζόταν τὴν ἄβυσσο πού ὑπάρχει στὸ βάθος κάθε ἀνθρώπινης σχέσης.

Ὁ ἐρχομὸς του δὲ διασκόρπισε τὴ θλίψη της ὅπως γινόταν πάντα, μ' ἐκεῖνο τὸ κύμα τῆς χαρᾶς πού τὴ συνέπαιρνε χωρὶς ν' ἀφήνῃ στὴν ψυχὴ της κανένα ἔχνος ἀμφιβολίας... Στὸ βάθος κάθε ἀνθρώπινης σχέσης ὑπάρχει μιὰ ἄβυσσο... Τὸν κύταξε στὰ μάτια. Δὲν ἦταν πιά ὁ ἄντρας πού σὰν γιὰ πρώτη φορὰ ἀντίκρουζαν τὰ μάτια της, ὅπως γίνηκε τὸ ἀπόγεμα. Ἦταν ὁ ἴδιος ὅπως τὸν γνώριζε χρόνια... καὶ ἦταν ξένος σὰν ὅλοι. Κύριε ἐλέησον πόσο ξένος! Καὶ δὲν ἔνοιωθε γι' αὐτὸ καμιά ἀγωνία.....

Στὴν σιωπῆ τῆς νύχτας, ἀκούστηκε ξάφνου μακρὰ τὸ τραγοῦδι μιᾶς γυναίκας: ἀνέβαινε καθαρὸ, γεμάτο πόθο, μοναχικό, ἀσυνόδευτο... σὰ νὰ ζητοῦσε κάτι μέσ' στὸ σκοτάδι.

— Μιὰ ψυχὴ χαμένη... σκέφθηκε ἢ Ἄννα.

ΛΥΡΙΚΗΣ ΠΡΟΖΗΣ

ΕΑΡΙΝΗ ΣΥΜΦΩΝΙΑ

Life of life ! — Child of light ! — Lamp of Earth !...

Shelley: «Hymn to the spirit of nature»

Γεμίσανε οί δρόμοι λουλούδια κι ἀλαλάζουνε χίλια πουλιά.

— ὦ, Ζωή ! ὦ, χαρά ! ὦ, τραγούδι !

Σὲ κάθε κλαδί κι ἀπόνα μπουμπούκι, σὲ κάθε μπουμπούκι κι ἀπόνας ἀνθός.

— ὦ, Ζωή ! ὦ, χαρά ! ὦ, τραγούδι !

Ἀλαλάζουνε χίλια πουλιά. Ὁ οὐρανὸς χαμογέλασε πάλι. Τὸ γρασίδι σκεπάζει τοὺς τάφους. Ἡ μαργαρίτα παραβγαίνει μὲ τ' ἄστρο. Κι ὀλοῦθε, τριγύρω τὰ πουλιά — σὰν ἀυτοί.

— ὦ, Ζωή ! ὦ, χαρά ! ὦ, τραγούδι !

Ματιάξει στὴ βραγιά τὸ μπουμπούκι καὶ μὲς στὴν καρδιά μου ματιάξει μιὰ καινούρια ἐλπίδα.

— ὦ ! Ἀνοιξη, θεία πνοὴ ξεχυμένη ἀπ' τὰ χεῖλια ἑνὸς πόθου !

Πόσα χρώματα λάμπουνε γύρω ! Τὶ παρθένο γιορτάσι ἀπὸ μῦθα, ποῖός παλμὸς ἀπ' τὰ σπλάχνα τῆς γῆς ὡς βαθεῖα στὴν ψυχὴ μου !

... Καὶ τὸ ρόδο ποὺ ἀνθίζει. Καὶ τὰ μύρια πουλιά ποὺ λαλοῦνε στὴν ὀλόφωτη πάστρα. Κι ἀπ' τὰ οὐράνια, τὸ βράδι ὡς προβαίνει, τὸ κίτρινον ἀστέρι ποὺ σκίζει τὸ κατάστερο χάος γιὰ νὰ πέσει κοντὰ μου...

— ὦ ! Ἀνοιξη, θεία πνοὴ ξεχυμένη ἀπ' τὰ χεῖλια ἑνὸς πόθου !

Ἐρωτά μου κρυφέ, μυστικὴ μου λαχτάρα, ὦ, τῆς Ἀνοιξης Ἀνοιξη νέα.

Τὸ φίλι Σου στὰ χεῖλια μου ἐπάνω σὰ δροσιὰ σὲ πρωτάνθιστο ρόδο. Τὸ τρεμάμενο ἀγκάλιασμα ὡς νᾶναι κάποιου νέου κισσοῦ τὸ πλοκάμι ποὺ ἀδύναμο πάει ν' ἀγκαλιάσει τὸ κατάξερο δέντρο. Καὶ τὰ ὀλόμαυρα μάτια Σου — ὦ, βράδια μὰ στὸ φῶς τῆς ἀγάπης λουμένα.

— ὦ, τῆς Ἀνοιξης Ἀνοιξη νέα !

Στὴν ψυχὴ μου βαθεῖα πεταρίζει τοῦ φιλοῦ Σου ἡ ἀνάσα. Ἕνας

ἤλιος θαρρεῖς σημαδεύει τὸ δικό μας τὸ διάβα. Κ' ἓνα σύννεφο ἀνάλαφρο, γκριζο μᾶς σκεπάζει ἀπ' τὸ μάτι τοῦ φτόνου...

— ὦ, Ζωή! ὦ, χαρά! ὦ, τραγούδι!

— ὦ, τῆς Ἀνοιξῆς Ἀνοιξη νέα!

Ἄλαλάζουνε χίλια πουλιά..

ΕΚ ΒΑΘΕΩΝ

Εἶναι πάντα σούρουπο στοῦ καθενὸς τὸ κελλί...

Oscar Wilde

Θάθελα νὰ σοῦ πῶ μυστικά τὸ τραγούδι, τὸ δικό μας τραγούδι, μὴν τ' ἀκούσει κανεὶς. Τὸ ξαίρω πῶς γιὰ μένα πονᾶς, τὸ ξαίρω πῶς γιὰ μένα δακρύζεις,— ὅπως καὶ νᾶναι, ξαίρω κάποια δικά μας τραγούδια πὺν δὲν τὰ ξαίρει κανεὶς.

Θάταν ὠραῖο νὰν τὰ ξανάλεγε πάλι σ' ἓνα ζεστὸ καλοκαίρι ὁ λίβας πὺν θὰ περνοῦσε ἀπ' τὸν κάμπο. Θάταν ὠραῖο νὰ ζούσαμε πάλι τὴν πρώτη λαχτάρα πὺν νιώσαμε τότε,—δὲ θυμᾶμαι πότε καὶ ποῦ!—ἔξω στὸ ὑπαίθρο, μέσα σὲ μιὰ φλογισμένη πολιτεία, μπορεῖ καὶ σ' ἓνα σπίτι κλεισμένο,—ΕΓΩ Κ' ΕΣΥ σὲ μιὰν ὥρα τρελῆς ἀγάπης.

Τότε θάγερνα πάλι τὴ νιότη μου νὰ σὲ προσκυνήσει—ὅπως στὶς πρώτες ἐκεῖνες στιγμές. Θάσπερνα τὰ ρόδα τῆς ἀλικῆς μου στὸ διάβα Σου νὰ περναῖς πουπουλένια. Καὶ θὰ σοῦδινα τὴν ψυχὴ μου ὅπως τότε, παιδιάστικη, νὰ παῖξεις, γατὶ παιγνιδιάρικο, ὅπως μ' ἓνα κουρελάκι—θυμᾶσαι;

Κ' Ἐσὺ—ὦ! κ' Ἐσὺ, πὺν διαβαίνεις περὶφανεῖ καὶ ἀνέγνωρη τᾶχα—πῶς θὰ στράγγιζες πάλι μαζί μου τῆς ἡδονῆς τὸ κροντήρι, καὶ πῶς θὰ βαριανάσαινες δίπλα μου,—ἄχ! πῶς, μὰ πῶς!

ὦ! θάταν ὠραῖο νὰν τὰ ξανάλεγε ὡστόσο τὰ παλιὰ τὰ τραγούδια σ' ἓνα ζεστὸ καλοκαίρι ὁ λίβας πὺν θὰ περνοῦσε ἀπ' τὸν κάμπο...

Θάταν ὠραῖο νὰ ξαναγινόμωνα σὰν καὶ τότε παιδί, κ' Ἐσὺ νᾶπαιζες μὲ τὴν ψυχὴ μου, μὲ τὴ νιότη μου, ὅπως ἓνα γατὶ παιγνιδιάρικο μ' ἓνα πεταμένο στὴν ἄκρη κουρέλι...

...Θάθελα νὰ σοῦ πῶ μυστικά τὸ τραγούδι, τὸ δικό μας τραγούδι, μὴν τ' ἀκούσει κανεὶς...

ΜΟΥΣΑ

Δὲν ξέρω γιατί σήμερα ἡ ψυχὴ μου
μὲ τέτοια οὐράνια πλημμυράει χαρά,
καὶ σὰν παιδὶ παραμυθιῶν βασιλεία
πλάθει ξανά.

Ξεχνάει τὴ στράτα τὴ σκληρῆ, τὰ χρόνια,
τὴν τόση της σκλαβιά, ἡ λωλή! Ἡ λωλή
τῶν ματιῶ σου τὸ φῶς, μὲς στὰ σκοτάδια,
μόνο θωρεῖ !

Καί, μὲς στὴ βουῆ τῆς ἀμαρτίας, ἐσένα
μονάχα ἀκούει μαζί σου σεριανᾶ
στούς κόσμους ὅπου ἡ ζωὴ δὲν εἶναι κρῖμα
κι οὔτε γερνᾶ...

Δὲν ξέρω γιατί σήμερα ἡ ψυχὴ μου
σὲ τέτοια πλέει οὐράνια μουσική,
σὰ νᾶταν μιὰ στιγμὴν ὁ κόσμος ὅλος
ἐγὼ καὶ Σὺ !

ΟΛΑ ΣΑΝ ΨΕΜΑΤΑ . . .

“Ολα σὰν ψέματα τὰ περασμένα
κάθε πού βρίσκομαι κοντὰ σὲ σένα.

“Ολες οἱ πίκρες μου καὶ τὰ ὄνειρά μου
λουλούδια γίνονται μὲς στὴν καρδιά μου.

Κι ὅλα τὰ μῦθα τους κι ὅλο τὸ μέλι
σὲ σένα ἡ ἀγάπη μου νὰ δώσει θέλει.

ΑΙΧΜΑΛΩΤΩΝ ΓΥΡΙΣΜΟΣ

Στοῦ δειλινοῦ τὸ χρωμα
 —ρόδινο, ἀπαλδ—
 τὸ πλοιο λίγο ἀκόμα
 καὶ φτάνει στὸ γιαλό.

Σπουργήτια, χελιδόνια,
 ὄλα μιὰ χαρά,
 πετοῦν, καὶ τὰ μπαλκόνια
 προσμένουν ἀνοιχτά.

Κι ἀνάμεσα στ' ἀσκέρι
 ποῦ εἶχε μαζωχτεῖ
 στὸ μῶλο, κ' ἐκαρτέρει
 τῆ γλυκαπαντοχή,

μιὰ μάνα ἀλαφιασμένη
 σὰν ὑστερικὴ
 στὰ πλήθη μπαινοβγαίνει
 καὶ τρέχει ἐδῶ κ' ἐκεῖ.

Δὲ βρῖσκει πιὰ κολαί,
 κι ὅποιον ἀρωτᾶ,
 κανεὶς δὲν τῆς μιλάει,
 κανεὶς δὲν ἀπαντᾶ:

—Γεώργη μου, ποῦ εἶσαι ἔγέ μου,
 ἔγέ μονάκριβε;
 τὰ πάθη τοῦ πολέμου
 νταγιάντησες, καλέ;

Ποῦ εἶσαι; γιατί δὲν κρένεις
 καὶ μὲ χολοσκᾶς,
 μανούλας πονεμένης
 φωνὲς δὲν ἀγροικᾶς;>

Τὸ σάλι τῆς κ' ἢ μπόλια
 πέφτουν κατὰ γῆς,
 καὶ σπρώχνοντας τῆ δόλια
 δὲν πρόσεξε κανεὶς.

Καὶ τώρα δπως διαβαίνουν
 τέτοιας συφορᾶς
 συντρίμια καὶ σωμαίνουν,
 κάλλιο νὰ μὴ θωρᾶς.

ἄλλοι ἔρημοι, ἄλλοι ἀντάμα
 πᾶν' εἰ αἰχμάλωτοι,
 καὶ φαίνεται σὰ θάμα,
 πὼς εἶναι ἀκόμα ὄρθοι.

Κι ἄς ἦταν νᾶβρουν ἀκρη
 καὶ σπιτιοῦ γωνιά,
 ποῦ τῆς στοργῆς τὸ δάκρυ
 θὰν τοῦς ψυχοπονᾶ.

Μὰ κείνη στὸ μουράγιο,
 σ' ὦρα θλιθερῆ,
 ποῦ τῶχει τὸ κουράγιο,
 κι ἀκόμα καρτερεῖ;

Ὁ κόσμος πλέον διαλύθη,
 καὶ στή σκοτεινιά,
 μὲ πλακωμένκ στήθη
 π' ἀπόμεινε ἡ φτωχιά:

—Γεώργη μου, ποῦ εἶσαι ἔγέ μου
 θὲ ν' ἀντιλαεῖ
 τὸ φύσημα τ' ἀνέμου,
 τῆς νύχτας τὸ πουλί.

ΕΛΕΓΕΙΑ

Στὸ νιόσκαφτο τάφο τοῦ ἀδερφοῦ μου, τοῦ Γεώργου

I

Δυὸ κυνηγοὶ, παλιοὶ τοῦ ἀγαπημένοι,
 Ἄδειοι γυρνοῦν καὶ κατακουρασμένοι . . .
 —Κι ὅμως, αὐτὸς, ἀπ' τὸ κυνήγι πάντα
 Φρέσκος ἐρχόταν, μὲ γεμάτη τσάντα . . .

Γκλάπ—γκλάπ . . . Περνᾶν πολλοὶ καβαλλαρεοὶ
 Στὸ δρόμο. Εἶναι λεβέντες, εἶναι ὠραῖοι . . .
 Μ' αὐτὸς—σὰ χνούδι ἃς εἶναι τοῦ τὸ χῶμα—
 Πόσο λεβέντης κι ὁμορφος ἀκόμα . . .

II

Σὰ μοσκομβανου εὐωδιὰ σκορπάει τὸ χαμομήλι
 Καὶ τ' ἀγερᾶκι στεναγμοὺς ἀφίνει στὰ κλαδιά.
 Τὸ χελιδόνι στέκεται μὲ σφαλισμένα χεῖλη
 Σὰ ματωμένη μοιάζοντας κατὰμωρη καρδιά.

Κι ἀπάνου - ἀπάνου στὸ ψηλό, τὸ μαῦρο κυρτοῖσι,
 Ποῦ ἀργοσαλεύει μὲ κρυφὴ πνιγμένη ταραχή,
 Ἐνα ἄσπρο ἀγριοπερίστερο θλιμένο ἔχει καθίσει
 Καὶ δέεται, λές, γαί τὴν ἀγνή του εὐγενικὰ ψυχή.

III

Περάσαν τὰ μεσάνυχτα. Μοῦ σβύστη τὸ καντήλι.
 Ἐπνος βαρὺς μ' ἐθήκωσε στὰ μαῦρα του φτερά.
 Μι' ἄσβυστη δίψα τὰ φρυγμένα μου μαραινέει χεῖλη
 Καὶ τὴν καρδιά μου τὴν τρυπάει σὰν ὄρνιο ἢ συμφορὰ.

Τάκ-τάκ...Χτυπήματα ἀλαφρὰ στὴν πόρτα: «Ἐμπρός, ποιὸς εἶναι;
 Ἐσύ σαι Γεώργο! Ζῆς ;...» —Ὡμέ! Κανεὶς δὲν ἀπαντᾷ.
 —Ἀγαπημένε! Ἡ γαλήνα στοὺς οὐρανοὺς σου μεῖνε,
 Ἡ σὰ μὲ θέλεις, πάσχισε καὶ πάρε με κοντιά.

IV

Ἄνοιξη, ἀδίκως μὲ καλεῖς στοὺς κάμπους σου νὰ τρέξω
 Σὰν πρῶτα χαρωπά,
 Στὶς πεταλοῦδες νὰ ρηχτῶ, νέους στίχους νὰ σοῦ πλέξω,
 Νὰ πλάσω ὄνειρα γιὰ μιὰ πού τάχα μ' ἀγαπᾷ.

Διαβατικό πουλί ἢ χαρὰ κ' ἐπέταξε γιὰ μένα
 Μακριά, πολὺ μακριά,
 Κ' οἱ ἀνθοὶ σου νεκρολούλουδα τῶρα ἔχουν γίνει, ὠϊμένα,
 Στόν τάφο του, Ἄνοιξη, καὶ σὺ μιὰ φθονερὴ μητρυνιά.

15—27 τοῦ Μάρτη 1923

ΣΠΥΡΟΣ Α. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

ΘΛΙΜΕΝΗ ΝΥΧΤΑ

Ἡ νύχτ' ἀπόψε εἶναι θλιμένη·
 κάθε ἄστρο της σὰ δάκρυ λάμπει·
 λυπητερὰ εἶναι φωτισμένοι
 ἀπόψε οἱ οὐράνιοι κάμποι.

Σὰ νᾶχη ὡς ἐκεῖ πάνω φτάσει
 ὄλος ὁ ἀνθρώπινος ὁ πόνος,
 ἔχει ἀπλωθῆ σ' ὄλη τὴν πλάση
 ὁ θλιβερός του τόνος.

Τὸ ἀγέρι ἀπόψε ὅπως φυσάει
 παράπονο θλιμένο μοιάζει·
 καὶ τοῦ ἀηδονιοῦ ἢ φωνὴ ριλάει
 σὰ θρηῆνος, πού σπαράζει.

Ποιὸν πόθο τάχ' ἀπόψε κλαῖνε
 ψυχές, πού ὁ πόνος δὲν τοὺς λείπει;
 Ποιὰ χεῖλη τάχ' ἀπόψε λένε
 πόση τοῦ ἀνθρώπου ἢ λύπη;

ΗΛ. Κ. ΒΟΥΤΙΕΡΙΑΗΣ

ΟΙ ΜΑΓΟΙ

Στὸν ὕπνο μου, στὸν ξύπνο δὲ θυμᾶμαι
ὅμως οἱ μάγοι πάντα εἶναι μπροστά μου·
τὸ δρόμο μου ἀντισκόβει ἢ κάψα τοῦ ἄμμου
τῆς ἔρημος Σαχάρας ποὺ περνᾶμε.
Γιὰ ἐνὸς Χριστοῦ τῆ γέννα ξεκινᾶμε,
ὄντας ἐμένα μέσα ἀπ' τὴν ποδιά μου
πέφτουνε ξάφνου τὰ κανίσκια χάμου,
κι ἀνερωτιέμαι ποῦθι πάω, ποῦ νᾶμαι ;
Καὶ πᾶν οἱ μάγοι καὶ μαζί τους πάει
τᾶστρο ποὺ πῆραν λύχνο τους καὶ δείχτη·
κ' ἡ μαύρη νύχτα μέσα μου βουτάει·
κι ἀπ' τῆς ψυχῆς μου τὸ στριμμένο δίχτυ
ὅπου γυρίσω βλέπω κι ἀνταμώνω
ἐναν Ἡρώδη διώχτη, θεοχτόνο.

Κ. ΦΡΙΑΓΓΟΣ

ΜΙΚΡΟΚΟΣΜΟΙ

Ο ΔΙΠΛΟΠΡΟΣΩΠΟΣ

Ὁ μικρὸς πῆγαινε κλαίοντας τὸ δρόμο του. Μονότονο σκορπιζό-
τανε τὸ κλάμα του μέσα στὴ νύχτα. Ἦτανε τυφλὸ σκοτιίδι γύρω.

Ἄξαφνα στάθηκα μπροστά του ἤσυχα, χωρὶς καὶ νὰ τὸν φοβίσω.
Ἔσκυψα καὶ τὸν κύταξα, θέλοντας νὰ ξεχωρίσω τὴ μορφή του. Ἦ-
τανε τ' ὄρφανὸ μιᾶς φτωχῆς γειτόνισσάς μου.

— Τι ἔχεις ; τὸν ρώτησα γλυκά·

— Ἡ μάννα μου μ' ἔστειλε νὰ ψωνίσω, κ' ἔχασα τὰ λεφτά !

Κ' ἔκλαψε δυνατώτερα. Δὲ βρισκότανε πολὺ μακριὰ τὸ σπίτι του
ἀπὸ ἐκεῖ.

— Τᾶσες, ἢ σοῦ τὰ πήρανε ;

— Μὲ γέλασε ἓνα παιδί στὸ δρόμο καὶ μοῦδωσε αὐτὸ τὸ σουραῦλι,
καὶ μοῦ πήρε τὰ λεφτά.

— Καὶ ξέρεις νὰ τὸ παίξεις ;

— Ὁχι..

— Ἄφησε τὰ κλάματα καὶ παίξε το λιγάκι νὰ σ' ἀκούσω.

Κάποιους ἤχους προσπάθησε τὸ παιδάκι νὰ ταιριάσῃ, μὰ δὲν

τὸ μοροῦσε. Ἡ ψυχὴ του πάλαιβε μὲ τὸν πόθο της.

Μάντεψα τὸν ἀγῶνα τοῦ μικροῦ.

— Φτάνει, τοῦ εἶπα. Νὰ σοῦ δώσω τὰ λεφτά, μοῦ δίνεις τὸ σουραῦλι ;

Τὸ ρώτησα μὲ πονηριά. Ὁ μικρὸς πολὺ τὸ συλλογίστηκε.

— Ὅχι ! εἶπε τελευταῖα.

Τὸ προσωπάκι του χαμογελοῦσε ἀθώρητο.

Ἦξερα γὰρ τὸ χαμόγελό του.

— Θὰ φᾶς ξύλο ἀπόψε, τοῦ εἶπα γιὰ νὰ τὸ δοκιμᾶσω.

— Δὲ μὲ μέλει, ἀπάντησε μὲ σιγαλὴ φωνή. Ἔχω τὸ σουραῦλι μου . . .

Ἔκαμα νὰ τοῦ δώσω τὰ λεφτά, καὶ τὸν ἔχασα ἀπὸ κοντά μου.

Παραπέρα ξανακουστήκανε τὰ κλάματά του. Ὁ μικρὸς ἦταν ἀπέξω ἀπ' τὸ σπίτι του.

ΑΜΥΓΔΑΛΙΕΣ

Μιά μέρα εἶδα κάτι παιδιὰ μέσα σὲ περιβόλι νὰ πετροβολοῦν τις ἀνθισμένες ἀμυγδαλιές. Ἦταν τόσος ὁ θυμὸς τους, ποῦ, θάλλεγες, τὰ δέντρα τοὺς ἔκαμαν κακὸ μεγάλο.

Πῆγα κοντά τους καὶ τοὺς μίλησα μὲ πόνο.

— Τόχουν τὰ χρόνια σας, τοὺς εἶπα, νὰ ζητᾶτε νὰ χαλάσετε. Ὅμως δὲ μιλεῖ κανένας νόμος μέσα σας, ποῦ λέει πῶς εἶσαστε πλασμένα ὄχι νὰ χαλαῖτε, ἀλλὰ νὰ φρειάνετε ; Τέτοιος ἕνας νόμος κρύβεται καὶ στίς ἀμυγδαλιές, κι ἂς μὴ φαίνωνται οἱ ἴδιες νὰ τὸ ξέρουν ; Κυτᾶτε, ἀν μπορῆτε, νὰ πιάσετε μὲ τ' ἀφτιά σας ὅσα λένε οἱ ἀμυγδαλιές. Τί ἀκοῦτε ;

— Δὲν ἀκοῦμε τίποτε, ἀποκρίθηκε ἕνας ἀπὸ τοὺς μικροὺς. Φαίνονται σὰ νὰ κοιμῶνται. Μὴ νειρεύονται ;

— Ναι ! Καὶ στ' ὄνειρό τους μολογοῦνε κάποια τῆς ζωῆς τους μυστικά, ποὺ δὲν τὰ χάρηκαν ἀκόμα. Γι' αὐτὰ μιλοῦν ἐνῶ νειρεύονται. Κι ὁ ἥλιος ἀπὸ πᾶνου ἄγρυπνος τὸν ὕπνο τους βλογάει. Παιδιά ! Νὰ μὴν πειράξετε τις ἀμυγδαλιές ! Γιατὶ ὁ ἥλιος τίς φυλάει. Κι ὁ ἥλιος θὰ θυμώσει καὶ θὰ σᾶς καταραστῆ. Καὶ θὰ πέση κάτου νὰ συντριφτῆ ἀπὸ τὸ θυμὸ του. Καὶ θὰ γίνη χίλια κομμάτια. Καὶ θὰ σᾶς κάψη κ' ἐσᾶς καὶ χῶμα θὰ σᾶς κάμη. Καὶ σκοτάδι ἄσωστο θ' ἀπλώση πᾶνου στὴ γῆ. Αὐτὸ θὰ πῆ θυμὸς !

ΓΙΑΝΝΗΣ ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝΗΣ

ΣΕ ΑΛΛΟΝ ΚΟΣΜΟ...

Κάποτε, όταν ήταν καλή μέρα, θάβγαιναν μαζί, ο ένας κοντά στον άλλον. Και χωρίς πολύ να μιλούνε, θά πήγαιναν σ' ένα μεγάλο δρόμο όπου λεύκες πολλές υψώνονταν, άλλοτε μαδημένες, γυμνές από φύλλα, κι άλλοτε καταπράσινες. Και κει θά περπατούσαν αρκετή ώρα πάνω κάτω. Αυτός ήταν ο περίπατός τους.

Υπάρχουν και άλλοι δρόμοι έμοιοι στο πλάτος εκεί κοντά, αλλά ποτέ δεν πήγαιναν σαυτούς. Ο δρόμος με τὰ δέντρα τὰ ψηλά, και τὰ κλαδιά τὰ γυμνά, ή με τὰ πράσινα φύλλα, τούς θύμιζε κάτι δρόμους άλλους, άλλους...

Κοντά ο ένας στον άλλον βαδιζανε. Όταν είανε χειμώνας αυτός φορούσε κ' ένα σάλι, ή μποξά έπως τόν έλεγε ο ίδιος. Και χωρίς να μιλούνε, ή κάποτε μόνο :

— Για κούταξε ! Δέ σου φαίνεται σαν τὸ δρόμο τού Παραράκ ; Έτσι ο ήλιος έδουε...

— Ναι, ναι, άπαντούσε εκείνη, ομοιότατος !.

Ψωνίζανε μόνοι, όταν δεν είχαν ύπηρσία. Και σέ κανένα δέ μιλούσανε. Στους πωλητές λίγα λόγια. Βιαζόντουσαν να φύγουν.

Όχι λίγες φορές, καθώς πηγαίνανε σιωπηλοί, συνέβαινε να θυμηθεί αυτή κάτι, ή κάποιον.

— Τόν καυμένο τόν Ταρλούφη, τόν λησμονήσαμε !

— Ναι, ναι, έχεις δίκαιο, τής άπαντούσε αυτός, άμα πάμε στο σπίτι να τρέξεις να τόν φέρεις.

Και όταν πήγαιναν στο σπίτι και αυτός ξαπλωνότανε στον καναπέ της τραπεζαρίας, αυτή χωρίς να βγάλει τὸ καπέλο της, έτρεχε για να φέρει τόν Ταρλούφη. Και δέ θά περνούσε πολύ, και θά έρχότανε μ' ένα βιβλίο δεμένο :

— Νάτος ! τόν έφερα ! τούλεγε.

— Ά, ευγε ! Φέρτον λοιπόν, έδώ φέρτον τόν αγαπητό μας Ταρλούφη ! Τόν καυμένο τόν Ταρλούφη ! Για λοιπόν άρχισε !

Στο σπίτι τους τόν περισσότερο καιρό τους τόν περνούσαν διαβάζοντας. Κ' είχαν πλήθος βιβλία. Σ' ένα ευρύχωρο δωμάτιο υπήρχανε μεγάλες βιβλιοθήκες πουκλειναν μέσα τους άπειρα βιβλία.

Σπάνια όμως, να διαβάσουν σαυτό τὸ δωμάτιο, πού είταν οί βιβλιοθήκες. Προτιμούσανε να διαβάζουνε στην τραπεζαρία.

Και όταν άρχιζε ή ανάγνωση τίποτε άλλο δεν άκουγότανε μέσ'

ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ Ν ΒΟΥΤΥΡΑΣ

(Σκίτσο Φ. Κόντογλου)

στο δωμάτιο, τίποτε άλλο απ' τή φωνή, πού ξετόλιγε μιὰ ζωή, ήρωϊκά κατωρθώματα, έρωτες, αίμα. Κάποτε τὸ γύρισμα φύλλου. Οί μύγες μόνον, όταν εΐταν ὁ καιρὸς τους, κάνανε κάποιον ένοχλητικὸ θόρυβο..

Πολλές φορές δάκρυα απ' τὰ μάτια τους τρέχανε. Τὸ διάδασμα σταματοῦσε τότε...

— Τὸν καυμένο ! ἔλεγε κείνος, ἐνῶ δάκρυα χοντρά ἔβγαιναν απ' τὰ μάτια του, πέφτανε στὰ μάγουλά του καὶ κυλοῦσαν ἔπειτα στὰ πικνά του γένηια. Καὶ φαίνονταν ἐκεῖ σὰ σταγόνες βροχῆς πάνω σὲ θάμνα...

— Τραγικὸ ! ἔκανε κείνη, καὶ τὸ συήθος της πηδοῦσε απ' τὸ κλάμμα, ὅπως θὰ πηδοῦσε ὁ πρώτος φλίδς τῆς γῆς απ' τὴ φωτιά, τὴν ταραχὴ ποῦ κλεινε.

— Λές νά'ναι γεγονός, Ξ; τὸν ρωτοῦσε κάποτε.

Αὐτὴ τὴν ἐρώτηση θὰ τοῦ τὴν εἶχε κάνει χιλιάδες φορές.

— Τὶ λές! τῆς ἀπαντοῦσε αὐτός, ἀφοῦ βλέπεις καὶ χρονολογίες!

Κ' ἔπειτα ἔτσι γράφουν...

Ἐκτὸς ἀπὸ μικροὶ διάβαζαν καὶ ἀγόραζαν βιβλία. Καὶ εἶχαν ἀρκετὴ περιουσία. Ὁ πατέρας τους καὶ ἡ μάνα τους, ἂν καὶ ἀγράμματοι, δλωσ-διόλου ἀγράμματοι, τοὺς εἶχαν ἀφήσει ὄχι λίγα χρήματα.

Αὐτὴ δὲ ζήτησε νὰ παντρευτῆ, εἶταν ἕμως, ἄσχημη. Ἄλλὰ τι εἶχε νὰ κάνει, ἀφοῦ εἶχε λεπτά. Κι αὐτὸς τὸ ἴδιο. Δὲ ζήτησε νὰ παντρευτεῖ. Καὶ εἶταν κι αὐτὸς ἄσχημος, καὶ μάλιστα παρὰ ἄσχημος. Ἄλλ' εἶχε λεπτά...

Τὸ ἀγαπητό τους ἕμως, βιβλίο, περισσότερο ἀπ' ἄλλα εἶταν οἱ τραγικοὶ ἔρωτες καὶ τὰ τρομερὰ καὶ φοβερὰ κατορθώματα τοῦ ἱππο-τη Ντελμπεντέ.

— Ἐλα νὰ δεις, ἔλεγε στὸν ἀδελφὸ τῆς κάποτε ἐκείνη, γιὰ κοι-ταξέ ἐμίχλη!- Ἔτσι δὲν εἶταν ὅταν πῆγαινε ὁ Ντελμπεντέσ στὸν πύργο...

— Πότε;..

— Τὸ λησμονήσες!.. Ὅταν θελήσανε νὰ τὸν ἐμποδίσουν κείνοι οἱ κακούργοι, κι αὐτὸς τοὺς ἐτσάκισε;.. Ποῦ βγήκαν ἀπ' τὸ δάσος...

— Ἐλα, ἔλα!.. τώρα τὸ θυμήθηκα!.. Γιὰ φαντάσου νὰ τὸ λη-σμονήσω!.. Κἔχεις δίκαιο, ἔτσι εἶνε!.. Καὶ τὰ δέντρα κείνα!.. Ὁ Ντελμπεντέσ, ὁ καυμένος ὁ Ντελμπεντέσ μας!..

— Πᾶω νὰ τὸν φέρω!.. Θέλεις;..

— Ἀκοῦς λέει!.. Γιὰ τὸ Ντελμπεντέ!..

Καὶ καθὼς ἔφευγε ἡ ἀδελφὴ του, αὐτὸς ἔλεγε σιγὰ:

— Τὸν καυμένο τὸ Ντελμπεντέ μου!..

Καὶ ὁ Ντελμπεντέσ ὁ καυμένος, εἶτανε δέκα σωστοὶ τόμοι.

— Κλείσε τὸ παράθυρο!..

— Ἀμέσως!..

Καὶ τὸ διάβασμα ἄρχιζε ἀπαλό, ἡσυχο...

Κανεὶς δὲν πῆγαινε νὰ τοὺς ἐνοχλήσει. Μόνοι ἔμεναν. Κ' εἶχαν ἀρκετοὺς συγγενεῖς, ἀλλὰ σὲ ἕλους εἶχαν κλείσει τὴν πόρτα.

Κάθε τόσο ἀλλάζαν ὑπηρέτρια, γιὰ τὸς ἐνοχλοῦσε στὸ διάβα-σμα. Τελευταία ὅμως, εἶχανε βρεῖ μιὰ, ποὺ νόμισαν, ὅτι εἶχαν πετύχει ἀνθρώπο γιὰ τὸ σπίτι τους ὅπως τὸν θέλανε. Καὶ σαυτὴ τὴν πύθανε. Γιὰ τὴν ἡ νέα ὑπηρέτρια, ἀφοῦ ἔμεινε ἀρκετὸν καιρὸ χωρὶς νὰ τοὺς ἐνο-

χλήσει, ξαφνικά άλλαξε. Κέτρεχε μέσα κει που διάβαζαν, κέλεγε, κάνοντας τους ιππότες και τις θραίες τους να κρυφτούν, και τις μονομαχίες να πάψουν, να χαθούν :

— Κυρία, ο μανάδης, θέλετε τίποτα ;..

“Ενα πρωί, κοντά στο μεσημέρι άκουσαν πυροβολισμούς πολλούς, άπειρους. Και φωνές μαζί, μιá ίαχή τρομερή.

— Μά τί είναι ;.. είπαν.

— Για άνοιξε το παράθυρο νακούσωμε !..

“Άνοιξαν το παράθυρο. Οί κρότοι τών τουφεκιών, οί φωνές και ο άχος ο τρομερός μπήκαν πιό δυνατοί, γέμισαν το δωμάτιο...

— Δέν είναι, είπε κείνος, σάν τή μάχη του ίππότη Ντελμπεντέ, όταν θέλησε να μπει με τους παλληκαράδες του μέσα στην πόλη του Άρσάκ ;

— Ναι, ναι !.. “Ίδια κι όμοια !..

Και οί πυροβολισμοί, οί φωνές, ο άχος εξακολουθούσαν.

Και είτανε σά θάλασσα άγριεμένη, που κάποτε ο θόρυβός της γίνεται άπαίσιος, διαβολικός, κι άλλοτε πάλι, πέφτει και φαίνεται να θέλει να ήσυχάσει κουρασμένος. “Αλλά νάτος πάλι, σά νάνοιξε τά μάτια του, και πετάχτηκε άγριος, γεμίζοντας τον άέρα από κρότους και φωνές.

— “Όταν δρμούσε !..

— Του ήρριχναν και από τά παράθυρα !..

— Είχε ανάγκη αυτός !..

— “Άκου, άκου !..

— “Ίδια κι άπαράλαχτα !..

— Πωπώ !.. “Άκου !..

— “Όπως, όταν τους έκανε να υποχωρήσουν, κι αυτοί είχαν άλλον κρυμμένο στρατό και άρχισε κι αυτός ξαφνικά !..

— Ναι, ναι !.. Ίδια κι όμοια !..

Κέμειναν ώρες κοντά στο παράθυρο άκούοντας τή μάχη. Και ούτε σκεφτήκανε να φάνε. “Η ύπηρέτριά τους είχε φύγει, κείνη που όσο έγλυφε τά τσουκάλια, έκλεθε το φαί, είταν καλή. “Αλλ’ έμα άρχισε να όνειρεύεται το μανάδη, πουχε ωραία φωνή, είχε γίνει κακιά...

— Κυρία, θέλετε τίποτα ; “Ο μανάδης !..

Τό βράδι πάψανε οί πυροβολισμοί. “Αλλά ξαφνικά φωνές τρομερές και κρότοι πυροβολισμών άκουστήκανε μέσα τώρα, στην πόλη.

— Άκου, άκου !. Έκανε κείνος και πετάχτηκε, σαν τή νύχτα του άγιου Βαρθολομαίου !.

— Ά, ναι, ναι !.. Ίδια κι όμοια !.

— Είν' ώραία !.. Πού πήγε ο Ντελμπεντές τρεχάτος στο σπίτι του Ναφθάλη για νά σωθει...

— Και τόν έσωσε ο Ναφθάλης.

— Ναι. Και μεϊς θα τó κάναμε !.

— Τι κρίμα νά μñν είμαστε έμεις τότε !.. Είταν ώραία έποχή !.

— Είταν και είταν !.

— Κρίμα !.

— Ναι κρίμα και κρίμα !.

Οί πυροβολισμοί, οί φωνές άναβαν περισσότερο, και ξαφνικά τούς άκούσανε μέσ' στη γειτονιά τους..

— Ά, νά ! είδες !.. Όπως τή νύχτα κείνη, που πέφτανε στις γειτονίες...

— Στις γειτονίες ;..

— Μά ο Ντελμπεντές που καθόταν ; Τó λησμόνησες ; Δέν καθότανε σέ μιá άπόκεντρη συνοικία, άντικρύ στο ξενοδοχείο «Τó άσπρο ποντίκι» ;

— Ναι, ναι, μά τί είπα γώ ; Είπα τίποτα άλλο ;..

Οί πυροβολισμοί και οί φωνές στη γειτονιά τους επλήθηναν...

— Όταν δρμησε σά λέων νά βγει...

— Μωρέ τούς έσπασε τά μούτρα !.. Μιά άπό δώ μιανού, μιá άλλη άπ' εκεί άλλουνού, μιá άλλουνού, τούς έκανε σαλάτα και πήρε δρόμο !.

— Και πήγε στο σπίτι του Ναφθάλη...

— Τόν κυνηγούσαν έμωσ !.

— Ού ! Δέ στράφηκε έμωσ, καθώς έστριψε σ' ένα δρομάκι, και τούς περίμενε !.. Έσκότωσε πέντε, η έξη...

— Κ' είδες, πώς χτυπούσε ! Ντάγκ μιá άπό δώ, ντάγκ μιá άπό κει τούς ξάπλωνε κάτω !.. Είχε χέρι χαλύδδινο !.

— Τόλεγαν έλοι !.

— Και τί μάτι !.

— Τó μάτι του είταν φοβερό...

— Και γρήγορος !.

— Άφού τόν λέγανε άσπρο άητό !

— Λεοντάρι, τίγρη ! τούχανε βγάλει ένα σωρό όνόματα !.

— Και ώραίος ! έκανε κείνη κουνώντας τó κεφάλι της.

— Δὲ θὰ βγει δεύτερος στὸν κόσμον !..
 — Μὰ λές, ὅτι θλα αὐτὰ εἶνε γεγονότα ;..
 — Ἀστειεύσαι τώρα, ὅτι δὲν εἶναι !.. Ὅριστε !.. Πῶς σοῦ ἦρθε αὐτό ;..

— Δὲν εἶπα, ὅτι δὲν εἶναι, εἶπα...

Ἔνας δυνατὸς χτύπος στὴν πόρτα τοὺς ἐτάραξε τὸ σπῆτι...

Πετάχτηκαν.

— Ὁ Ντελμπεντές ! εἶπε κείνη.

— Κάποιος, ποῦ κυνηγοῦν ! εἶπε ὁ ἀδελφός της.

Πάλι ἡ πόρτα βρόντησε.

— Τρέξε γρήγορα ! Θὰ τὸν προφτάσουν !

Αὐτὸς ἔτρεξε νάνοίξει. Αὐτὴ περίμενε μὲ τὰ μάτια γυρισμένα στὴν πόρτα.

— Ἄχ, νᾶταν ὁ Ντελμπεντές !.. ἔκανε, νᾶταν κείνη ἡ ἐποχή !..

Εἶδε τὸν ἀδελφό της νὰ μπαίνει μέσα μ' ἕνα νέο ἀδύνατο, κίτρινο, καὶ ντυμένο παλιόρουχα...

— Μὰ τί θέλει τοῦτος ; ρώτησε τὸν ἀδελφό της.

— Γιὰ, τί θέλεις ; Σὲ κυνηγοῦσαν ; ρώτησε τώρα, αὐτὸς, τὸ νέο.

— Ὅχι, μπά !.. Μίστειλε ὁ μεσίτης, ὁ Πουπούλης ! Δὲν εἶχατε περὶ γιὰ ὑπερέτρια, ὑπερέτη ;..

— Ἄ, ναί, καλὰ !.. Μὰ γιατί τέτοια ὥρα ;..

— Γύριζα καὶ χάζεθα !.. Εἶταν πανηγύρι σήμερα !..

— Ὅπως ἔκανε καὶ ὁ Χάρτης, ὁ ὑπηρέτης τοῦ Ντελμπεντέ, πρὶν τὸν πάρει !.. Ἔτσι γύριζε καὶ κείνος τὴ νύχτα τοῦ ἁγίου Βαρθολομαίου...

Τὸν κράτησαν. Ὁ Καρδάκης τοῦ ἔδωσε μιὰ φορεσιά του, ὅπως ἔκανε στὸ Χάρτη ὁ ἱππότης Ντελμπεντές. Καὶ ὁ Ραμαζάνης, ἔτσι λεγόταν ὁ ὑπηρέτης, χάθηκε μέσα σ' αὐτή. Μὰ τὸ ἴδιο εἶχε πάθει καὶ ὁ συνάδελφός του, ὁ Χάρτης, ὅταν φόρεσε τὰ ρούχα τοῦ Ντελμπεντέ. Εἶχε χαθεῖ. Καὶ τόσο μάλιστα, δὲ φαινόταν, ποῦ ὁ πιστὸς φίλος τοῦ ἱππότη, ὁ θαρῶνος Μπακουῖνος, ἄμα τὸν εἶδε, ἐνόμισε, πῶς εἶτανε μόνο τὰ ρούχα τοῦ φίλου του, αὐτὰ περπατοῦσαν...

Αὐτὸ σκέφτηκαν καὶ τὰ δυὸ ἀδελφία, καὶ τῶπε τὸνα στὸ ἄλλο.

Ἄλλ' ὁ Ραμαζάνης εἶχε κ' ἕνα κυλὸ. Ἦθελε καὶ αὐτὸς νάκούει τι διάβαζαν τὰ φεντικά του, καὶ πήγαινε σιγὰ καὶ κρυφάκουε. Αὐτοὶ ποῦ νὰ τὸ καταλάβουν, βυθισμένοι καθῶς εἶτανε, μέσα στὶς μάχες, στὰ σαλόνια, στοὺς ἔρωτες καὶ τᾶλλα. Μιὰ φορὰ ἕως, ποῦ διάβαζαν

πάλι τὸ Ντελμπεντέ, κ' εἶχανε φτάσει σ' ἓνα μέρος, πὸ μὲ μιὰ σπαθιά ἔκοψε δυὸ κεφάλια, τῶνα ἀνθρώπινο καὶ τῆλλο ἀλογισιο, δὲν κρατήθηκε ὁ Ραμαζάνης καὶ φώναξε :

— Γειά σου παλληκαρά μου !

Αὐτοὶ κόψανε τὸ διάβασμα, συνήρθαν ἀπ' τοὺς καπνοὺς καὶ τὸ αἷμα τῆς μάχης, καὶ τὸ βλέμμα τους ἔπεσε στὸ εἰρηνικὸ δωμάτιό τους, σὺς καρτέκλες, στὸ μπουφέ, σ' ἓνα δίσκο μὲ φλυτζάνια, καὶ ρώτησαν :

— Τεῖτανε αὐτό ;

— Μιὰ φωνή...

— Ναί, τὴν ἄκουσα !.. Εἶτανε σὰν τὴ φωνὴ τοῦ βαρῶνου Μπακουίνου, ὅταν εἶδε τὸν ἱππότη Ντελμπεντέ, πρὶν γνωριστοῦν ἀκόμα... Τότε γνωριστήκανε. Ὅταν εἶδε τὸν ἱππότη νὰ παίρνει σβάρνα πενήντα κακούργους !... Ἔτσι τοῦ φώναξε κι αὐτός !..

— Ναί, ναί !..

— Μὰ ποῖος νὰ φώναξε τώρα ;..

Καὶ ὁ Καρδάκης σηκώθηκε καὶ κοίταξε.

Πίσω ἀπ' τὴν πόρτα, στὸ ἄλλο δωμάτιο, εἶδε τὸ Ραμαζάνη μαζεμμένο...

— Μὰ τι κάνεις ἐκεῖ ;..

— Ἀκούω κέγώ, ἀφεντικό μου, ἀκούω !.. Κεῖνος ὁ Ντιρμπαντές εἶναι !.. πωπὼ !., θηρίο σωστό !..

Ὁ ἀδελφός καὶ ἡ ἀδελφὴ κάνανε συμβούλιο, τί ἔπρεπε νὰ κάνουν. Κ' ἐπειδὴ εἶδαν, πὼς ὁ Ραμαζάνης μπορούσε, ἢ εἶχε τὴ δύναμη νὰ χωθεῖ μέσ' στὴ ζωὴ κείνη τῶν φίλων του, νὰ ζήσει μ' αὐτούς, νὰ γνωριστεῖ, νὰ τοὺς ἀγαπήσει, αὐτὸ πρὸ πάντων, ἀποφασίσανε νὰ τὸν παίρουν καὶ νὰκοῦει. Ὅταν δὲν εἶχε δουλιὰ, εἶταν ἐλεύτερος νὰ πάει σιγὰ, σιγὰ καὶ νὰ καθίσει μαζί τους.

Ὁ Ραμαζάνης πάντα βρισκόταν ἐκεῖ. Τὸ κατώρθωνε. Καὶ καθότανε σταυροπόδι κάτω, στὰ χαλιά.

Ὁλόκληρος ὁ Ντελμπεντές τοῦ ἄρесе, ἀλλὰ μιὰ σκηνὴ τοῦ ἔκανε τὴν πιὸ μεγάλη ἐντύπωση, καὶ ἔλο τὴν ἔλεγε.

Καὶ εἶταν αὐτὴ, ὅταν ὁ Ντελμπεντές, πὸ ἔτρεχε μὲ τὸ φίλο του τὸ Μπακουῖνο, ζητώντας τὴν Κοραλία του, μπήκε μιὰ μέρα ἔχοντας μιὰ χήνα μαδημένη, ἔτοιμη, περασμένη στὸ σπαθί του :

— Νά, ἔφερα νὰ φάμε ! εἶπε στὸν πεινασμένο φίλο του καὶ στὸν πιὸ πεινασμένο ὑπηρέτη του.

— Καὶ πὼς θὰ τὴν κάνουμε ; ρώτησε ὁ Μπακουῖνος.

— Ψητή !.. πώς άλλοιώς !.. Νά, έκανε στόν ύπηρέτη του, τράβα την ! και πέρασέ τη στό παλιοσπαθό σου και ψήστη !.. Θά σοῦ πῶ και τή συνταγή, πώς θά κάνεις...

Αὐτή ἤ σκηνή, και ἡ έπειτα ποῦ ψηγόταν ἡ χήνα, τοῦ κά-
νανε τοῦ Ραμαζάνη μεγάλη έντύπωση. Και μιὰ μέρα δέ βάσταξε και εἶπε :

— 'Αφεντικό μου, νά πάρουμε και μεῖς μιὰ χήνα, νά τήν κάνου-
με σουβλιστή ; Πῶς έκανε ὁ Ντελμπεντές...

— 'Έχεις φάει χήνα ποτές σου ;

— 'Εγῶ δέν έφαγα ἀλλά δέν εἶδατε ; 'Η κνίσσα... έτρεχε τὸ λί-
πος ! . Κ' έγινε ροδοκόκκινη, ροδοκόκκινη..

Αὐτὸ τῷλεγε και τὸ ξανάλεγε. Και μιὰ μέρα τοὺς παρακάλεσε νά
τοῦ ξαναδιαδάσουν αὐτὸ τὸ μέρος, ποῦ έλεγε γιὰ τή χήνα, ὅτι έγινε
ροδοκόκκινη..

Φαίνεται ὅμως πῶς κι αὐτοὶ αἰσθανθήκανε τήν κνίσσα, γιατί τοῦ
ὑποσχεθήκανε μετὰ ἀπ' τὸ διάδασμα, νά τοῦ δώσουνε λεπτά νά πάει
νάγοράσει.

Και τήν ἄλλη μέρα τοῦ ἔδωσαν.

Δέν ἄργησε πολὺ. Τὸν εἶδανε νά μπαίνει μέσα, θριαμβευτικά,
ἔχοντας μιὰ χήνα μαδημένη, έτοιμη, σὲ μιὰ σούβλα σιδερένια μικρή,
περασμένη.

— 'Ε, ἔ ! γιὰ κοιτάτε !.. Δέν εἶναι σὰν ξίφος. Τή συνταγή τώρα
νά μοῦ δώσετε τοῦ ἱππότη.. Θά τήν κάνω κατατζια !

Τὸ μεσημέρι εὐχαριστηθήκανε μετὰ τὸ παραπάνω. Σὰν τὸ Ντελ-
πεντέ τρώγανε, ἔτσι θά αἰσθανόταν κι' αὐτὸς και ὁ Μπακουίνος ὅταν
μασοῦσανε τὶς καλοψημένες σάρκες τῆς χήνας.

Πάνω σ' αὐτὸ νά και ὁ Ραμαζάνης παρουσιάστηκε μ' ἓνα κομ-
μάτι κρέας στὸ χέρι :

— Σὰν τὸ Χάρτη ἐγῶ ! . . Τρώγω τὸ λαιμὸ ! τοὺς εἶπε.

'Ο ἀποκλεισμός έσφιγγε τότε τὸν τόπο, και εἶχε ἀρχίσει νά τὸν
κάνει νά πεινά.

'Ο Καρδάκης και ἡ ἀδελφή του διάδασαν τήν πολιορκία τῆς
ώραίας πόλης ποῦ μέσα εἶταν ὁ Ντελμπεντές και ἡ ὠραία του..

'Ο Ραμαζάνης έτρεχε ζητώντας τροφίμα. Τὸ ψωμὶ εἶχε χαθεῖ.

— Σὰν τήν πολιορκία τοῦ Ρακαμά !.. έλεγε ὁ Καρδάκης, ἔτσι
εἶχε λείψει και τὸ ψωμὶ !..

Τώρα μιλοῦσε πολὺ και ὁ Ραμαζάνης :

—Κεΐδατε πῶς ἔτρεχε ὁ Χάφτης ; Ἄν δὲν εἶταν αὐτὸς θὰ πῆγαι-
ναν ἄλοι τοὺς ἀπ' τὴν πείνα !.. Ἐδῶ σᾶς θέλω !..

Ἄνταν πάλι, κατῶρθωνε ὁ Ραμαζάνης κέδρισκε ψωμί καὶ τὸ πῆ-
γαινε κάτω ἀπ' τὸ πλατὺ σακκάκι του, ἔλεγε ὁ Καρδάκης :

— Ὅπως τότε, ποὺ τοὺς βρῆκε ὁ Χάφτης ψωμί ἀρπάζοντάς το
ἀπὸ κάποιον ποὺ εἶχε ἀρκετὰ κρυμμένα !..

Καὶ ὁ Ραμαζάνης μετὰ λίγες μέρες κει ποὺ καθόντουσαν καὶ δια-
βαζαν, μπῆκε μέσα καὶ ἄρχισε νὰ δειδιάζει τὶς τσέπες του. Εἶτανε γε-
μάτες ἀπὸ παξημάδια !..

Τᾶχε ἀρπάξει ἀπὸ μιὰ δούλα, ποὺ τᾶχε πάρει ἀπ' τὸ φούρνο σκε-
πασμένα, καὶ τὰ πῆγαινε στάφεντικά της-

— Ὅπως ὁ Χάφτης, ὅπως ὁ Χάφτης !.. Ἔτσι ἔκανε κι αὐτός !

Καὶ ὅταν μάθανε μιὰ μέρα, ἀπ' τὸ Ραμαζάνη, πῶς ἄνθρωποι πολ-
λοὶ πέφτανε ἀπ' τὴν πείνα στοὺς δρόμους...

— Σὰν τότε, στὴν πολιορκία τοῦ Ρακαμά !.. Οἱ καυμένοι πέφτανε
κάτω !.. Ἐδῶ, ἐκεῖ, ἔδλεπες...

— Καὶ ὁ γέρος ; Κεῖνος ποὺ πῆγε νὰ νεθεῖ στὸ φρούριο γιὰ νὰ δεῖ
τὸ γιό του, καὶ δὲ μπόρεσε... Ἐμεινε κάτω κει, σὲ κάτι σκαλοπάτια,
ἐκεῖ πέθανε !..

— Ναι, ναι ὁ καυμένος !..

Πέρασε καὶ ὁ ἀποκλεισμός. Ἄλλὰ μετὰ, σὲ λίγο, ἔπεσε μιὰ ἀσθένε-
νεια καὶ θέριζε κόσμο.

Αὐτὸ θύμισε στὸν Καρδάκη καὶ τὴν ἀδελφή του τὴ μεγάλη ἀρ-
ρώστια, ποῦχε πέσει στὴν ὠραία πόλη τοῦ Ρακαμά, μετὰ ἀπ' τὴν πο-
λιορκία, κ' ἔστειλε στὸν Ἄδη ἀπειρους καὶ μαζί τὸν ἥρωα Ντελμπεντέ
καὶ τὴν ὠραία του...

Κάθε μέρα ἀκουγαν ἀπ' τὸ Ραμαζάνη ἱστορίες τρομαχτικές. Εἶ-
ταν ὅμως, ὅλες ὅμοιες μὲ κείνες, ποὺ ἔπαθαν οἱ κάτοικοι τῆς ὠραίας
πόλης...

Μιὰ μέρα ὅμως, πέσανε κι αὐτοί. Πρῶτα ἔπεσε αὐτὸς κῆπειτα ἡ
ἀδελφή του.

— Ἡ ἴδια ἀρρώστια θάναί, εἶπε ὁ Καρδάκης στὴν ἀδελφή του,
κείνη ποὺ θέρισε τὸν ἀγαπητό μας Ντελμπεντέ !

— Καὶ τὴν Κοραλία του !

Δὲ μπόρεσαν νὰ τὴν περάσουν καὶ πῆγαν τὴν ἴδια μέρα. Ὅπως
καὶ ὁ Ντελμπεντέσ μὲ τὴν Κοραλία...

Ὅταν τοὺς σκεπάσανε μὲ τὸ γῶμα, καὶ φύγαν ἔλοι, ὁ Ραμαζάνης
ἔμεινε ἐκεῖ, μόνος.

Πλησίασε τότε, καὶ γονάτισε στοὺς δυὸ τάφους, καὶ θέλησε νὰ
προσευχηθεῖ...

— Ὅπως ἔκανε ὁ Χάφτης, σκέφτηκε, γιὰ τὰ καυμένα τάφεντικά
του !...

ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ Ν. ΒΟΥΤΥΡΑΣ

ΗΡΡΙΚΟΥ ΧΑΙΤΗ

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

Heimkehr

I

Ἀγόπαγαν ὁ ἓνας τὸν ἄλλονε,
μὰ δίχως γι' αὐτὸ νὸ μιλήσουν.
Μὲ μῖσος ἀλλάζανε βλέμματα
καὶ ἀπὸ ἔρωτα θέλαν νὰ σβήσουν.

Ἐχώρισαν ἔπειτα, φύγανε,
μέσ στὸνειρο μόνο εἰδωθήκαν.
Πεθάνανε πιά καὶ δὲν ἔμαθαν :
ἐμίσησαν ἢ ἀγαπηθήκαν ;

II

— Πές, ἡ ἀγάπη τὶ ἔχει γίνεῖ
στά τραγούδια σου ποὺ ὕμνοῦσες,
τῆς καρδιάς ἢ φλόγα ἐκείνη
ποὺ σ' ἐθέρμαινε κ' ἐζοῦσες ;

— Εἶναι ἡ φλόγα στάχτη κρούα,
εἶναι τάφος ἢ καρδιά μου
κ' εἶναι οἱ στίχοι σὰν ὕδρια
μὲ τὴν τέφρα τοῦ ἔρωτά μου.

Κ. Γ. ΚΑΡΥΩΤΑΚΗΣ

ΑΠΟ Τ' ΑΜΑΡΤΩΛΑ

ΟΙ ΓΛΑΡΟΙ

Σ' αὐτὸ τὸ γαλήνιο ἐρωτικὸ ταξίδι ἀκολουθοῦσαν κοπαδιαστὰ οἱ γλάροι, σιωπηλοί, φτερουγιστοὶ ἀγγέλοι, τραγουδιστάδες τῆς χαρᾶς μας. Πετοῦσαν χαρωπὰ δεξιὰ, ξερβά, ἀπάνω στὰ κατάρτια, στὴν πλώρη καὶ στὴν πρύμνη. Φτερούγιαζαν κι ὅλο πολιορκοῦσαν τὸ καρᾶβι σὰ νᾶθελαν νὰ τοῦ κόψουνε τὸ δρόμο γιὰ νὰ μὴν πάει στ' ἀνοιχτά, στὰ πέλαγα. Μάταια. Ὅσο περνοῦνε οἱ ὥρες, οἱ καιροί, τόσο καὶ τὸ καρᾶβι ξεμακραίνει ἀπὸ τοὺς ἡσυχους γιαλοὺς καὶ βρίσκεται ἀνάμεσα σὲ θαλασσοταραχές, φουρτοῦνες, ἀεροκατακλυσμούς, σκοτιάδια, πόντους, σφαιταγκαλιάσματα θανατερά.

ὦ, γλυκιά μου, σ' αὐτὴ τὴν πικρὴ ὥρα, πὺν ζοῦμε πολιορκημένοι ἀπὸ τὸ θάνατο, σὲ βλέπω πὺν ἀποζητᾶς τοὺς γλάρους, τοὺς γλάρους μας, τοὺς φτερωτοὺς ἀγγελικοὺς συντρόφους τοῦ πρώτου ἐρωτικοῦ μας ταξιδιοῦ . . .

ΤΟ ΛΑΒΩΜΕΝΟ ΠΟΥΛΙ

Ἄπὸ τῆ βουνοκορφῆ μου περνοῦσες χαρωπὸ, τραγουδιστά, χοροπηδοῦσες ἀπάνω στὸν ἐλεύτερο ἀέρα, καὶ τὸ τραγοῦδι σου τὸ ἔπαιρναν οἱ ἀνεμοὶ καὶ τὸ σκορποῦσαν σ' ὅλους τοὺς κόσμους, σ' ὅλες τὶς ψυχές καὶ σ' ὅλες τὶς φωλιές. Τὰ φτερά σου—ἴδια ἢ ψυχὴ μου—ἀκούραστα καὶ κατακτητικὰ σ' ἀνέβαζαν στὰ σύγνεφα, σὲ ταξίδευαν ἀπάνω ἀπὸ θάλασσες κι ἀπὸ χιονοσκεπέστα βουνά. Στὸ χῶμα ποτὲ δὲ σύρθηκες ἐσύ, πουλί μου—ψυχὴ μου—καὶ τὸν ἀέρα τὸν κατακάθαρο εἶχες γιὰ δύναμή σου.

Ἄλιμονο, τίποτ' ἀγνὸ δὲ μένει ἀλάβωτο κι ἀμίσητο ἀπὸ τὸν κόσμο πὺν σέρνεται στὸ χῶμα, κ' ἐσύ πουλί μου, ἔπερες ἀπὸ τὸν ἐλεύτερο οὐρανὸ σου βαρεμένο βαρειά, σπασμένο τὸ ξνα σου φτερὸ ἀπὸ ἀνεπάντηχη ντουφεκιοῦ καλοσημαδιά, ἀπὸ τὴ μοῖρα πὺν δολοφονικὰ σ' ἀγάπησε. Καὶ τώρα σέρνεσαι, πουλί μου, τὴν ἱερὴ ὥρα πὺν ὄνειρευτήκες νὰ κάμεις τὸ τολμηρὸ κι ὀρμητικὸ πέρασμα ἀνάμεσα σὲ δμίχλες καὶ σὲ ἀεροκατακλυσμούς . . .

Σ Η Μ Ε Ι Ω Μ Α

ΓΙΑ ΤΑ «ΤΣΙΓΓΑΝΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ»

Τὰ δεκατέσσερα Τσιγγάνικα τραγούδια τοῦ Richerin βρίσκονται κάρπια στίς σελίδες τοῦ βιβλίου : «Ἡ Μίσση, ἡ κόρη μὲ τὴν ἀρκούδα».

Ὁλόκαιρη ἡ Τσιγγάνικη ψυχὴ λάμπει, καθρεφτίζεται καὶ ἀντιφεγγίζει σ' αὐτὰ. Πόθοι σκοτεινοὶ καὶ ἀόριστοι. Ζωὴ χωρὶς σκοπὸ κανένα. Κάποιο ἀκαθόριστο τέλος.

Ὁ Δρόμος : ὁ δρόμος ὁ ἀτέλειωτος πὸν στὸ βάθος του κάπως ἀρχίζει νὰ λάμπη ἕνας δριζώντας ροδινός. Ἐπειτα τὸ νερό· μὰ τὸ τρεχούμενο νερό, πὸν στραγγίζει καὶ περνάει ἀπὸ παντοῦ, καὶ πουθενὰ δὲ στέκει, μόνον βγαίνει πάντα σὲ μιὰ θάλασσα ἀνοιχτή, γιὰ νὰ τὸ πάρῃ πάλι ὁ ἥλιος στὴν ἀγκυλιὰ του· γιὰ νὰ ξαναγίνῃ βροχὴ καὶ

Ν. ΠΕΤΙΜΕΖΑΣ

πάλι τρεχούμενο νερό ! Νὰ τὰ δυὸ σύμβολα τῆς ζωῆς τοῦ Τσιγγάνου : (Τραγούδια «Ὁ δρόμος», «Τὸ τρεχούμενο νερό», «Στὴ γέννηση»).

Γιὰ θρησκεία ; Τοῦ φτάνει ἕνα κάποιο ἀνακάτωμα ἀπὸ Πανθεϊσμό, Εἰδωλολατρεία, Φυσιολατρεία, καὶ ἀρκετὴ πίστη γιὰ μιὰ μελλούμενη ζωὴ. Ἐνα ἀνακάτωμα παρμένο ἀπὸ τὰ βάρη τῆς Ἀνατολῆς πὸν τοῦ ἔμεινε στὸ νοῦ, στὴν ψυχὴ καὶ στὴ φαντασία ἀπὸ γενιὰ σὲ γενιὰ, καὶ ἀπὸ στόμα σὲ στόμα ὡς τὰ σήμερον καὶ μιὰ θαμπὴ ἰδέα γιὰ κάποιον τρόπο κοσμογονίας, παρόμοιο μὲ τὴν Βραχμάνικη προαιώνιας δοξασίας. (Τραγούδια «Ὁ λόγος», «Τὰ δυὸ φιλιὰ», «Στοὺς νεκρούς», «Ἡ Σκόνη», «Ἡ βροχὴ»).

Ἄνθρωπος πὸν δὲ στέκεται ποτέ, πὸν δὲ θέλει σκεπὴ παρὰ μόνον γιὰ νὰ χύσῃ τὰ δάκρυά του ! Ὅταν γεννιέται, τὸν ραίνουν μὲ λίγο νεράκι· ἀλλὰ πάντα τρεχούμενο νερό (τραγούδι στὴ «Γέννηση») γιὰ νὰ

μή σταθῆ κι αὐτὸς ποτέ του! Κ' ἔπειτα τὸν τάζουν στὸν ἥλιο, γιὰ νὰ πάρῃ ἀπ' αὐτὸν τὴ φλογερὴ ματιὰ, τὴ χρυσοκίτρινη θωριά, καὶ τὸ αἷμα στὴν καρδιά του.

Τοὺς πόθους του, τὰ ὄνειρά του, τοὺς χτύπους τῆς καρδιάς του, ὅλο τὰ στέλνει καὶ ζητᾷ νὰ τ' ἀποκοιμήσῃ στὰ σύννεφα ποὺ περνοῦν ψηλὰ μὲ τ' ἄσπρα στρογγυλεμένα στηθάκια τους (Τραγούδι στὰ σύννεφα).

Κι ὁ Τσιγγάνος εἶναι κρυφὸς καὶ μυστικός. Δὲν τοῦ παίρνεις λόγο οὔτε γιὰ τὴ ζωὴ του οὔτε γιὰ τὴν πίστη του. Ὅ,τι ξαίρει τῶχει γι' αὐτὸν καὶ γιὰ τὴ φυλὴ του. (Τραγούδι τῆς Γνώσης).

Νὰ οἱ ἀγάπες του. Ἀγάπες τῆς στιγμῆς, τοῦ δρόμου. Κάτου ἀπὸ τᾶστρα, στὸν κάμπο τὸν ἀπέραντο ὅπου καίει καὶ λυώνει γιὰ μιὰ στιγμὴ τὸ κορμί, κι ἀερώνεται ἡ ψυχὴ τοῦ ἐρωτιάρικου ταιριοῦ, σὰ μιὰ στάλα μέλι, ἀπάνω στὴ θράκα: (Τραγούδια «Στὴ Βασίλισσα», «Χαιρετισμὸς τοῦ Βασιλιᾶ», κτλ). Καὶ νὰ στὸ τέλος ἡ ἀπιστία τῆς Τσιγγανοπούλας Μιάρκας ποὺ δὲ χρωστάει καμιὰν εὐγνωμοσύνη σ' ἐκείνους ποὺ τὴ θρέψανε καὶ τὴ μεγαλώσανε, ποὺ δὲν πιάνεται στὰ βρόχια τῆς ἀγάπης (ὅπως ἐμεῖς τὴ νιώθουμε) ἀπὸ κανέναν ἄπιστο, ἀλλὴ περιμένει, περιμένει τὸν Τσιγγάνο Βασιλιὰ νὰ λυώσῃ μέσα στὴν ἀγκαλιὰ του (Τραγούδι τῆς Μιάρκας).

N. Π.

JEHN RIGHERRIN

ΑΦΙΕΡΩΣΗ ΤΟΥ ΝΕΟΓΕΝΝΗΤΟΥ ΣΤΟΝ ΗΛΙΟ

Ἦλιε πυρρὲ μου, ἦλιε χρυσέ μου, ἦλιε αἱματένιε!

Ἦλιε ποὺ καίς, ποὺ μάς φλογίζεις: Διαμαντένιε!

Ποὺ τὴ ζωὴ σπέρνεις καὶ τρέφεις ἐδῶ κάτω.

Τὸ ζωντανό μου αὐτὸ χρυσάφι. Χάρισμά σου!

Τὸ διαμαντένιο αὐτὸ κορμί, πάρε ἀγκαλιὰ σου!

Σοῦ τάζω τὸ αἷμά του: Σταλιὰ δικοῦ μου αἱμάτου!

Ἦλιε μου· ἄς πάρει ἀπ' τὸ χρυσάφι σου ἡ θωριά του

Ἦλιε μου· ἄς πάρει ἀπ' τὰ διαμάντια σου ἡ ματιὰ του

Ἦλιε μου· τὸ αἷμα σου ἄς χυθῆ μές' στὴν καρδιά του.

Ἦλιε χρυσέ μου, ἦλιε λαμπρὲ μου, ἦλιε αἱματένιε!

ΣΤΟΥΣ ΓΑΜΟΥΣ ΤΗΣ ΤΣΙΓΓΑΝΟΠΟΥΛΑΣ ΒΑΣΙΛΙΣΣΑΣ

Ἄκουσε τὰ λαλούμενα !

Ἄκουσε τὸ ζουρνά :

Γάμος τοῦ Βασιλιᾶ περνᾷ.

Νά ἡ ἀρχόντισσα, ἡ Βασίλισσά μας. Νάτη !
Κάθε ἀστέρι πῶς γλωμαίνει ;
Τὸ τριαντάφυλλο ἀπ' τῆ ζήλεια του πεθαίνει.
Ξεφυλλίστε το· σὲ ἄγνό της τὸ κρεβάτι.

Ρίχτε ἀκόμα, στὴν ἀπάρθενή της κλίνη
δεντρολίθανο, θυμάρι :
Τὸ κρασί, ροδένιο χρῶμα γιὰ νὰ πάρει :
τὸ κρασί, ποὺ ὁ Βασιλιάς αὔριο θὰ πίνῃ.

Ἄς τὸ πιῇ μ' ἔλου τοῦ πόθου τὴν ὀρμή·
μὲ τὰ χεῖλια, μὲ τὰ μάτια, τὴν καρδιά !
νὰ ποτίσῃ τὸ κορμὶ
ποὺ γιὰ πάντα νὰ κρατάει τὴν εὐωδιά.

Ἄς τὸ πιῇ : νὰ ζαλιστῇ μὲ τὴ χαρὰ
στῆς ἀγάπης του τῆς πρώτης τὸ μεθῆσι
ἄς τὸ πιῇ γιὰ ἔλη τὴ ζήση
τὸ κρασί, ποὺ δὲ θὰ τόβρη ἄλλη φορὰ.

Κ' ἡ Βασίλισσα, νὰ λυώσῃ στὴν ἀγκάλη
μέσ' τὰ δλόθερμα φιλιὰ·
Ὅπως χάνεται ἀπ' τὸ μέλι, μιὰ σταλιά
στὴν πυράδα τῆς θρακιᾶς, σ' ἓνα μαγκάλι !

Καὶ νὰ σβήσουνε κ' οἱ δυὸ σὲ μύρια χάδια
σὰν ξυπνήσουν τὴν αὐγὴ
ὅπως λυώνουν σὰ χιονίζει, δυὸ νιφάδια
μέσ' στὴν πρώτη ἀχτίδα τοῦ Ἥλιου σὰ θὰ βγῆ.

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΙΑ ΣΤΗΝ ΑΡΡΑΒΩΝΙΑΣΤΙΚΙΑ ΤΟΥ

Είσαι ἡ καλή μου ! Σὲ γνῶρίζω
ἀπὸ τὰ φιδωτὰ μαλλιά σου
κι ἀπ' τὴ ζαφίρινη ματιά σου.

Ἐσὺ εἶσαι : Ἀπὸ καιρὸ σὲ ξαίρω
ποῦ ἔλαμπε ἡ εἰκόνα σου στὸ νοῦ μου
ἄστρο τοῦ σκοτεινοῦ οὐρανοῦ μου.

Ἐσὺ εἶσαι : Χρόνια σὲ προσμένω.
Κ' ἔρχετ' ἡ ἀγάπη σου μικρὸ μου
νὰ ζωντανέψη τ' ὄνειρό μου.

Ἐσὺ εἶσαι : Πλάϊ μου, τὸ κορμί σου
θὰ σπαρταρήση και θ' ἀνάψη
καὶ τὸ αἷμα μου θὲ νὰ σὲ κάψη.

Εἶσαι ἡ καλή μου· καλῶς ἤρθες
νὰ σβῆσω μέσ' στὴν ἀγκαλιά σου
σαβανωμένος στὰ φιλιὰ σου.

ΑΠΟΚΡΙΣΗ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΟΠΟΥΛΑΣ

Γεννιέται ἡ Μιάρκα· ἡ Μιάρκα μεγαλώνει,
μαθαίνει· καὶ τὸν ἔρωτα ἀπαρνιέται
φυλάγεται : καὶ φεύγει καὶ πλανιέται !

Κ' ἦταν μικρούλα ἡ Μιάρκα, χελιδόνη !
καὶ στὸ κλουβὶ τὸ κλείσανε μὲ βιά :
Δὲ ζοῦν τὰ χελιδόνια στὰ κλουβιά.

Μιά μέρα ἀγέρι φύσηξε· κι ἀνοίγει
τὴν πόρτα τοῦ κλουβιοῦ : καὶ φεύγει πάλι
τὸ χελιδόνη στὴν ἀνεμοζάλη.

Τι ἐλεύτερη και τί ὁμορφη εἶν' ἡ μπόρα !
 Ἔχει τὰ μαῦρα νέφη γιὰ μαλλιά
 και χάλκινη σπιθόβολη ματιά.

Μὴν κλαῖς ἐμπρὸς στ' δλάνοιχτο κλουβί.
 Τὸ χελιδόνι εὐτυχισμένο πάει·
 ἔχει φτερά : Τάχει γιὰ νὰ πετάει·

Πετάει μέσα στὸν τάραχο τοῦ ἀνέμου,
 στὴν τύχη ! ὅπου τὸ πάει τ' ἄγριο δρολάπι
 πάντα, στὴ λευτεριά και στὴν ἀγάπη !

Ο ΛΟΓΟΣ

Ἄς ὁ λόγος εἶμ' ἐγώ : κ' εἶμαι τὰ πάντα.
 Τὸ λάλημά μου : ἀπὸ καιροῦς και χρόνια
 και θὰ μιῶ, και θὰ μιλήσω αἰώνια.

Ἐγὼ τοῦ κόσμου ὁ θρὸς κ' ἡ χλαλοῦ
 ὁ ἀγέρας ποὺ περνάει δική μου πνεῦ
 και τὸ νεράκι : Ἐγράδα τῶν χειλιῶν μου.

Τ' ἀστέρια· λόγια μου εἶνε λαμπερά.
 Ὁ ἥλιος μιὰ μου λέξη στὸν αἰθέρα
 στὰ τυφλά, ποὺ τὸν ἔρρηξα μιὰ μέρα

Εἶμ' ἐγὼ τὸ τρικύμισμα· κι ἀρπάζω
 και σκορπῶ σὰν ξερριζῶτα μαλλιά
 τὰ δεντράκια, ἀπ' τῆς γῆς τὴν ἀγκαλιά.

Ἐγὼ εἶμ' ὁ γλυκοψιθυρὸς τῆς αὔρας
 ποὺ σιγοπνέει στῆς χλόης τὰ κορφάδια
 χαρίζοντάς τῆς χίλια μύρια χάρδια.

Και στὴν ἄκρη σιγή, πάλι μιῶ !
 Τὸ μίλημά μου τόσο σιγαλὸ
 ποὺ κι ἀπὸ μένα ἀκόμα δὲ γρικιέται !

‘Ο λόγος εἶμ’ ἐγώ ! Κ’ εἶμαι τὰ πάντα.
 Ἐδῶθε, ἐκεῖθε, ἀπὸ παντοῦ πετιέμαι
 κι ἕμως ἀπὸ τὸ τίποτα γεννιέμαι.

Γλῶσσα τοῦ ἀνθρώπου· κάρβουνο ἀναμμένο·
 φλόγα ἀπὸ σένα παίρνω ὅπως διαβαίνω,
 κι ἀπὸ σέ, ξεπετώ σὰν ἀστραπή·

Τὸ τι εἶμ’ ἐγώ. Καλὰ δὲν τὸ γνωρίζω.
 Εἶμαι ὁ λόγος· τὰ πάντα ἐγὼ τὰ δρίζω,
 μὰ μπορεῖ καὶ τοῦ τίποτα σκιά.

Γεννῶ, χαρίζω ὀνόματα, καλῶ !
 Κι ἀπὸ καιροῦς καὶ χρόνια ἔλο μιλῶ
 καὶ στὸν αἰῶνα ποτὲ δὲ θὰ σωπάσω !

Στοῦ κόσμου τὸ ἐρωτάρικο μεθήσι,
 στὸ σμίξιμο ἀναρίθμητων πραγμάτων
 εἶμαι ἡ ἡχώ, μύριων τόσων φιλημάτων !

ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΗΣ ΓΝΩΣΗΣ

Ἡ γνώση, μοιάζει τὸ νερό·
 ἡ γνώση μοιάζει τὴ φωτιά
 ποὺ ἔτσι γεννηθήθηκαν τὰ δυὸ
 νὰ μένουν μες στὴ γῆς βαθειά !

Μὲ τὴν κρυφὴ τέχνη, ὁ σοφὸς
 κάτου ἀπ’ τὴ γῆ θὰ τὰ ξεθάψη·
 κι ἀφοῦ τὰ βγάλη πρὸς τὸ φῶς
 πάλε στὴ γῆ βαθειά ἄς τὰ θάψη !

Διψᾶς ; τὸ μαγικὸ ραβδί σου
 θὰ βρῆ τὴ βρύση, ποὺ περνᾶ ;
 Πιές τὸ νεράκι τῆς· δροσίσου
 καὶ κλείσε τ’ ἀνοιγμα ξανά !

Κι αν κρυώνεις· χτύπα τὸ τσακμάκι
 νὰ λαμπαδιάσουν τὰ κλαδιά·
 ζεστοκαπήσου ἐκεῖ λιγάκι
 μὰ ὕστερα, σήσε τὴ φωτιά.

Κι ἂν δώκης δρόμο στὸ νερὸ
 στὴ γῆ μιὰ ρεματιά θ' ἀνοιξη
 κι αὔριο μπορεῖ, μὲ τὸν καιρὸ
 νὰ σ' ἀνταμώση, ἢ σὲ πνίξη !

Κι ἂν τὴ φωτιά νὰ καίει ξεχάσης
 πιάνει στὸ λόγγο πυρκαγιά·
 στὸ λόγγο ποὺ θὰ τὸν περάσης
 αὔριο, νὰ πᾶς πέρα μακριά !

ΣΤΑ ΣΥΝΝΕΦΑ

Σύννεφα, συννεφάκια μου· πόσο μακριὰ περνᾶτε.
 Κοιράστηκα· κοιράστηκα ! Γιὰ λίγο νὰ σταθῶ
 Στὰ στρογγυλὰ στηθάκια σας· ψηλὰ ποὺ ἀσπρολογᾶτε
 τί πόθον ἔχω νάγερνα, καὶ ν' ἀποκοιμηθῶ !

Σύννεφα, συννεφάκια μου : ἡ ἀγάπη μου μαζὶ σας·
 Σύννεφα, συννεφάκια μου· κ' εἶστε ἕμορφα πολὺ.
 Γιὰ ποιὸν τώρα ντυθῆκατε τὴ λαμπερὴ στολή σας
 τὸ βελουδένιο πράσινο· τ' ἀχνὸ τριανταφυλλί ;

Σύννεφα, συννεφάκια μου· πῶς τρέχετε μακριὰ ;
 Νέφη, νεφάκια· τί ἔκαμα ποὺ τόσο σᾶς πειράζει
 κι ἀποτραβίστε, κρύβοντας τὴν πρόσχαρη θωριά
 μὲ πέπλο μαῦρο δλόμαλλο, ποὺ σᾶς ἀποσκεπάζει;

Σύννεφα, συννεφάκια μου· σὰν τί νὰ μολογᾶτε ;
 Σύννεφα, συννεφάκια μου· σὰν ποιὸς σᾶς καίει καημὸς ;
 Νά ! τώρα πάλι ἀρχίζετε βουβὰ κι ἀναμουγγᾶτε
 σὰν κάποιος ἀγρίμι στὸ λογγά, ποὺ τόπνιξε ὁ θυμὸς.

Σύννεφα, συννεφάκια μου· τί κάκια αὐτὴ γιὰ μένα ;
 Σύννεφα, συννεφάκια μου· τί λίγο μ' ἀγαπάτε ;
 Τὰ βλέμματά σας πύρινα κι ἀστράφτουν ὀργισμένα
 καὶ τὰ ματάκια μου πονοῦν βαθεῖά, καθὼς χτυπάτε.

.....

Σύννεφα, συννεφάκια μου· πόσο καλὰ γιὰ μένα !
 Ὅλη γιὰ μὲ ἡ ἀγάπη σας πού τελειωμὸ δὲν ἔχει.
 Γιὰ μιὰ στιγμή θαρρέψατε, τὰ μάτια μου κλαμένα
 καὶ σεις τὸ κλάμα ἀρχίζετε : καὶ νὰ πού τώρα βρέχει.

Σύννεφα, συννεφάκια μου· πόσο ψηλά περνάτε.
 Σύννεφα, συννεφάκια μου· πόσο γοργὰ κυλάτε
 Κι ὅμως μπορῶ στὸ δρόμο σας, κ' ἔτσι νάρθῶ ξοπίσω
 καὶ τ' ὄνειρό μου ἀπάνω σας, νὰ τὸ γλυκοκοιμήσω !

N. ΠΕΤΙΜΕΖΑΣ—ΑΛΥΡΑΣ

ΚΡΙΤΙΚΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ

“ΤΟΥ ΧΑΡΟΥ Ο ΧΑΛΑΣΜΟΣ,”

(Τὸ νέο βιβλίον τοῦ κ. Γιάννη Βλαχογιάννη, Ἀθήνα 1923. Σελίδες 102).

Ὁ Γιάννης σηκώθηκ' ἕνα πρωτὶ κ' ἔφυγε ἀπὸ τὸ σπίτι τῆς χήρας μάνας του κρυφά, μαζί μὲ τὸ σκύλο του τὸν Παρδάλη, γιὰ νὰ πάη ν' ἀμολύσῃ τὸν αἰτό του. Στ' ἀλώνια ὅμως τοῦ Σκατζώνηχα, ἀδικητῆ, τοκογλύφου, ἀγιογδύτη, ἔχασκ' ἕνα ξεροπήγαδο λησμονημένο, καὶ καθὼς ὁ Γιάννης εἶχε τὸ νού του στὸν αἰτό, πισωπερπατώντας πέφτει μέσα στὸ πηγάδι, στοιχωμένη καταπιώνα τοῦ Χάρου.

Στοῦ χάρου τὸ βασίλειον τώρα φερμένος ὁ Γιάννης, ἀπαντᾷ, βλέπει καὶ ζωντανεῖει μπροστά του ὅλα τὰ παρμιύθια τῆς γαϊγιᾶς του, ὅλες τῆς λαϊκῆς παράδοσος πού εἶχε ἀκούσει γιὰ τὸν ἀδη. Κι ἀφοῦ περᾶσῃ ὅλα τὰ κριτήρια, κι ὅλους τοὺς κίνυνοὺς καὶ τὰ μαρτύρια, ξανανεβαίνει στὴ γῆς.

Οἱ δικοὶ του, ὀδηγημένοι ἀπὸ τὰ γαυγίσματα τοῦ Παρδάλη, πᾶνε στὸ πηγάδι τοῦ Σκατζώνηχα καὶ τονὲ σηκώνουνε μισοζώντανο. Ὁ Γιάννης συνεφέρει σὲ λίγον καιρὸ, καὶ ξαναμπαίνει στῆς ζωῆς τὴν

τάξη. Μὰ πάει, ἔχασε γιὰ πάντα τῆς ἀνοιχτῆς καρδιάς τῆ χάρη, τὴν ἀφροντισιά, τὴν προθυμιά, καὶ πέρασε τὴ ζωὴ του μὲ κομένα τὰ γόνατα καὶ μὲ τὴ φοβέρα τοῦ θανάτου.

Ἡ καινούρια ἱστορία τοῦ διαλεχτοῦ λογοτέχνη μας Γιάννη Βλαχογιάννη, πού ὁ ἴδιος τὴ χαρακτηρίζει «πεζὴ σάτυρα», εἶναι γεμάτη ἀπὸ πλούσιο ὕλικό τῆς λαϊκῆς μας μυθολογίας. Μ' ἔκφραση μεστή, ρυθμικὴ πρόζα, πού ξεχωρίζει κανεὶς στίχους γραμμένους «κατὰ λογάδην» πού κρατοῦνε συχνὰ καὶ τὴ ρίμα τους, ἢ ἀφήγησή του ἔχει τὴ χάρη καὶ τὴ γνωρισμένη ἀπλότητα, πού ὁ συγγραφέας μᾶς ἔχει δεῖξει ἀπὸ τίς παλιὲς ἐκείνες, πρῶτες «Ἱστορίες» του, καὶ κατόπι μὲ τ' ἄλλα του ἔργα, τὸ «Ἐρημόκαστρο» τὸ «Γάμο τῆς Λεμονιάς», τὴν «Πλερωμὴ ἦτοι τὸ παραμῦδι τοῦ βοσκοῦ καὶ τοῦ λύκου» μὲ τὸ «Ἐκάτης ἔρωτες» καὶ ὕστερα μὲ τὸν «Πειτειό».

Ὁ Βλαχογιάννης συχνὰ τὸ συνειθίζει νὰ πλέκῃ τίς ἱστορίες του μ' ἓνα συμβολικὸ νόημα. Ἔτσι καὶ στοῦ «Χάρου τὸ Χάλασμο» μᾶς δίνει τὴ βαθύτερη γραμμὴ τῆς τόσο πολὺ ἀνθρώπινης ἱστορίας του. Ὁ Γιάννης, τὸ ἀταχτο κι ἀνυπόταχτο παιδί, ὅταν πέφτει στοῦ ξεροπήγαδο τοῦ Σκατζώνυχα καὶ μένει λιποθυμισμένο, γιὰ πολλὴ ὥρα βυθισμένο σὲ ἄλλου κόσμου φαντασίες, εἶναι ὁ ἄνθρωπος ὁ ἴδιος πού ὅταν τονὲ βρεῖ ἓνα κρίσιμο περιστατικὸ, καὶ νοιώσει πιὸ βαθιὰ τὸν ἑαυτό του, γνωρίσει τὴν ψυχὴ του, καταλάβει τὴ ματαιότητά του κόσμου, κριθεῖ ἀπὸ τὴν ἴδια του συνείδηση, τότες βλέπει μ' ἄλλο μάτι πιὰ τ' ἀνθρώπινα, εἶναι σὰ νὰ ξαναγεννηταὶ στὴ ζωὴ, καὶ τραβᾷ τὸ δρόμο του ξένος ἀπὸ τὴν πρώτῃ του χερά, τὴν ἀφροντισιά τὴν ἀθώα, τὴ δροσερὴ αἴσθησι τῆς γύρω του πλάσης. Τώρα ἔγνιες τοῦ νοῦ, καὶ τῆς ψυχῆς θλίψεις, καὶ στενοχώριες τῆς ζωῆς, τονὲ τυρανοῦνε. Ἡ κρίσι πού πέρασε, τοῦ φαρμακώνει γιὰ πάντα κάθε χαρᾶς αἴσθησι, τοῦ καλεῖ τὴ χλωρασιά τοῦ μέσα του ἀνέγνωστο κόσμου.

Στοῦ χάρου τὸ βασίλειο πού ὁδηγεῖ τὸ μικρὸ Γιάννη ἢ φαντασία του, — ὅλη τοῦ ἀπάνου κόσμου ἢ πραγματικότητα ντύνεται μ' ἓνα φῶρμα συγκατάβασης, ἀγαθότητος, ἰλαρότητας γιὰ τὴ μοταιότητά τῆς ἀνθρώπινης μας ὑπαρξῆς. Ὁ Γιάννης βλέπει τόσα, ἀκούει τόσα, μαθαίνει πολλὰ. Ἡ δῆγησι τοῦ Βλαχογιάννη, φουντώνει ἀπὸ σοφία καὶ γνώση. Κι ἂν πολλὰς φορὰς ἢ ὑπόθεσι δὲ μᾶς τραβᾷ τὸ ἐνδιαφέρο, ὅμως ὁ πλούσιος κόσμος τῆς λαϊκῆς φαντασίας καὶ παραδόσης πού ξετυλίγεται μπροστά μας, γοργὰ καὶ ζωντανά, ἀξίζει πιὸ πολὺ ἀπὸ κάθε τεχνητὸ πλέξιμο ἑνὸς μύθου ἑλκυστικοῦ.

Ἡ κόλαση τοῦ Ντάντε, μεταφέρεται στὸ νεοελληνικὸ μυθολογικὸ κόσμο. Περνοῦμε ὄλα τὰ βυθίσματα τῆς Χαροντικῆς πολιτείας, ὄλα τὰ κυλίσματα, τίς θολές λίμνες, τὰ φριχτὰ βάλτα, τὰ φειδωτὰ κατάστενα στρεφολάγκαδα, τὰ ἑφτὰ ζουνίρια τῆς κρίσης. Τὶ ἀπέραντος, ἄγνωστος γιὰ μᾶς κόσμος τῆς λαϊκῆς μυθολογίας! Πρόσωπα, τέρατα, στοιχειά, δαιμόνια, περνοῦνε ἀκέρια μπροστά μας. Μὰ ὁ κόσμος αὐτὸς δὲν εἶναι ἀπόξενος, εἶναι δικός μας κόσμος, καὶ τὸ ταξίδι μας ἀνάμεσό του μᾶς τονὲ φωτίζει μαγικά.

«Ἡ Κακία κ' ἡ Ἀρετὴ», δηγιέται ὁ συγγραφέας, «κάνανε μιὰ φορὰ μιὰ συμφωνία παράξενη· χωρὶς νὰ εἶναι κὶ ἀπόκριες, ἀλλάξανε τίς φορεσιές τους. Καὶ πῆρε ἡ πρώτη τῆς Κακίας τὴ φανταχτὴ στολὴ κ' ἡ δευτέρη τῆς Ἀρετῆς τὸ μαῦρο πανωτάρι, κ' ἔτσι ντυμένες βγήκαν οἱ δύο τους στὸ παζάρι. Κανεὶς δὲν ἔνοιωσε τὴ μεταβολή, καὶ χαιρετοῦσαν ὄλοι κατὰ τὴν παλιά τους ἀρεσκεία καὶ γνωριμιὰ τους, καὶ κατὰ τὴν ἑξωτερικὴ τὴ ντυμασιά. Πῆρε ἡ Ἀρετὴ τὸν ἕνα δρόμο, κ' ἡ Κακία πῆρε τὸν ἀνάποδο. Ὅπου, ὕστερ' ἀπὸ κάμποσον καιρὸ, τῷφερε ἡ ὄργη ν' ἀνταμωθοῦνε πάλι· κοντέψανε καὶ νὰ μὴ γνωριστοῦνε! «Δὲ σὲ γνώρισα! Εἶπε ἡ μιὰ.—Σὲ πῆρα γιὰ τὸν ἑαυτό μου! εἶπε ἡ ἄλλη.—Τὸ φόρεμά μου τώρα δόμου!—Μ' ἀρέσει τὸ φτωχικὸ σου ράσο, καὶ μ' αὐτὸ ἤθελα ἀκόμα νὰ περάσω. Σοῦ ἀφίνω γὼ τὴν ἀκριβὴ μου φορεσιά...—Προτιμῶ γυμνὴ νὰ μείνω, παρὰ νὰ φορῶ τὰ ψεύτικα χρυσά σου! Νά, κομάτια καὶ ξεφτίδια σοῦ τὰ δίνω! Φέρε δῶ τὸ φτωχικὸ μου ροῦχο!» εἶπε ἡ Ἀρετὴ... Ἀρχισε νὰ κνηγάη τὴν ἄλλη, μὰ ἡ Κακία πάει καὶ πάει. Κ' ἔμεινε ἡ Ἀρετὴ γυμνὴ, ἀνοστη καὶ ντροπιασμένη, καὶ ἡ Κακία τὸ δρόμο τῆς τραβίει καμαρωτὴ καὶ τιμημένη».

Ὁ Βλαχογιάννης δὲ μᾶς δείχνει στὰ δημιουργήματά του τὰ τελευταῖα, αἴσθημα καὶ πάθος. Τὸ ἐναντίο, κάποια σκληράδα σὰ νὰ χαρακτηρίζει τοὺς ἀλληγορικούς του ἥρωες, καὶ κεῖ ἀκόμα, πού καθὼς στὸν «Πετεινὸ», ὁ λόγος εἶναι γι' ἀγάπη. Αἴσθημα καὶ πάθος, μᾶς ἔδειξε στίς πρώτες του «Ἱστορίες», πού μᾶς ζουγραφίζει τὸ ζωντανὸ γύρω του κόσμο, τὸν κόσμο τοῦ χωριοῦ του, μὲ τὴ συμπαθητικὴ θειακούλα, μὲ τὴν ἀξέχαστη Κήτσα, τὸν Κώστα Λυκοκάπη καὶ τὸ Μῆτρο Λαβίδα. Κι ἂν ἐκεῖ τὸ αἴσθημά του δὲν εἶτανε διαχυτικὸ, ἔτρεμε ὅμως κάτου ἀπὸ τὴν περιγραφὴ, συγκροτημένο συχνὰ τόσο πού νὰ μαντεύεται μονάχα.

Ποῦς ξαίρει! Ἴσως τότες ὁ νέος συγγραφέας, ἔβλεπε τὸν κόσμο μὲ τὰ μάτια τοῦ Γιάννη, πρὶν αὐτὸς πέσει στὸ ξεροπήγαδο τοῦ Σκατζώννη. Τότες ἔγραφε τὴ ζωὴ, τώρα πού προχώρησε στὰ χρόνια, γρά-

φει τὰ ὄνειρα, πού, κατά τὴν ἔκφραση τοῦ ἴδιου, «δὲν τᾶχει δαί μικρός, παρὰ βλέπει μικρὸ τὸν ἑαυτό του, μὲς στὰ ὄνειρά του».

ΡΗΓΑΣ ΓΚΟΛΦΗΣ

«PEDRO CAZAS»

(Τὸ πρῶτο βιβλίον τοῦ κ. Φώτη Κόντογλου, Ἀθήνα 1923. Ἔκδοσι Γαλιάρου, Σχ. μικρ. 8. Σελ. 100. Τιμὴ δεχ. 10).

Τὸ ἰδιόρρυθμον αὐτὸ βιβλίον δὲν μπορούμε ὄχι νὰ τὸ κρίνουμε μὰ οὔτε νὰ τὸ νιώσουμε ἅμα δὲν ἔχουμε ἀδιάτοπα στὸ νου μας τίς ἰδέες ποὺ ἔχει ὁ συγγραφέας του γιὰ τὴν Τέχνη, ὅπως μᾶς τίς ἐκθέτει ὁ ἴδιος στὸν πρόλογο τοῦ βιβλίου του. Νὰ, τὶ φρονεῖ γιὰ τὴν Τέχνη ὁ κ. Κ. «Ἄδικα θὰ ζητήσης μέσα στὰ περισσότερα τυπώματα ἐκεῖνο ποὺ μπορεῖ νὰ ὀνομάσῃ κανένας σοφία τοῦ βιβλίου, τὴν ἐγκυκλοπαιδεία, στὴ φυσικὴ εἴτε στὴν ἱστορία. Γιὰ μένα ὁ καλλιτέχνης ἔχει τὴ ζωηρὴ ἐντύπωση πὼς ζῆ μέσα σ' ἓνα ἄπειρο. Ἔτσι μονάχα βγαίνει ἔξω ἀπὸ τὰ στενὰ σύνορα τῆς ἐποχῆς καὶ τῆς πατρίδας, καὶ ὑψύεται στὸ μοναδικὸ τύπον ποὺ ζῆ μέσ' στὸν αἰθέρα τῆς ἀπόλυτης ἐλευθερίας. Σφραγίζεται μὲ μιὰ βούλλα. Δὲν μπορεῖ νᾶναι ἀπὸ κείνους ποὺ περνοῦν ἀπάγον ἀπ' τὴ γῆς κρατώντας τὰ μίτια κλεισμένα στὴν πλούσια διακοσμητικὴ ποικιλία τοῦ κόσμου, ὀλόκληρης τῆς γῆς καὶ τ' οὐρανοῦ».

Ὁ κ. Κ. δὲ διαψεύδει τὴ θεωρία ποὺ βάζει γιὰ βίωση τῆς τέχνης του. Τὸ βιβλίον του περιέχει πολλή, πάρα πολλή σοφία. Γεωγραφία, φυσικὴ, ἱστορία, ἀκόμα καὶ ἀστρονομία. Βγαίνει ἀκόμα ὄξω ἀπὸ τὰ στενὰ σύνορα ὄχι μόνο τῆς πατρίδας του παρὰ καὶ τῆς ἐποχῆς ποὺ ζοῦμε καὶ μπαίνει καλπάζοντας στὴ σφαῖρα τοῦ ἀπείρου, τοῦ ὑπερφυσικοῦ καὶ τοῦ μεταφυσικοῦ γιὰ νὰ ζῆσῃ ἐκεῖ τὴ ζωὴ τῆς ἀπόλυτης λευτεριάς, μακρὰ ἀπὸ τὸν τυραννικὸ ζυγὸ κάθε φυσικοῦ νόμου. Τὸ ἔργο ξετυλίγεται σ' ἓνα μακρινὸ νησάκι τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ, τὰ πρόσωπα εἶναι ξένα, ἡ ζωὴ ποὺ μᾶς περιγράφει ἀνήκει ὀλότελα σὲ μιὰν ἄλλη πολὺ μακροσημνὴ ἐποχὴ, σύμφωνα, ὅπως εἴπαμε, μὲ τὴ θεωρία τοῦ κ. Κ. ποὺ καταδικάζει τὴ χρησιμοποίησιν τοῦ γνωστοῦ ὕλικου ποὺ μᾶς δίνει ἡ ἰδιαιτέρη μας πατρίδα. Ἐνότητα χρόνου δὲν ὑπάρχει. Τὰ ἴδια πρόσωπα κατὰ παράδοξον, ἀφύσικον τρόπον, παρουσιάζονται καὶ στὸ 16 καὶ στὸ 19 αἰῶνα.

Ὅτ' ἔπρεπε νὰ ἀντιγράψω ὅλον τὸ ἔργο ἂν ἤθελα νὰ δηγηθῶ ἀνα-

λυτικά ὅλη τὴν ὑπόθεση του. Γι' αὐτὸ περιορίζουμε στὰ γενικώτερα. Τὸ ἔργο ξετυλίγεται γύρω σὲ τρία κυρίως πρόσωπα. Τὸν Vaca Ganro, τὸν Ὅσο καὶ τὸν Pedro Cazas πού εἶναι κατὰ μεταφυσικὸ τρόπο τὸ ἴδιο μὲ τὸν Ὅσο πρόσωπο. Ὁ Cazas εἶναι παλιὸς, ἄγριος κουρσάρος μὰ καὶ ὁ Ganro τὸ ἴδιο εἶναι ἀπόγονος ἐνὸς ἄλλου κουρσάρου, τοῦ Leocadio Calvo. Αὐτὸς ὁ Ganro πού εἶναι καὶ ὁ φανταστικὸς συγγραφέας τοῦ βιβλίου, εἶναι ἓνα πλύσμα πολιταξιδεμένο, ἀνήσυχο, ἐρευνητικὸ μὰ καὶ κουρασμένο καὶ ἀπογοητευμένο, μὲ μιὰ βαθιὰ περιφρόνηση πρὸς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. Προτιμᾷ νὰ ζήσῃ σὲ ἓνα ἐρημικὸ νησίαι μαζὶ μὲ τὸν Ὅσο, μέσα σ' ἓνα καλύβι, μιὰ ζωὴ ἥρεμη καὶ φτυχισμένη. Μὰ ἔρχεται μιὰ στιγμή πού ὁ Ὅσο σκάβοντας ν' ἀνοίξῃ ἓνα πηγάδι, ἀνακαλύπτει μέσα τὸ σκελετὸ σοῦ Leocadio Calvo πού τὸν εἶχε θάψῃ ἐδῶ καὶ τριακόσια χρόνια μέσα στὸ λάκκο αὐτὸ ζωντανὸ ὁ Pedro Cazas. Αὐτὸ εἶχε γίνει σὲ μιὰ πειρατικὴ ναυμαχία τῶ δυὸ αὐτῶν κουρσάρων στὴν ἐποχὴ τοῦ ἄγριου ἀνταγωνισμοῦ Πορτογάλων καὶ Ἰσπανῶν γιὰ τὴν ἐκμετάλλεψη τῆς Ἰντίας καὶ τῶν παραλιῶν τῆς Ἀφρικής.

Αὕτῃ εἶναι μὲ λίγα λόγια ἡ ὑπόθεση τοῦ ἔργου. Ὁμολογῶ πὼς πάσκισα πολὶ νὰ μπῶ στὸ νόημα καὶ πολλὰ μέρη ἀναγκάστηκα νὰ τὰ ξαναδιαβάσω δυὸ καὶ τρεῖς φορές. Γιατὶ ἡ ἱστορία αὕτῃ εἶναι ὄξω ἀπὸ τοὺς φυσικοὺς νόμους καὶ τὴν κοινὴ λογικὴ, βασισμένη κατὰ ἐξπρεσσιονιστικὸ τρόπο στὴν ἀντίληψη πὼς ἡ τέχνη πρέπει νὰ στέκεται ὄξω ἀπὸ τόπο καὶ χρόνο.

Μὲ περισσότερη δυσκολία θὰ κατόρθωνε κανεὶς νὰ μπῆ στὸ νόημα τοῦ βιβλίου. Οἱ ἄνθρωποι τοῦ κ. Κόντογλου εἶναι σύβολα πού τὸ καθένα κρύβει ἓναν ὀλάκερο κόσμον, κ' ἡ φιλοσοφία τους χάνεται μέσα στὸ ἄπειρο. Τὰ τρία κυριώτερα πρόσωπα ὁ Vaca Ganro, ὁ Pedro Cazas καὶ ὁ Ὅσο εἶναι ἀπὸ φιλοσοφικὴ ἀποψη ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπο. Εἶναι οἱ πρόγονοί μας οἱ μακρinoί. Στὶς φλέβες μας κυλάει τὸ αἷμα κουρσάρων καὶ αὐτὸ κανονίζει τὴ ζωὴ μας. Αὐτὸ εἶναι μιὰ μεγάλη ἀλήθεια. Οἱ κουρσάροι τοῦ Μεσαιῶνα μεταμορφωμένοι σήμερον σὲ ἐμπόρους, τραπεζίτες καὶ χρηματιστὲς δίνουνε τὸν τόνο τῆς σημερινῆς ζωῆς σὲ κάθε ἐκδήλωσῃ της, πού μόνο στὴν ἐξωτερικὴ της ὄψη ἀλλάξῃ, στὸ βάθος της ὅμως παραμένει ληστρικὴ καὶ σκληρὴ. Οἱ κουρσάροι καὶ οἱ ληστὲς δὲν κάμανε ἄλλο, ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐπικράτηση τῆς ἀστικής τάξης, παρὰ νὰ παρατήσουνε τὰ παλιὰ τους λημέρια καὶ νὰ ἐγκαθιδρυθοῦνε ἀνερόκλητοι μέσα στὶς πολιτεῖες, γδύνοντας πάλε τὸν κόσμον ὑπὸ μορφῇ ἐμπόρων μὰ τὴ φορὰ αὕτῃ ὄχι ὄξω παρὰ κάτω ἀπὸ

τή σκέπη τῶ νόμων. Οἱ ἀπόγονοι τώρα αὐτῆς τῆς γενιάς, διακριθῆ-
κανε μὲ τὸν καιρὸ σὲ δυὸ κλάδους. Στὸν κλάδο τοῦ Pedro Casas ποῦ
διατηρεῖ ἀκόμα ὅλα τὰ σκληρὰ καὶ ἄγρια σημάδια τῶν παλιῶν Μεσαιω-
νικῶν κουρσάρων καὶ στὸν κλάδο τοῦ Vaca Ganro ποῦ ἀποτελεῖ τὸν
ἐξελιγμένο μὰ καὶ, μὲ τὸν καιρὸ, ξεφυλλισμένο καὶ κουρασμένο τύπο
τοῦ σημερινοῦ πολιτισμένου ἀνθρώπου ποῦ τονὲ φλέγει ἢ δίψα τῆς
μάθησης καὶ πούθενά δὲ βρίσκει ἀνάπαψη, ποῦ φιλοσοφεῖ μὲ ματι
κουρασμένο πάνω στὴ ζωὴ μὰ ποῦ τὸ σάπιο αἷμα του δὲν τοῦ ἐπιτρέ-
πει καὶ νὰ δημιουργήσῃ μιὰ καινούρια ζωὴ. Ὁ Vaca Ganro σκοτώνει
τὸν Pedros Caza. Ὁ πολιτισμένος σκοτώνει τὸν ἄγριο. Μὰ οὔτε αὐτὸς
εἶναι ὁ τελευταῖος σταθμὸς τῆς ἐξέλιξης. Ὁ Vaca Ganro εἶναι ὁ τε-
λευταῖος ἀπόγονος τῆς γενιάς τῶν κουρσάρων. Θὰ λείψῃ κι αὐτὸς
κ' ὑπερα θὰ ρθῆ ἢ γενιὰ ἢ ἀνώτερη ποῦ θὰ ἱκανοποιήσῃ τὰ ἀνώτερα
ἰδανικά του. Καὶ τὴ γενιὰ αὐτὴ τὴν βλέπει ἴσια ἴσια ὁ Vaca Ganro.
«ἔρχεται, βλέπω καθαρά. Ὁ οὐρανὸς κόβεται ἀπὸ ἓνα σταχτι βουνὸ
πλουμισμένο μὲ κάτι μεγάλα λουλούδια ἀπὸ φωτιά! . . Σὰ νὰ ἀκούγω
μὰ μακρυνὴ ἀρμονία. . . » Αὐτὴ ἡ μακρυνὴ ἀρμονία ποῦ τὴν βλέπει
νᾶρχεται, εἶναι ὁ καινούριος κόσμος ποῦ ἔρχεται ν' ἀνατείλῃ.

Αὐτὴ τὴν ἔννοια ξεχωρίζω ἐγὼ μέσα στὰ γεγονότα. Μα εἶναι βέ-
βαιο πὼς ὁ κ. Κοντ. ἀληθινὰ αὐτὸ θέλησε νὰ μᾶς εἰπῆ; Ἡ καλύτερα
θέλησε νὰ εἰπῆ τίποτα παραπάνω ἀπὸ ἱστορία μιάν; τὸ ἔργο του
εἶναι ἀπλὴ διήγηση χωρὶς ἄλλο σκοπὸ ἢ ἔκφραση μᾶς βαθύτερης φι-
λοσοφίας; Γι' αὐτὸ καὶ τὴ δική μου ἐριμηνεῖα τὴν παρέχω μὲ πολλὴ
δισταγμὸ καὶ πολλὴν ἐπιφύλαξη. Ἴσως καὶ νὰ γελιέμαι καὶ ὁ κ. Κόν-
τογλου νὰ θέλησε κάτι ἄλλο νὰ εἰπῆ ποῦ ἐγὼ δὲν μπόρεσα νὰ τὸ κα-
κατάλαβω.

Ὅπως κι ἂν εἶναι, τὸ βέβαιο εἶναι πὼς αὐτὸ τὸ βιβλίον ξεχωρίζει
μέσα στὰ Ἑλληνικὰ γράμματα. Σὲ μερικὰ μέρη νιώθει; νὰ σὲ χαϊδεύῃ
ἢ πνοὴ ἑνὸς Ἑθνομ. Πόε, ἑνὸς Οὐέλ; ἢ ἑνὸς Χιμισουν. Γιατὶ αὐτὸ εἶναι
τὸ σπουδαῖο. Τὸ βιβλίον αὐτὸ δείχνει μιὰ περίεργη ὄριμότητα καὶ στὴ
φράση του καὶ στὴ σκέψη του ποῦ δὲ μᾶς ἔχει συνηθίσει ἔως τώρα ἢ
Ἑλληνικὴ τέχνη. Τόσος εἶναι ὁ ἐξωτισμὸς του καὶ ἡ ξενοτροπία του
καὶ στὴ φράση καὶ στὴ σκέψη ἀκόμα ποῦ ἂν κανεῖς μᾶς ἔλεγε πὼς τὸ
ἔργο εἶναι μετάφραση κάποιου ξένου συγγραφέα, δὲ θὰ εἴχαμε δυσκο-
λία νὰ τὸ παραδεχτοῦμε. Κι ὅμως εἶναι τὸ πρῶτον βιβλίον τοῦ συγ-
γραφέα ποῦ μᾶς τονὲ τίναξε ἐδῶ ὁ σίφουνας τῆς Μικρασιατικῆς τρα-
γωδίας. Ποῦ κρυβότανε τόσον καιρὸ αὐτὸ; ὁ ἀνθρώπος ποῦ ξεπετιέται
τώρα ἔτσι ξαφνικὰ καὶ τόσον ὀρμητικὰ ἀνάμεσα ἡμᾶς; Αὐτὸ εἶναι ἓνα

φαινόμενο σα συλλογιστὴ μάλιστα κανείς πῶς ὁ κ. Κόντογλου εἶναι ἀκόμα νεώτερος. Γιατὶ τί θέλετε καὶ δὲν ἔχει μέσα τὸ βιβλίον του ; Τύποι ἄδρῳ, βαθιὰ ψυχολογημένοι, σύλληψη ψηλὴ καὶ φιλοσοφικὴ, φράση μεστή, πολιτισμένη καὶ προπίντων σοφία, ἐγκυκλοπαιδεία. Ὁ συγγραφεὺς παίζει στὰ δάχτυλά του τὴν ἱστορίαν, τὴ Γεωγραφίαν, τὴ Φυσικὴν, τὴν Ἀστρονομίαν. Σὲ ποῦ σκολιὸ διδάχτηκε ὅλες αὐτὲς τίς γνώσεις ; Ἡ εἶναι ἕνας αὐτοδίδαχτος;

Σ' ἕνα μόνο σημεῖο μᾶς εἶναι ἀδύνατο νὰ συμφωνήσουμε μαζί του. Στὴν ἀντίληψίν του γιὰ τὴν τέχνην. Ὁμολογοῦμε πῶς αὐτὴ τὴν ἀντίληψιν γιὰ Τέχνην ὄξω ἀπὸ χρόνον καὶ τόπον, τέχνην τοῦ ἀλείφου καὶ τῆς ἀπόλυτης λευτεριάς, ἡμεῖς δὲν τὴν καταλαβαίνουμε. Ἡ τέχνη εἶναι ἀπλούστατα καὶ αὐτὴ ἕνα **κοινωνικὸ φαινόμενο**, ποῦ εἶναι ἀδύνατο νὰ νοηθῆ ὄξω ἀπὸ τὰ σύνορα τῆς ἐποχῆς τῆς. Κάθε ἐποχὴ δημιουργεῖ τὴν τέχνην τῆς. Τέχνη ὄξω ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς, δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ. Ἄλλο ζήτημα ἂν τὰ σύνορα αὐτὰ πρέπει νὰ ὀριστοῦν πλατύτερα. Σ' αὐτὸ συμφωνοῦμε καὶ ἡμεῖς, ἐναντία σὲ κάποιους δημοσιογράφους ποῦ σαλινορίζουνε κάθε τόσο διάφορες κριτικὰς ἀνοησίας γιὰ νὰ μᾶς ὑποδείξουνε πῶς γιὰ ν' ἀποχτήσουμε τέχνην πρέπει νὰ πισωδρομήσουμε πρὸς τὸ Σολωμὸν καὶ δὲν ξαίρω σὲ ποῖόν ἄλλον ἀκόμα. Σωβινιστὴς ἕως ἕνα σημεῖο, δὲν πρέπει νὰ εἶναι ὁ τεχνίτης. Μὰ καὶ νὰ ξεβγαίνῃ ὀλόκληρα ἀπὸ τὴν ἐποχὴν του, αὐτὸ θὰ εἶτανε μιὰ βιολογικὴ ἀντινομία. Ἡ Τέχνη παίρνει πάντα τὸ χαρακτήρα τῆς ζωῆς σὲ κάθε ἐποχῇ. Ποιὸς εἶναι ὁ χαρακτήρας τῆς σημερινῆς ζωῆς ; Ποιὸς θὰ μπορούσε νὰ ἀρνηθῆ πῶς τῆς σημερινῆς ζωῆς τὸ κυριώτερον γνώρισμα ἀποτελεῖ ἡ πάλιν τοῦ λαοῦ γιὰ τὴν οικονομικὴ καὶ πολιτικὴ του ἀπολύτρωση καὶ ἐπικράτησιν ; Θὰ εἶτανε τυχερὸς ὅποιος δὲν μπορούσε νὰ ἰδῆ αὐτὴ τὴν ἀλήθειαν ποῦ κάθε στιγμὴ παρουσιάζεται πρὸς τὰ μάτια μας ἀδιάφορο ἂν εἶδῳ π. χ. παρουσιάζεται λιγώτερον ἔντονον ἢ προσπάθειαν αὐτὴν παρὰ σ' ἄλλες χῶρας. Καὶ ἂν αὐτὸ εἶναι ἀλήθεια, πῶς θὰ μπορέσῃ καὶ ἡ τέχνην μας νὰ ἀποφύγῃ τὴν ἐπίδρασίν της ; Δὲν πρόκειται νὰ δημιουργήσουμε τέχνην μὲ τὸ στανιό. Μὰ ὅταν ἡ ἴδια ἡ ζωὴ μᾶς, δίνει ὀρισμένες προσταγὰς, πῶς θὰ τίς ἀγνοήσουμε ; Γιατὶ ἡ τέχνην τοῦ Μεσαίωνα ἔχει θρησκευτικὸν χαρακτήρα ; Γιατὶ ἄλλο παρὰ γιατί σ' ἐκείνη τὴν ἐποχῇ δὲν ὑπῆρχε ἄλλο ἰδανικὸ ποῦ νὰ ἐμπνέῃ τοὺς τεχνίτας παρὰ ἡ θρησκεία.

Καὶ ἡ Ἀρχαία Τέχνη ἀπὸ τῆς θρησκείας ἐμπνέεται καὶ ὁ Σολωμὸς ζώντας σὲ μιὰ ἐποχῇ πατριδολατρείας δὲν μπορούσε παρὰ πατριωτικὴν ποίησιν νὰ δημιουργήσῃ. Κάθε ἐποχὴ δημιουργεῖ τὴν Τέχνην τῆς. Γι' αὐτὸ δὲν πρόκειται νὰ ἐπιβάλλουμε—ἕπως νομίζουσαν πολλοὶ— μιὰ

ώρισμένη ιδεολογία. Ἐπιμένουμε ὁμῶς πῶς ἀφοῦ ἡ σημερινὴ ζωὴ εἶναι ἐποχὴ πάλης τοῦ λαοῦ κατὰ τῆς ὁστικῆς τάξεως· γιὰ τὴν κατάχτηση τῆς ἐξουσίας, ἐποχὴ δηλαδὴ πλατιά ἀνθρωπιστικὴ, καὶ ἡ Τέχνη μέσα στὸν κύκλο αὐτὸ θὰ κινήθῃ ἀναγκαστικά, θέλοντας καὶ μὴ. Ὅπως ἐπίσης εἶναι ἀκατανόητο νὰ ἐπιτινέται κανεὶς στὴν ἴδια περίοδο τῆς τέχνης τοῦ ἀπὸ πολλὰς πηγῆς· καὶ νὰ ἐπιρροῦνται ἀπὸ διάφορες ιδεολογίες. Αὐτὸ εἶναι ἀντινομία. Ὁ τεχνίτης πρέπει νὰ δοθῇ ὁλόκληρος στὴν ιδεολογία του καὶ ὅποιος δίνεται ὁλόκληρος· σὲ μιὰν ιδεολογία, φυσικὰ ὄχι μόνο γνοεῖ ὅλες τὶς ἄλλες μὰ καὶ τὶς ὀχρεύεται καὶ τὶς πολεμαίει. Καθὼς ἂν ἀγαπᾷ κανεὶς μιὰ γυναίκα ἀληθινά, δὲν μπορεῖ συνάμα ν' ἀγαπᾷ κι ἄλλη. Ἡ τὴ μιὰ ἢ τὴν ἄλλη. Τὸ ἴδιο καὶ μὲ κάθε ιδεολογία. Ὁ κ. Κοντ. διακρίνει μέσα στὴ ζωὴ μιὰ «διακοσμητικὴ ποικιλία». Μὰ μέσα στὴν ποικιλία αὐτὴ δὲν μπορεῖ πρὸς νὰ ὑπάρχῃ μιὰ κεντρικὴ γραμμὴ πού νὰ ἐνώνῃ ὅλα τὰ κατὰ μέρος φαινόμενα καὶ αὐτὴ τὴ γραμμὴ ἔχει χρέος ὁ ἀληθινός· τεχνίτης νὰ ἀνακαλύψῃ καὶ νὰ ἀκολουθήσῃ. Ἡ διακοσμητικὴ ποικιλία δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ νόμος τῆς τέχνης πού ἔχει χρέος νὰ ὑποτάξῃ αὐτὴ τὴν ποικιλία σ' ἓναν ἀνώτερο νόμο.

Ὅπως ἐπίσης δὲν μποροῦμε νὰ συμφωνήσουμε καὶ μὲ τὴ φιλοσοφία τοῦ ἔργου. Ὅτι ἔχουμε μέσα μας αἷμα κουρσάρων, αὐτὸ εἶναι ἀλήθεια. Ὅτι πρέπει νὰ σκοτώσουμε τὸν κουρσάρο πού βρίσκεται μέσα στὸ αἷμα μας, εἶναι μιὰ ἀνάγκη τῆς ζωῆς μας. Μὰ ἔλεια; Ἐδῶ ὁ κ. Κόντογλου σωπαίνει. Αὐτὴ ἡ «μακρυνὴ ἀρμονία» πού τὴν ὀραματίζεται ἀπὸ τώρα, πῶς θ' ἀνατείλῃ; Ποιὸς θὰ μας τὴ μὲ φέρῃ; «Τὸ ἄπειρο καὶ ἡ ἀπόλυτη ἐλευθερία» μόνο ἀναρχία στὸν κόσμον τῶν ιδεῶν καὶ στὸν κόσμο τῶν ἀτόμων μποροῦνε νὰ δημιουργήσουνε.

Ἡ ζωὴ θ' ἀνασυσταθῇ μὰ μὲ θετικὸ τρόπο. Καὶ θὰ εἶταν ἀπελπιστικὴ οὐτοπία νὰ ἐλπίζουμε πῶς οἱ ἀπόγονοι τῶν κουρσάρων ὅσο κι ἂν πολιτιστοῦνε, θὰ ἀποτελέσουνε οἱ ἴδιοι, τὸ προξύμι τῆς νέας ζωῆς. Ἡ νέα ζωὴ θὰ εἶναι ἔργο τοῦ λαοῦ, καὶ ὅλοι, λογοτέχνες ἢ μὴ, ὅσοι νιώθουνε μέσα τους τὸ σπινθήρα τῆς θείας φωτιᾶς, τῆς ἀληθινῆς Τέχνης, πρὸς αὐτὴ τὴν κατεύθυνση ἔχουνε χρέος νὰ τιμονιάρουνε ὅλες τὶς προπάθειές τους ἃ θέλουνε ἢ αὐθιανὴ τῆς φριχτῆς μας ἤτις νὰ γίνῃ ἡ ροδαλὴ ἀπαρχὴ μιᾶς ψυχικῆς καὶ πνευματικῆς ἀναγέννησης.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΡΟΡΙΤΗΣ

ΚΑΠΟΙΑ ΠΕΡΑΣΜΕΝΑ

Ὡ κάποιες κάμαρες σὲ σιγαλὰ
 παλιὰ ἐπαρχιακὰ ξενοδοχεῖα !
 Σὰν πέρασα ἀποκεί, (πάνε χρόνια πολλά),
 μαδῆσαν μὲ ἤσυχια
 κάποιες χαρὲς καὶ θλίψεις ἀπαλά.
 (Ἀπὸ σὲ πολυθρόνες ξεχαρδαλωμένες πλιὰ
 καὶ μὲ σπασμένες σοῦστες.
 Ἀπάνου στὰ κρεβάτια τὰ παλιὰ
 ποῦ ἀπόκαμαν νὰ τρίζουν)—

Περάσανε κάποιες στιγμὲς σὰ βήματα
 στὰ βάρδια γκαλερίας,
 σὰ φύλλα ἀπὸ παλιὰ μυθιστορήματα :
 ἀπίστευτες σελίδες πλιὰ καὶ παραμύθια μακρινά.
 (Κι ἔμως τὰ ζήσαμεν ἀληθινά !)

Κι ἔταν στὶς ἴδιες πολιτεῖες πάλι βρεθῆκαμε
 κι ἔταν ἄλλοῦ μὲ τὶς κυρλὲς ἀντικριστήκαμε,
 εἶπαμε : Τάχα νῆγιναν ἐκεῖνες οἱ ἱστορίες ;—

ΦΩΤΟΣ ΓΙΟΦΥΛΛΗΣ

ΓΚΡΑΙΤΧΕΝ

Ἐκστατικὰ τὰ μάτια τῆς νυχτιᾶς
 τὰ γαλανὰ σου ἀστέρια πῶς κοιτάζουν !
 Σὰν τὰ σκιαγμένα φύλλα τῆς ὀχτιᾶς
 τὰ δειλὰ νυχτοπούλια σὲ τρομάζουν.

Στὸν οὐρανὸ τὰ σύγνεφα βουβὰ
 κοπαδιαστὰ κινουὺν σ' ἄλλη στράτα
 ὄντας πάνω στ' ἀστέρια σου σμιχτὰ
 χαμηλώνουν τὰ φρύδια σου σποθίτα.

Μὲς στὸν κῆπο πεθαίνουν καὶ λυγοῦν
 τὰ μαιωμένα ρόδα σὰν ξυπνήσουν.
 Θέλουν ὅλα στὰ πόδια σου νὰρθοῦν
 τὰ γλυκὰ σου χειλάκια νὰ φιλήσουν.

ΑΠ. Ν. ΜΑΓΓΑΝΑΡΗΣ

Σ Η Μ Ε Ι Ω Μ Α
ΓΙΑ ΤΟΝ ΠΟΙΗΤΗ ΤΕΝΝΥΣΟΝ *

(Α π' ἀφορμὴ τῆς «Βασίλισσας τοῦ Μάη»)

Ἐνα κομμάτι ἀπὸ τὸ τραγούδι τοῦ Τέννυσον «Ἡ Βασίλισσα τοῦ Μάη» εἶχε δημοσιευτεῖ στὸ περιοδικὸ «Βωμὸς» στὸ πρῶτο τοῦ φύλλου, τὸν Ὀκτώβρη τοῦ 1918. Τώρα δίνω τὴ μετάφραση ὀλόκληρου τοῦ τραγουδιοῦ, συνοδεύοντάς τη μὲ λίγα λόγια ἀπάνω στὸ λυρικό ἔργο τοῦ Ἄγγλου ποιητῆ. Ζητῶ ἀκόμα νὰ μοῦ ἐπιτραπῇ κοντὰ στὴν ἱστορία τῆς ἀγγλικῆς «Βασίλισσας τοῦ Μάη» νὰ πῶ δυὸ λόγια καὶ γιὰ τὴ μικρὴ κ' ἴσα τρυφερή—ἡ λέξη χρωματισμένη μὲ λύπη—ἱστορία τῆς μετάφρασής μου. Ἡ ἱστορία αὐτὴ εἶναι ἡ ἱστορία τῆς ἀδελφῆς μου τῆς Μαρίας—ποῦ τῆς ἀφιέρωσα καὶ τὸ 1918 τὴ μετάφραση καὶ ποῦ τὸ κάνω καὶ τώρα—, ἴσα συμπαθητικῆς μὲ τὴν Ἀλίκη τοῦ Τέννυσον.

Τὴ μερικὴ ἐκείνη μετάφραση τὴν ἔκαγα ἀπόνα χειρόγραφο τῆς ἴδιας τῆς ἀδελφῆς μου ποῦ τὸχε ἀντιγράψει ἀπὸ μίον ἐγγλέζικη ἀνθολογία, ἔχοντας μάθει ἐγγλέζικα τὸν καιρὸ τῆς ἀρρώστιας της, πολὺχρονης ὑρρώστιας ποῦ τὴν ἔφερε στὸν τάφο· τὴν ἱστορία τῆς Ἀλίκης ποῦ τὴ ζυγῶνω μὲ τὴν ἱστορία τῆς ἀδελφῆς μου, ἡ Μαρία τὴ δηγότανε στὴ μητέρα μας μὲ τὴν ἡρωϊκὴν ὑστεροβουλία νὰ τὴν προδιαθέσῃ γιὰ νὰ ἰδῇ τὸ θάνατό της, κ' ἡ τρυφερὴ της καρδιά τοὺς τελευταίους παλμούς της τοὺς ἀφιέρωνε σὲ ξένον πόνο καὶ τὰ δάκρυα ποῦ ἦτανε νὰ χύνη στὸ δικό της τὸ προσκέφαλο, τᾶχνε γιὰ ξένους καημούς, συγκινημένη ἀπὸ τοὺς ἀπλούς, τοὺς παρθενικούς, τοὺς σολωμικούς στίχους τοῦ Τέννυσον.

Γράφοντας τὸ ἀκόλουθο σημείωμα, ποῦ εἶναι τὸ περισσότερο, ἢ πλήρωση μιᾶς ἀνάγκης μου γιὰ νὰ ἐκφραστῶ, ὕστερ' ἀπὸ τὸ διάβασμα τῶν «Λυρικών» τοῦ Ἄγγλου ποιητῆ, δὲν πρόκειται νὰ κρίνω τὸ ἔργο του ἢ νὰ τὸ γνωρίζω πλέρια στὴν πατρίδα μας. Ἀκόμα θὰ περιορισθῶ σὲ λίγες βιογραφικὲς σημειώσεις γιὰ τὴν ἰδέα ὅτι ἡ ζωὴ ἐνὸς ποιητῆ εἶναι κάποτε κῆνα τραγοῦδι του. Κι αὐτὸ συμβαίνει ἐξαιρετικὰ γιὰ τὸν Τέννυσον. Δὲ θάθελα νᾶξερὰ ἀπὸ τὴ ζωὴ τῆς Σαπφῶς τίποτ' ἄλλο ἀπὸ τὸ «Δέδυκε μὲν ἅ Σελάνα..» κ' ἀπὸ τοῦ Κρυσταλλῆ ἕνα τραγούδι του. Καθὼς θάθελα κῆ δική μου γ' ἴταν ἕνα τραγούδι μου, ἂν μοῦϊαν δοσμένα νὰ τὸ τραγουδήσω σάν τὸ Σολομὸ καὶ σάν τὸν Τέννυσον. Ἦ Ὀλύμπιο τὸ περπάτημα ἐνὸς στίχου μᾶς δίνει ὅλο τὸν ποιητῆ, καθὼς ἕνα περπάτημα μᾶς φανερῶνει τὴ θεά. Ἀπὸ μᾶς νῶτα του φαίνεται τὸ ποῦλι ἀηδόνι καὶ ὁ ποιητῆς ἂν εἶναι εὐγενῆς, λόρδος, ἢ ἂν ὑπαρξῆ καὶ ἕνα

* Βιβλιογραφία. Α. Η. Waugh «Ἀπομνημονεύματα τοῦ λόρδου Τέννυσον», Λονδῖνο, 1892. Ritchie «Ὁ Τέννυσον, ὁ Ράσκιν καὶ οἱ Μπράουνιγκ», 1895. «Ἡ ζωὴ τοῦ Τέννυσον, γραμμένη ἀπὸ τὸ γιό του, Λονδῖνο, 1897. «Ἐνοὶ συγγραφεῖς» τοῦ de Wyzewa, Παρίσι 1896.

ώραίο, άπλό, τσοπανόπουλο σάν τὸ Δαβίδ, ἢ τὸν Ἀπόλλωνα, βουκό τοῦ Ἄδμητου.

Ἄλλως τε τί μᾶς ἐνδιαφέρει ἡ ζωὴ ἐνὸς ποιητῆ ἢ ἡ ζωὴ τοῦ Πλάτωνα; Ἐνας ναύτης τοῦ ἐμπορικοῦ στόλου ἔχειμεγαλύτερη ἱστορία ἀπ' ὅποιον ἔνδοξο. Ἡ ζωὴ τοῦ Γέννηρ εἶναι ἡ ἀνακάλυψη τῆς δαμαλίδας, τοῦ Νεύτωνα τὸ πέσιμο τοῦ μήλου (καθὼς καὶ τῶν ἀπὸ Ἀδάμ ἀνθρώπων).

«Οἷη περ φύλλον γενεῆ, τοίη δε καὶ ἀνδρῶν»

Καθὼς τὰ φύλλα ἐνὸς δέντρου πολύφυλλου δὲ μοιάζει κινέμεν μὲ τᾶλλο, ἔτσι καὶ οἱ ἄνθρωποι. Ζῶν σχεδὸν τὴν ἴδια ζωὴ. Τί σημαίνει τώρα ἀν τὸνα μαραίνεται καὶ τᾶλλο πέφτει γληγορώτερα. Πὼς φρύγεται τὸνα καὶ πὼς τᾶλλο στρηφώνεται ἀπὸ τὸ βοριά. «Γιὰ τοὺς μεγάλους ἄντρες» λέει κάπου ὁ Ἔμερσον «τὰ ξαδέρφια τους δὲ θᾶχαν τίποτα νὰ μᾶς ποῦν. Ἔχουν τίς μικρότερες βιογραφίες!»

Ἄναφέρω, πρὶν πῶ τίποτα ἐγώ, τί φρονοῦν γιὰ τὸν Τέννυσον ὁ Πόε καὶ ὁ Ἔμερσον. Ὁ Πόε τὸν θεωρεῖ τὸν εὐγενέστερο ποιητῆ ποῦ ἔζησε ποτέ. Εἶναι λέει, ὁ εὐγενέστερος ποιητῆς, ὄχι γιατί οἱ ἐντύπωσης ποῦ παράγει εἶναι πάντα οἱ βαθύτερες, ὄχι γιατί ἡ ποιητικὴ διέγερση ποῦ παρέχει εἶναι πάντα ἡ πιὸ ἐντατικὴ, ἀλλὰ γιατί εἶναι πάντα ὁ πιὸ αἰθέριος καὶ ὁ πιὸ ἀγνός. Κανένας ποιητῆς δὲν εἶναι τόσο λίγο «γῆϊνος».

Κι ὁ Ἔμερσον: «Δὲν ὑπάρχει λεπτότερο αὐτὶ κανένας δὲν κατέχει σάν καὶ αὐτόν, δὲν ἐξουσιάζει τὰ κλειδιά τῆς γλώσσας. Ἀπὸ τὸ κοντίλι του ρέει τὸ χρώμα, σάν τὴν αὐγὴ, ἀπάνου ἀπὸ τὸν ὀρίζοντα καὶ σὲ τόσο πλοῦσια κύματα, ποῦ δὲ χάνουμε ποτὲ τὴν κεντρικὴ τους φόρμα. Καὶ μέσ' ἀπ' ὅλες του τίς λεπτότητες ἔφταος στὸ κοινό... Χρειάζεται ἀντικείμενο στὴν ποίησή του καὶ δὲν ἀνεβιάζει στὰ ὄρη τῶν ὄραμάτων γιὰ νὰ φέρει τὰ μυστικά τους στὸ λαό. Ὑπάρχουν ὅλες οἱ διαβίθμισες στὴν ποίηση καὶ πρέπει νὰ εἴμαστε εὐγνώμονοι γιὰ κάθε ὁμορφο ταλέντο. Πάντα ὅμως τὸ κέρδος τοῦ αὐτιοῦ ἀποτελεῖ μιὰ πρώτην ἐπιτυχία (Ἐδῶ ὁ Ἀμερικανὸς σοφὸς θέλει νὰ πῆ πὼς χρειάζονται καὶ ἄλλα στοιχεῖα ἐκτὸς τῆς μουσικότητας). Ἡ καλύτερη ὑπηρεσία ποῦ πρόσφεραν οἱ καλύτεροι ποιητῆς εἶναι ὅτι ἔδειξαν πόσο χαμηλὸ καὶ πόσο ἀνέμπνεφτο ἦταν τὸ γενικὸ τους στὺλ καὶ οἱ μιὰ ἢ δυὸ φορὲς μονάχα ἐδόνησαν τὴν ἀψηλὴ χορδὴ. (Σ' αὐτὸ συμφωνεῖ καὶ ὁ Πόε λέγοντας ὅτι τὸ μεγαλύτερο μέρος τοῦ Μίλτων ἦταν ἀφήγησι καὶ πρόζα καὶ βέβαια λίγες εἶναι καὶ κορφὲς τῆς τέχνης καθὼς λίγες εἶναι καὶ κορφὲς τοῦ Ὀλύμπου καὶ γιὰ νὰ φτάση κανεὶς τὰ σύννεφα πρέπει νὰ ὑψωθῆ πρώτ' ἀπὸ τὴ γῆς.

Ὁ Τέννυσον εἶχανε μεγάλος ποιητῆς, ὄχι χάρι στούς κριτικούς καὶ στίς κριτικὲς τους, ἀλλὰ χάρι στίς ὀπλές καὶ ἀθῶες καρδιὲς ποῦ τίς τραγοῦδησε καὶ ποῦ σ' αὐτὲς ἀποτάθηκε. Στίς ὅποιες εὐγενικὲς καρδιὲς ποῦ ἀτόξητάν τὴν ἐρμῆνευση τῆς ἀκαθόριστης μουσικῆς τους διάθεσης, π.χ. τῆς λύτης γιὰ τὸ θάνατο μιανῆς κόρης, ἀπόναν ποῦ αἰσθάνεται λεπτότερα, ἀψηλότερα, ποῦ χρεωστὰ νὰ κοινοῦν καὶ στοὺς ἄλλους τὸ χάρισμα του, τὴ δωρεὰ του αὐτῆ, ποῦ-

χει στο τέλος αυτό το καθήκον, και πού ζητᾶν ἀπ' αὐτόν το θεϊκό χρησμό σάν ἀπὸ τὸν Κάλχα τῆς Τέχνης καὶ τὴν Πυθία τῆς. Ἀπόδειξη αὐτοῦ εἶναι ἡ ὁμοιότητα, πολὺ ἢ λίγο, τῆς συγκίνησης τοῦ ποιητῆ με τὴ συγκίνηση τοῦ ἀναγνώστη πού διαβάξει τὸ τελεμένο ἔργο καὶ πού ἐμπνέεται με τὸ δικό του τὸν τρόπο, διαβαζοντας τὸ ἔργο πού δὲ θὰ μπορούσε νὰ γράψῃ, γιατί θάνιωθε εἶδος ἀσφυξία πολεμώντας ν' ἀνατνεύσῃ τὸν ἴδιον ἀέρα με τὸν ποιητῆ, μῦλο πού θὰ δονεῖτο ἀπὸ τὴν ἴδια διάθεση, μὰ πού δὲ μπορεῖ νὰ τὸ κἀνῃ δίχως τὸ μέσασμα τοῦ ποιητῆ.

Κι ὁ Τέννυσον εἶναι ὁ ποιητῆς ὅπως φαντᾶζονται τὸν ποιητῆ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι ἔτοιμοι νὰ ἀπογοητευθοῦν ὅταν τὸν γνωρίσουνε ἢ νὰ ἐνθουσιαστοῦν. Εἶναι ὁ ποιητῆς πού δίνει ἔκφραση στὰ ὄρατα τὰ ἄψυχα, πού ψυχὴ τους εἶναι ἡ ὁμορφιά τους· στὰ σιωπηλὰ τὰ ὁμορφα, πού φωνὴ τους μουσικώτατη εἶναι ἡ ὁμορφιά τους· πού κλείνουν μέσα τους ὅση μουσικὴ κλείνει ἡ ψυχὴ ἐνὸς Ὁρφέα ἢ ἐνὸς Μπελλίνι χωρὶς νὰ μποροῦν νὰ τὴν ποῦν. Εἶναι ὁ ποιητῆς τῶν «ἀνάκουσταν μελωδιῶν» τοῦ Keats κι ὁ τραγουδιστῆς τους. Εἶναι ὁ μάγος πού ξεγητέβει τὰ πράγματα. Εἶναι ποιητῆς ὁμορφος σὸν ποιητικὸ πλάσμα. Εἶναι ὁ «Poète charmant»—κατὰ τό : «Prince charmant». Κάθε πράγμα ἔχει τὸν ἐραστή του καὶ τὸν ποιητῆ του. Ὁ Τέννυσον εἶναι ὁ ποιητῆς κι ὁ ἐραστής τῶν ὀραίων πραγμάτων. Ὅπως ὁ Χριστὸς εἶδε γιὰ τοὺς τυφλοὺς, ἄκουσε τὸ τραγοῦδι τῶν ἀλάων, περπάτησε γιὰ τοὺς παραλυτικούς, παίρνοντας ἑπαθλο τὸ φῶς τους, τὴ μιλιὰ τους καὶ τὸ περπάτημά τους, ὁ Τέννυσον τραγοῦδησε τὴν ἄφωνη χαρὰ τῶν ῥόδων, τῶν λουλουδιῶν κι ἀντέγραψε τὸ φίλημα τοῦ ρυακιοῦ καὶ τὴ βουθὴ τῆς θάλασσας· ἔκλεψε με τὴν πένα του ἓνα κομμάτι γαλανοῦ καὶ κάνει μιὰ σελίδα του ἓνα φεγγαροφώτιστο τοπεῖο. Κεῖθαλε στοὺς χαρτὶ τὴ μουσικὴ καὶ τὸ φῶς τοῦ ρυακιοῦ, τὸ φῶς τοῦ ῥαυνοῦ, τὸ μῦθο τῶν ἀνθέων, τὸ μῦθο πού μάταια τὸ ζήτησε ζογγραφιστὸ ὁ Ἀνακρέων ἀπ' τὸ Ρόδο ζογγραφοῦ Τραγοῦδησε τὰ ὄρατα πράγματα, τοὺς ὀραίους πόνους, τοὺς ὀραίους θανάτους, τὰ ῥόδα, τὴ Maud. Δὲ βρέθηκε ἔτσι στὴν ἀνάγκη νὰ ζητήσῃ ὅ,τι ὁ ὁ Μπωντελαίρ. «Θέ μου, δώσε μου τὴ δύναμη νὰ θεωρήσω τὸ κορμί καὶ τὴν καρδιά μου δίχως ἀηδία». Τὶ ἀγνιστιώτερο ἀπὸ τὸ νὰ δῆς τὸ ξεψύχισμα μιᾶς κόρης; Ἐκεῖ πεθαίνει ὅλη ἡ ὁμορφιά κι ὅλη ἡ χαρὰ τῆς ζωῆς. Τῆς ζωῆς πού ἱστορία τῆς εἶναι δυὸ μέρη. Ἡ πρωτομαγιά κ' ἡ μέρα τοῦ θανάτου! Ὁ θάνατος μιᾶς ἀδελφῆς, λέει ὁ Arthur Ransom, ἔδωκε στὸν Οδάιντ, στὸν Ντέ Κίνσεϋ, στοὺς Χούντ τὴν ιδέα τῆς θνητότητας... Θὰ μπορούσα νὰ πῶ τὴν ἀποκαθαρικτὴν ιδέα τῆς θνητότητας. Ἐχτός ἀπὸ τὸ θάνατο τῶν κοριτσιῶν, τῆς Ἀλίξης στὴ «Βασίλισσα τοῦ Μάη» καὶ τῆς Ἑμμης στοὺς «Παιδικὸ νοσοκομεῖο», πού πεθαίνει ἀφίνοντας τὰ χέρι της ἔξω ἀπὸ τὸ κρεβάτι γιὰ ν' ἀναγνωρίσῃ ὁ Θεὸς τὴν ψυχούλα της, εἶναι ὑπέροχος ὁ Τέννυσον ὅταν μιλάει γιὰ τὴ ζωὴ τῶν λουλουδιῶν τὸ μῦθο τους γίνεται τραγοῦδι, ἡ πνοή τους στίχος, τὸ σάλεμά τους νόημα. Κ' εἶναι γι' αὐτὸν ἀγάπη τὸ φίλημα τοῦ ποιητῆ στὰ ἄνθη, ὁμοια καθὼς γιὰ τὸν Οὐγγὼ εἶτανε τῶν ὀγγέλων στ' ἀστέρια. Εἶν' ὁ ποιητῆς πού δὲν ξεστόμισε τίποτα τὸ ταπεινὸ, τὸ πρόστυχο, καθὼς εἶπε στὴ βασίλισσα

Βικτωρία. Κι όχι γιατί δὲ θέλησε, ἀλλὰ γιατί δὲ *μποροῦσε*. Αὐτὴ εἶν' ἡ διαφορὰ. Καθὼς εἶπε ὁ Οὐάιλντ : τὰ μεγαλύτερα κακουργήματα γίνονται στὸν ἐγκέφαλό μας. Ἀνάλογα θάλεγε κανεῖς· καὶ τὰ μεγάλα τραγούδια. Ναί, μὰ ποῦδς ἔχει τὴ δύναμη νὰ προβάλλῃ πιστὰ σὸ χαρτὶ τίς εἰκόνες ποὺ ζουγραφίζονται στὸ μυαλό του ἢ τίς μελωδίεσ ποὺ ἀκούγονται κεῖ μέσα ; Γι' αὐτὸ πολλοὶ Μιχαηλάγγελοι πέθαναν χωρὶς ἓνα πίνακα, πολλοὶ Βύρωνεσ χωρὶς ἓνα τραγούδι !.

Τραγούδια τοῦ Τέννyson εἶνε οἱ ὠραῖεσ γυναῖκεσ, ἡ θάλασσα, τὰ ταξίδια, ἡ Λευτεριά, οἱ ἥρωεσ, οἱ ἱπότεσ, τᾶνθη, τὰ δάκρυα. Εἶν' ὁ ποιητὴσ τοῦ «Παλατιοῦ τῆσ Τέχνησ» ποὺ τὸ κατοικεῖ ἡ Ὁμορφιά, ἡ Καλωσύνη κ' ἡ Γνώση. «Δὲν πῆρε, λέει, τυχαία ὁ Θεὸσ ἓνα κομμάτι λάσπη κέκανε τὸν ἄνθρωπο, πλάθοντάσ τον μὲ τὰ δάκρυα τῶν ἀγγέλων !»

Θὰ τελειώσω μιλώντάσ γιὰ δυὸ-τρία τραγούδια του, χαρακτηριστικὰ τοῦ μουσικοῦ του ταλέντου. Καθὼς ὁ Κῆτς εἶχε λεπτότατη τὴ γέυση καὶ τὴν ὄσφρηση, τόσο ποὺ μποροῦσε ν' ἀριθμῆσ τὰ λουλούδια ἐνὸσ περβολιοῦ τὴ νύχτα, ὀδηγημένοσ ἀπὸ τίς μυρουδιέσ, — Ἄσ λέει ὁ Brunetiere ὅτι ἡ ὄσφρηση εἶναι «le plus animal des sens !» Μπορεῖ νὰ εἶν' ἔτσι γιὰ τοὺσ... σκύλουσ, — ἔτσι ὁ Τέννyson εἶχε τὴν ἀκοή Γι' αὐτὸν τὸ ἀργὸ σάλεμα τοῦ ῥόδου μέσα στὴν ἡρεμῆ, τὴ μουσικὴ τὴ νύχτα εἶναι ἡ δόνηση χορδῆσ. Στὸ διάβασμα μερικῶν τραγουδιῶν του, ἡ καρδιά μελωδεῖ σὰ βιολί. Οἱ ἴνεσ μας ὄλεσ τρέμουν ἀνεπαίσθητα σὲ μιὰν ἀνάκουστην, ἀπόμακρη μουσικὴ πνοή. Ἄκουε καθὼς ἄκουγε τᾶστρα ὁ Πυθαγόρασ. Στὸ τραγούδι του : «Παραμονὴ τῆσ Ἁγίασ Ἄννασ», ἡ προσευχόμενη καλογριά ἀκούει τοὺσ ἀγγέλουσ νὰ συνοδέβουν τὸν ἕμνο τῆσ, καθὼσ τοὺσ ἄκουγεν ὁ ἅγιοσ Σπυρίδωνασ, ἱερουργώνασ. Στὸ «τραγούδι τοῦ ποιητῆ» τὸ ἀηδόνι ἀκούγοντασ τὸν ποιητὴ νὰ τραγουδᾷ σκέπτεται σω βιασμένο. «Τραγουδήσα κέγὼ πολλὰ τραγούδια, μὰ κανένα τόσο θεῖο· αὐτόσ (ὁ ποιητὴσ) τραγουδεῖ τι θάνατο ὁ κόσμοσ ὅταν σωθοῦν τὰ χρόνια !» Κι αὐτόσ εἶν' ὁ Τέννyson· νοσταλγεῖ — τὸ ζῆμα μὲ τὴ σημασία τοῦ μέλλοντοσ — τὸν κληρὸ ποὺ δὲ θὰ ὑπάρχει πιά τίποτα γιὰ τὰ μάτια καὶ γιὰ καρμῖαν ἄλλην αἴσθηση ἀπὸ τὴν ἀκοή· ὅταν σὸ χάοσ τῆσ αἰωνιότητασ θὰ ἤρουν οἱ κόσμοι σὸ ἀεῖρο καὶ θ' ἀντηχοῦν οἱ ὠσασμένοι αἰῶνεσ τῶν περασμένων κι ὁ ποιητὴσ, ψυχὴ καὶ θὰν τ' ἀκούει. Κ' ἡ ἴδια ἀπόμακρη κι ἀτόκοσμη μουσικὴ ἀντηχεῖ σὸ τραγούδι «Ὁ θάνατοσ τοῦ χρόνου». Καὶ θέλει τὴ μουσικὴ καὶ γιὰ τὰ πράγματα ποὺ ἀγατᾷ. Περιμένοντάσ τὴ Μόντε κάτου σὸ περβόλι, λέει : «Ὅλη τὴ νύχτα τὰ ῥόδα γρικῶσαν τὰ φλάουτα, τὰ βιολιά...»

Ὁ Τέννyson, σὰν τὸ δικὸ μας τὸ Σολωμό, εἶχε τᾶξτε ἰδανικό του τὴν τελειοποίηση τῆσ τέχνησ του. Ἡ φροντιδα του ἀπὸ τὴ συγκερασμένη μὲ τὴ ζωηράδα καὶ τὴ θέρημ τοῦ αἰσθημάτοσ του, ποὺ ἐντυπῶνει σὸ ἔργο του ἓνα χαρακτηριστικὸ πρωτοτυπίασ, ἔγινε ἀφορμὴ νὰ ὀνομαστῆ «Ὁ πῖὸ κλασσικόσ ἀπὸ τοὺσ ρομαντιτοῦσ». Ἡ ἀριστοκρατικὴ του λεπτότητα μαζί μὲ τὴν ἀγροτικὴ, τὴ φυσικὴ ὀρεσεράτητά του δίνει ὅλη τὴν ἱστορία τῆσ τέχνησ του καὶ τῆσ ζωῆσ του. Ἡ Μούσα του εἶνε βιρτουόζισα σὲ τρία ὄργανα. Παίξει τὴ βασιλικὴ ἄρπα τοῦ Δαβὶδ, τὸ θεῖο βιολί τοῦ Παγανίνι, τὸν αὐλό τοῦ βοσκού στὴν πλαγιά τοῦ Παρ-

νασοῦ. Καὶ διαπρέπει πρὸ πάντων στὴν ἔλεγεία, χάρις στὴ δημιουργικὴ δύναμη τῆς φαντασίας του καὶ στοῦ στίχου τὴ μελωδικότητα, ὅταν πενθεῖ τὰ ὄρατα τὰ πράγματα. Καὶ τραγουδεῖ τοὺς πρὸ αἰθέριους θανάτους. Γιατί ποὺς ξέρει ἂν τὸ θεϊκὸ καὶ γιομάτο ἀλλαγῆς τραγοῦδι τοῦ ἀηδονιοῦ δὲν κλαίει τὸ πένσιμο ἑνὸς φύλλου ἢ τὸ στάλαμα μιανῆς σταγόνας; Διαβάζοντάς τον κανένας θυμάται καὶ νιώθει τὸν περιεργὸ τὸ στίχο τοῦ Σολωμοῦ γιὰ τοῦ νεροῦ τὴ στάλα. «Ἀλληλοῦα ἐγὼ κ' ἐκείνη». Ὁ ποιητὴς θεός, ἰσόθεος, τ' ἀκούει ὅλα ὅταν παραπονοῦνται κι ὅταν χαίρουν. Ἀκούει τοὺς σταλαμους τῶν δροσοσταλίδων, τὶς γεννήσεις τῶν ψυχῶν καὶ τῶν λευκοιδιῶν τοὺς θανάτους. Οἱ ἔλεγείες τῆς Ἀλίκης καὶ τῆς Ἑμμης, τοῦ φίλου του τοῦ Ἄρθουρ Χάλλαμ, εἶνε ἴσα θείες, ἴσα μουσικῆς κῆσα ἄλλα παθητικῆς μὲ μιὰν ἔλεγεία τοῦ Ραχμανίνωφ.

Καὶ θάθελα ν' ἀναφέρω τὸ τραγοῦδι του: «Τόνειρο τῶν ὄραιων γυναικῶν» ποὺ θρηνεῖ τὴν Ἰφιγένεια καὶ τὴν κόρη τοῦ Ἰεφθάς, ποὺ δοξάζει τὴν Κλεοπάτρα καὶ δικαιολογεῖ τὴν Ἑλένη, ποὺ γι' αὐτὴν ἔγιν' ἕνας πόλεμος. Θὰ πέθαινε κι αὐτὸς «τοιῆδ' ἀμφὶ γυναικί!»

Καὶ τώρα, λίγα λόγια γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ Τέννυσον πού, καθὼς εἶπα, εἶναι σὰν ἕνα τραγοῦδι του.

Ἡ ἱστορία του εἶναι πατριαρχικὴ ἱστορία. Ἱστορία ὄραίας ζωῆς θρυλικῆ ἱστορία ποιητῆ. Γιὸς τσοπάνη, ποῦχε ἄλλα ἔντεκα παιδιά, γεννήθηκε στὶς 6 Αὐγούστου τοῦ 1809 στὸ Σομμέρσμπυ. Σπαύδασε λαμπρὰ στὸ Καϊμπριτζ. Τὸ 1827 τύπωσε μὲ ἕναν ἀδελφὸ του τὸ πρῶτο του βιβλίον. Τὰ «Ποιήματά» του. Τὸ 1850 παντρεύθηκε τὴν Ἑμιλυ Σέλιγκοντ, ὕστερα ἀπὸ χρόνων ἀγάπης. Πρὶν, εἶχε χάσει τὸν καλύτερό του φίλον, τὸν ποιητὴ Ἄρθουρ Χάλλαμ, ποὺ ὁ θάνατός του ἐκλόνησε πολὺ τὸν Τέννυσον. Σύγκαιρα μὲ τὸ γάμον του ἔγινε «δαφνοστεφανωμένος ποιητής», «ποιητὴς τοῦ σιέματος» διαδεχόμενος τὸν Wordsworth. Τὸ 1859 δημοσίεψε τὰ «Εἰδύλλια τοῦ Βασιλιᾶ». Καὶ τότε τόν.. πρωτοπρόσθεσαν εὐνοϊκὰ οἱ κριτικοί, ἀφοῦ πιά εἶχε καταχτήσει ποιητικὰ τὴν Ἀγγλία. Συνδέθηκε μὲ μεγάλη φιλία μὲ τὸν Γλάδστονα, ἕναν ἀπὸ τοὺς θεομότερες θαυμαστὲς του. Τὸ 1884 τοῦ δόθηκε τίτλος βαρόνου. Ὁ Τέννυσον δούλεψε καὶ γιὰ τὸ θέατρο μὲ ἐπιτυχία Πέθανε γεμάτος δόξα τὸ 1892. Στὸ φυσικὸ του ἦταν ὄρατος μὲ ὁμορφὰ καὶ λεπτὰ χαρακτηριστικὰ, ἀπλὸς κ' εὐγενικός. Τέτιον τὸν δεῖχνουν τὰ πορταῖτα τοῦ Lawrence (1838), τοῦ Watts (1865) καὶ τοῦ John Millais (1881).

ΝΙΚΟΣ ΛΑΓΓΗΣ

ALFRED LORD TENNYSON

Η ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ ΤΟΥ ΜΑΗ

Τὴ μετάφρασή μου ἀφιερώνω στὴ μνήμη τῆς ἀδελφῆς μου
τῆς Μαρίας πού πέθανε δεκάξη χρονῶ στα 1918.

Μὲ τὴν αὐγοῦλα ξύπνα με, μητέρα ἀγαπημένη,
Ἄγριο πού θάναί ἡ μέρα μου ἢ πιὸ εὐτυχισμένη,
Ἢ μέρα ἢ πιὸ χειρούμενη τοῦ χρόνου πού περνάει,
—Γιατί, μητέρα, θὰ γινῶ Βασίλισσα τοῦ Μάη.

Μὲ μάτια μίβρα καὶ γλυκὰ εἶναι κορίτσια κι ἄλλα,
Μὰ καμιανῆς τὸς ὄμορφα δὲν εἶναι καὶ μεγάλα,
Μητέρα σὰν τῆς κόρης σου, τὸ λὲν στὴ χώραν ὅλη,
—Γι' αὐτὸ στοῦ Μάη θὰ γινῶ Βασίλισσα τῆ σκόλη.

Τόσο βαθειὰ κοιμοῦμαι, γώ, πού, ξέρε το, μητέρα,
Δὲ θὰ ξυπνήσω μόνη μου σὰν θὰ χαράξῃ ἡ μέρα
Καὶ πρέπει ἄνθια ὀλόδροσα νὰ κόψω στὸ περβόλι,
—Γιατί στοῦ Μάη θὰ γινῶ Βασίλισσα τῆ σκόλη.

Καθὼς τὸν καρπο ἀνέβαινα τὸ Ρόμπιν γ' ἀκουμπάη
Τὸν εἶδα πλάι στὴ γέφυρα καὶ πέρα νὰ κοιτάει.
Θυμῶταν τὴ ματιὰ πού ἔχτες τοῦρηξα κρύο βῆλι,
—Μὰ ἐγὼ στοῦ Μάη θὰ γινῶ Βασίλισσα τῆ σκόλη.

Σὰ φάντασμα τοῦ φάνηκα στὰ δάσπερα φορεμένο
Καὶ μεῖδε σὰν τὴν ἀστραπὴ μπροστά του νὰ διαβαίνω.
Ὅλοι μὲ λὲν σκληρὴ γι' αὐτὸν πού τόσο μ' ἀγαπάει,
—Μὰ ἐγὼ, μητέρα, θὰ γινῶ Βασίλισσα τοῦ Μάη.

Λένε πὼς ἡ ἀγάπη του γιὰ μενα τὸν τρελαίνει.
Λὲν πὼς ἀπ' τὴν ἀγάπη του γιὰ μένανε πεθαίνει.
Μὰ σ' ἄλλη ἀγκάλῃ θάβρω ἐγὼ πιὸ ἀργὰ τὸ ἀροξοβόλι
—Κι αὔριο στοῦ Μάη θὰ γινῶ Βασίλισσα τῆ σκόλη.

Ἀγριο, μαμά, τὴν Ἔφη μας μαζί μου νὰ τὴ δώσης
Καὶ οὐ νάρθῃς Βασίλισσα γιὰ νὰ νὰ μὲ καμαρώσης.

Θάρσουν τὰ τσοπανόπουλα γύρου ἀπ' τὴ χώραν ὅλη,
—Γιατὶ στοῦ Μάη θὰ γινῶ Βασίλισσα τὴ σκόλη.

Γύρου ἀπ' τοὺς τριῖνους τοὺς γλωροὺς ἀπλώσαν τ' ἀνθοκλάδια,
Μὲ μῦρα, μ' ἄνθη, μὲ βουητὰ γιομίσαν τὰ λιβάδια,
Τᾶγρια χουσάνθεμα φωτιὲς φουντώσανε στὸ πλάι
Τῶν ρεματιῶν καὶ θᾶμαι γὼ Βασίλισσα τοῦ Μάη.

Πάνου ἀπ' τὴ χλόη φουσοῦν γλυκὰ τῆς νύχτας οἱ ἀνέμοι
Κι ὡς ἀτεροῦν τῶν ἀστεριῶν ἢ λάμψη ἀπαλοτρέμει.
Αὔριον ἢ μέρα ὀλόγελη, λαμπρὴ θὲ νὰ φωτάη—
—Καὶ θᾶμαι γὼ, μητέρα μου, Βασίλισσα τοῦ Μάη.

Θᾶν ὄλ' οἱ κάμποι δροσεροί, γλωροί, γαληνεμένοι,
Θᾶν' ὄλ' οἱ λόφοι ὀλόγυρα πράσινοι, ὀλανθισμένοι,
Τὸ ποταμάκι λαμπερὸ μὲ τάνθια θὰ κυλάη
—Καὶ θᾶμαι γὼ, μητέρα μου, Βασίλισσα τοῦ Μάη.

Γι' αὐτό, μὲ τὴν αὐγὴν—αὐγὴ ξύπνα κ' ἐμέ, μητέρα,
Αὔριο πού θάναί ἢ πιδ φαιδρὴ κ' εὐτυχισμένη μέρα.
Ἢ μέρα ἢ πιδ χαρούμενη τοῦ χρόνου πού κερνάει,
—Γιατ', μητέρα, θὰ γινῶ Βασίλισσα τοῦ Μάη.

II

ΠΑΡΑΜΟΝΗ ΠΡΩΤΟΧΡΟΝΙΑΣ

Αὐγοῦλ'· αὐγοῦλα ἀν σκάνεσαι ξύπνα κ' ἐμέ, μητέρα,
Νὰ ἰδῶ τοῦ χρόνου τὴν αὐγὴν, τὴν πρώτην, πρώτην μέρα.
Ἢ αὐριανὴ πρωτοχροσιά, μητέρα, εἶν' ἢ στερνὴ μου,
Γιατὶ τὸ χρόνο ποῦρχεται θὰ δῆτε τὴ θανάη μου.
Ὁ ἥλιος· στήν οὔγια τ' οὐρανοῦ· στής σκάψης τὴ γαλήνη,
Στὸν παλιὸ χρόνο τὸ στερνὸ χαιρετισμὸ του ἀφίνει.
Κι ὁ νέος ὁ χρόνος ἔφτασε, μὰ δὲ θὰ ἰδῶ, μητέρα,
Τὸ Μάη γὰ ντύνη τὰ κλασιά πού ἀπλώνουν στὸν ἀγέρα.
Κορίτσια, ἀγόρια παίζοντας ὥραϊα σὸν ἀγγελούδια,
Τὸ Μάη πού πέρασε ἔπλεξαν στεφάνι ἀπὸ λουλούδια.
Πέρασε κείνος ὁ καιρός, μητέρα μου, καὶ πάει
Κὴ μέρα πού μὲ φώναξαν Βασίλισσα τοῦ Μάη.

Τώρα, τριγύρου τὰ βουνα ψυχρὸ τ' ἀσπρίζει χιόνι
 Κῆ παγωνιά, μητέρα μου, τὰ τζάμια τὰ θαμπώνει.
 ὦ! ἄς ἔβλεπα ἕνα λούλουδο μιὰν ὥρα πρὶν πεθάνω
 Καὶ τὸ στεργνὸ τὸν ὕπνο μου μ' ἀνθόφυλλα νὰ ράνω.
 Θέλω τὸ ἄγριο τὸ πουλι ν' ἀκούσω ὅταν θὰ κράξη
 Μέσα στὴν πρόσπινη φτελιὰ πού στὸ γλαυκὸ φαντάζει.
 Τὴν κουκουβάγια νὰ πετάη πάνου ἀπὸ τὸ λιβάδι,
 Τὴ νυχτερίδα τῆς νυχτὸς νὰ σκίζη ἀχνὸ τὸ ὑφάδι.
 Τὰ χελιδόνια θενὰ ῥθοῦν μὲ κολπωμένο κύμα,
 Μὰ ἐγὼ θὰ κοίτομαι ἔρημη βαθειὰ στὸ μάβρο μνημα.
 Μὲς ἀπ' τὰ φύλλα αὐγὴν-αὐγὴ θὰ λάμπ' ἡ ἀχιτίδα ἡ πρώτη,
 Μά, ἀλίμονο, δὲ θὰ τρουπιή τοῦ τάφου μου τὰ σκότη,
 Προτοῦ νὰ ρίψη ὁ πετεινὸς τὴν ὀρθρινὴ φωνή του
 Σὰ θὰ κοιμώσαστε ζεστὰ καθένας στὴ στρωμνὴ του.
 Σὰν τὰ λουλούδια ξανθοθοῦν στὴ λάμψη πού θὰ σβήνη
 Ὁ ἀναζητᾶς τὴν κόρη σου, μὰ δὲ θὲ νᾶναι κείνη
 Στ' ἄλλα κορίτσι ἀνήμερα πού παίζουν στὰ λιβάδια
 Χαρὰ γιομάτα καὶ δροσιὰ στὰ μελιχρὰ τὰ βράδια.
 Μαννοῦλα μου, σὲ μιὰ ἡσασεὶ γωνίτσι νὰ μὲ θάψης
 Δίχως πολὺ νὰ λυπηθῆς καὶ δίχως νὰ μὲ κλάψης.
 Μητέρα, δὲ θὰ σὲ ξεχνῶ! Ὁ ἀκούω πού θὰ διαβαίνης
 Πάνου ἀπ' τὸ μνημα καὶ στὴ γλῶσσι τὰ δάκρυα σου θὰ ραίνης.
 Κι ἂν ἤμουν κάποτε κακιὰ κι ἀπότομη μαζί σου
 Συχώρα με, μητέρα μου, μ' ἕνα γλυκὸ φιλί σου.
 Κι ὄχι, μὴν κλάψης καὶ πικρὰ, μητέρα, μὴν θρηνήσης,
 Πρέπει γιὰ τ' ἄλλο σου παιδί, μητέρα μου, νὰ ζήσης.
 Ἄν ἤμπορῶ θενὰ ῥχωμαι, μάννα, ἀπὸ κεὶ πού πάω
 Κι ἀνωθα τὰ ματάκια σου γλυκὰ θὰν τὰ κοιτάω.
 Δὲ θὰ μπορῶ νὰ σοῦ μιλῶ, μὰ θὰ σ' ἀκούω ἔσένα,
 Θᾶμαι μαζί σου σὰν μακριὰ θὰ μὲ θαροῆς ἐμένα.
 Καλὴ σου νύχτα! Ὅταν στερνὰ θὰ σοῦ τὸ πῶ καὶ πάλι,
 Σὰν πένθημα καὶ σκυθρωπὰ ὁ θάνατος μὲ βγάλλι
 Ἄπ' τὸ κατώφλι τοῦ σπιτιοῦ τὴν ἀκριβὴ σου κόρη,
 Σκληρὰ σὰν μᾶς χωρίζουνε οἱ μάβροι οἱ νεκροφόροι,
 Δὲ θέλω ἢ Ἐφε νὰ μὲ ἰδῆ, μονάχα σὰν ἀνθίσση
 Τὸ μνημα μου, τότε ἄς ἐρθῆ κι αὐτὴ νὰ μὲ θρηνήση.
 Πὲς της σὰ φύγω, νὰ χαρῆ, τὴν τριανταφυλλιὰ μου
 Νὰν τὴ φροντίζη στοργικὰ καὶ μὲ τὸ ζεξεντὰ μου...

Καλή σου νύχτα ! Τὴν αὐγὴ φρόντισε ξύπνια νάμαι !
 Ὅλη τὴ νύχτα κοιτομαί μὰ τὴν αὐγὴ κοιμᾶμαι.
 Θέλω τοῦ ἡλίου τὴν αὐγὴ νὰ δῶ στὴν πρώτη μέρα,
 Γι' αὐτὸ ἀν σκώνεσαι πρῶι ξύπνια κ' ἐμέ, μητέρα.

ΤΟ ΤΕΛΟΣ

Εἶπα πῶς ὅλα πέρασαν, πῶς πᾶει πιά ἡ ζωὴ μου,
 Μὰ φτάνει ἄρνοιῶν τὸ βέλασμα μακριὰ ὡς τὴν ἀκοή μου.
 Τὶ θλιβερὰ πού τὴν αὐγὴ τοῦ χρόνου ἀναθυμᾶμαι
 Καὶ τ' ἄνθια πού θὰ ξαναρθοῦν τὴν ὥρα πού δὲ θᾶμαι !
 Γλυκὰ οἱ βιολέττες πού ἀνθοῦν στ' ἀιρούρανα κεῖ κάτου
 Καὶ φτάνει δλόγλυκα τ' ἄρνοιῦ τ' ὄμορφο βέλασμά του,
 Κῆ χώρα γύρου εἶναι γλυκεῖά καὶ τᾶνθια πού εὐωδᾶνε
 Καὶ πιο γλυκὸς ὁ θάνατος ἀπ' τὴ ζωὴ μου θᾶναι !
 Ἄ ! στὴν ἀρχὴ πόσο σκληρὸ τὸ θάρρεψι νὰ φύγω,
 Τώρα μοῦ φαίνεται σκληρὸ νὰ μείνω ἀκόμα λίγο.
 Μὰ ὄχι, ἡ ὥρα γλήγορα στὸν ὕπνο θὰ μὲ φέρη,
 Μοῦ τῶπε κι ὁ ἅγιος γέροντας μὲ τὸ σταβρὸ στὸ χέρι.
 Ὡ ! Εὐλογημένη του ἡ λαλιὰ καὶ τ' ἄσπρα τὰ μαλλιά του !
 Εὐλογημένη του ἡ ζωὴ ὡς τὴν ὥρα τοῦ θανάτου.
 Τώρα, τὸ ξέρω, ἀν ἔχω ἀργὰ τὸ λύγνο μου ἀναμμένα,
 Θέση θὰ βρῶ στις φρόνιμες σὰ φρόνιμη παρθένα.
 Κι ἀκόμα, ἀν ἦταν βολετό, δὲ θᾶθελα νὰ γιάνω
 Θέλω γιὰ Κεῖνον πού γιὰ μᾶς σταβρώθη νὰ πεθάνω...
 Δὲν ἀκουσα τὸ ἀλύχτημα σκυλιοῦ καὶ τοῦ θανάτου
 Τὸ μῆνυμα· ἦρθε μιὰ φωνὴ πολὺ γλυκεῖά ἀπὸ κάτου.
 Κάθησε δῶ, μητέρα μου, καὶ πιάσε μου τὸ χέρι
 Κῆ Ἐφιν· μὴς κοντὸ νὰ ἐρθῆ· πρέπει κι αὐτὴ νὰ ξέρη !
 Τὴν ὥρα πού σκοτεινίαζε στὴ δύση τὸ φεγγάρι,
 Μιὰ μελωδιὰν ἀγκίκησα χερουβικὴ στὴ χάρη.
 Τὰ δέντρα ἀρχίσαν νὰ βουσοῦν κοῖ ἀνέμοι νὰ στεναῖζουν
 Κι ἀγκίκησα γλυκύτατες λαλιὰς νὰ μὲ φωνάζουν.
 Εἰάγουπη μὲς στὴ σκοτεινιά τις δυὸ σας συλλογιόμου
 Νᾶστε στὸ σπιτι μοναχές, ἐκεῖ καθῶς κοιτόμου
 Κι δλόψυχα γιὰ σᾶ; τις δυὸ δεόμουνα, μητέρα,
 Κῆρθε ἡ γλυκεῖα ἡ μουσικὴ μὲ τὰ φτερά τ' ἀγέρα.
 Μοῦ φάνηκε σὰν ὄνειρο, σὰν ὕπνοφαντασιά μου,

Σάν κάτι νά μοῦ μίλησε γλυκά μέσ στην καρδιά μου.
 Μὲ συνεπῆρε μιὰ χαρά, μιὰ θεία ἀνατριχίλα
 Κι ἀπὸ τὸν κάμπο ἢ μουσικὴ μὲ τ' ἀγεράκι ἐκύλα.
 Τῶνιωσα πὼς γιὰ μένανε θεϊκὸ ἦτανε σημάδι
 Γιατὶ ἐσεῖς κοιμόσαστε βαθεῖα μέσ στὸ σκοτάδι.
 Κῦστερα, ἢ θεία μουσικὴ στ' ἀστέρια πάει νὰ σβήση—
 Τὸν ἴδιο δρόμο πού ἢ ψυχὴ ταχιά θ' ἀκολουθήση.
 Γιὰ μένα ὅμως, μητέρα μου, δὲ θέλω νὰ θρηνηήσης
 Τὴν Ἐφη μόνον κοίταζε νὰ τὴν παρηγορήσης
 Καὶ πὲς τοῦ Ρόμπιν μιὰ γλυκειά, μητέρα μου, λεξούλα,
 Θὰ βρῆ καλύτερη ἀπὸ μὲ κι ἀξιώτερη νυφοῦλα.
 Ἄν ζοῦσα-δὲ μπορῶ νὰ πῶ- ἴσως τὸν ἀγαποῦσα,
 Μὰ τώρα πάει πιά κι αὐτὸ μὲ κάθε πού ποθοῦσα.
 Ὡ κοίτα ! ὁ ἥλιος φάνηκε φωτοβολοῦν τὰ ὕψη,
 Μαζὶ φωτίζεται κὴ γῆ πού ἀφίνω δίχως θλίψη·
 Κ' ἐκεῖ πού δὲ θὰ πάω ξινὰ γλυκά τὸ φῶς του λάμπει
 Στ' ἄγρια λουλούδια πού ἀπ' αὐτὰ θάναι γιομάτοι οἱ κάμποι...
 Ὡ τί γλυκὸ καὶ τρομερό ! θαρρῶ πὼς πρὶν βραδιάσει
 Τοῦτ' ἢ φωνὴ δὲ θὰ μιλή, τὸ σπῆτι σου θ' ἀδειάση·
 Ἐκεῖ πού ἀγάλλονται οἱ πιστοὶ κοῖ ἀγιοί, ἐκεῖ θ' ἀνέβω !
 Ἀξίζει τούτη δῶ ἢ ζωὴ, γιὰ πὲς, νὰν τὴ λατρέβω ;
 Γιὰ πάντα, ναί, γιὰ πάντα ἐκεῖ πάνου κι ἀπὸ τὰ νέφη,
 Μητέρα, θὰ σᾶς καρτερῶ κ' ἐσένα μὲ τὴν Ἐφη.
 Θὰ γέρονω στοῦ Θεοῦ τὸ φῶς, σὰν στὰ δικὰ σου στήθη,
 Κεῖ ποῦναι ψέμα τὸ κακὸ κὴ βλάβη παραμῦθι.

ΝΙΚΟΣ ΛΑΪΔΗΣ

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΓΕΙΒΗΛ

ΤΕΤΡΑΣΤΙΧΟ

Ὅποιος νὰ βάλῃ θέλει στὴν κεφαλὴ στεφάνι
 καὶ τέλειος νὰ γενῆ,
 ἄς ζῆ, τὴν ἄλλη μέρα σὰ νᾶταν νὰ πεθάνῃ,
 κι ἄς προσπαθῆ σὰ νᾶχε μι' ἀθάνατη ζωὴ.

ΛΕΩΝ ΚΟΥΚΟΥΛΑΣ

ΥΠΗΧΝΟΚΡΙΤΙΚΑ

ΣΟΛΩΜΟΣ ΚΑΙ ΠΑΛΑΜΑΣ*

Σε πέντε αρκετά διεξοδικές κι αναλυτικές ομιλίες προσπάθησε ή κ. Έλ. Κορύλλου (*Άλκης Θρύλος) νά δώσει τόν χαρακτήρισμό και τήν αξία τής τέχνης τών έργων τού Σολωμού και τού Παλαμά. Ή προσπάθειά τής αὐτῆς, ριζοσπαστική σέ μερικά σημεία, στάθηκε, μπορῶ νά πῶ, άτυχη στίς γενικές τής γραμμές. Κι από τίς πέντε ομιλίες έλειψε τόν σύστημα, έλειψε δλότελα ή κεντρική γραμμή κ' ή φιλοσοφημένη σκέψη, τόσο πολὺ πού μάς φανήκανε ἔσα εἰπωθήκανε σάν κομματιαστά σημειώματα, σκόρπιες μολυδιές, χωρίς τ' άπαραίτητο κριτικό βάθος και τόν μετρημένο και σταθερό ξετύλιγμα. Ήλειψε τόν φῶς πού ἔπρεπε νά περιχυθεῖ σάν άστραμα μέσ στα σκοτάδια τού άπόκρυφου λογισμοῦ. Και τόν περισσότερο ή τοποθέτηση τών έργων μέσ στήν έποχή και στόν κύκλο τους, στήν ὁποία τάση άντιπροσωπεύουνε, στήν Έλληνική μέσα λογοτεχνία ή και σέ πλακύτερη άκόμα συγκριτική μέ κάποια ισάξια δημιουργήματα, ξενικά.

Άρχινώντας τήν άνάλυση τού Σολωμικοῦ έργου, δήλωσε άμέσως-άμέσως ή κ. Κορύλλου πῶς εκφράζει τήν προσωπική τής γνώμη και πῶς δέ λαβαίνει ύπόψη καμιά κριτική άπ' ὅσες γραφτήκανε. Μά κριτικές σάν τού Πολυλά, πού γνώρισε προσωπικά και παρακολούθησε τόν Σολωμό, σάν τού Καλοσγούρου, τού Παλαμά, τού Ψυχάρη, δέ σβήνουνται μέ μιὰ μονοκοντυλιά. Ή άλήθεια είναι,μποροῦμε νά πῶμε, πῶς αὐτοί είδανε καλά τόν ποιητή μέ κατά τόν τρόπο τους και μέ τά μέσα τά κριτικά πού τούς έδωσε ή έποχή τους.

Έχουμε λοιπόν μιὰ σφαλερή βάζση για τήν προσπάθεια τής κ. Κορύλλου: Τῶ ὑποκειμενικά γούστο πού μπορεῖ και νά λαθεῖται. Κ' ὕστερα μιάν άποστροφή πρὸς τήν κριτική καθοδήγηση άπ' τούς παλιότερους τεχνοκρίτες. Μά για έργα πού έχουνε και κάποια σημασία ιστορική, έργα ὄχι συνολικά, τελειωμένα μέ τόν περισσότερο άποσπασματικά, τάχα νά μή χρειάζεται και τών συγκαιρινών ή γνώμη και τού συμπληρωτή τά σκόλια κ' οἱ έρμηνεῖς;

* Ομιλίες κ. Έλένης Κορύλλου (*Άλκη Θρύλου) περί «Σολωμοῦ και Παλαμά» στό «Σύνδεσμο Έλληνίδων ὑπέρ τών δικαιωμάτων τής Γυναικός», Αἰθουσα Έλληνικοῦ Ὁδείου, ὁδ. Φειδία 3, Φλεβάρης—Άπρίλης 1923.

Προχωρώντας ή κ. Κ. τόνισε πώς ο Σολωμός δέν είχε καθόλου άνησυχη ζωή. Μά ή δίκη γιά τήν άφαίρεση τής περιουσίας του Σολωμού άρχισε νωρίς-νωρίς και τόν παρακολούθησε, καθώς ξαίρουμε, σ' όλη του τή ζωή και μόλις στό τέλος του βίου του τέλειωσε εύνοϊκά γιά τόν ποιητή. Ο τρόμος του Σολωμού μήπως στερηθεί τά μέσα τής ζωής χάνοντας τή δίκη, τόν έκαμε νευρικό κ' ίσως νάτανε ή άφορμή που τόν έσπρωχνε νά καταφεύγει στα όνειροπνεύματα. "Ωστε κάποιες άνησυχίες είχε κι ο Σολωμός που ή κ. Κορύλλου άπόφυγε νά προσέξει.

Άφήνοντας κατά μέρος όσα ειπε κατόπι γιά τόν «Ύμνον εις τήν Έλευθερίαν» (ο Έθνικός Ύμνος δε διαβάζεται σήμερα παρά με τεράστια ύπομονή και θέληση), όσα γιά τó λυρικότατο ποίημα «Είς τόν θάνατον του Λόρδου Μπάϊρον, (Η Ώδή στον Μπάϊρον δέν είναι τίποτε άλλο παρά συσώρευση λέξεων), έρχόμαστε στο σημείο που ή κ. Κορύλλου άρνήθηκε τήν έλληνικότητα του ποιητή γιατί, νέος όντας, δέν κατέδηκε νά πολεμήσει στο 21. Άπόμεινε, ειπε, συμπαθώντας άπο μακριά τόν άγώνα. Κ' έτσι όχι μόνον Έλληνας δέν μπορεί νά λογαριαστεί μά ούτε Φιλέλληνας καν.

"Ας μου έπιτραπεί νά σημειώσω πώς αυτό είναι μιá στενή πατριδολατρική αντίληψη, ένας άγριος αίματοπότης σωδινισμός, που και τότε μά και σήμερα σε καιρούς και πολέμους καταχτητικούς δέν μπορεί νάχει καιμιάν άνώτερη αξία και γιά τή ζωή μά πολύ περισσότερο γιά τήν τέχνη. Ο ίδιος ο Ποιητής χαράζει με λιτά λόγια τ' άκόλουθα:

«Κλείσε μέσα στην ψυχή σου τήν Έλλάδα και θά αισθανθής μέσα σου νά λαχταρίζη κάθε είδος μεγαλείου».

Ο ίδιος δίνει τήν κατεύθυνση στο καλλιτεχνικό του έγώ.

"Αν ο Σολωμός δέν κράτησεν όπλο με τή λύρα πλήρωσε τó μεγάλο φόρο στην Πατρίδα. Κ' ή Πατρίδα κέρδισε πολύ περισσότερο άπ' τήν παθητική αυτή στάση του Σολωμού παρ' όσα ίσως δέν κέρδισε άπ' τόν άδικο χαμό του Μαβίλη στα ματωδαμένα ραχοδούνια του Δρίσκου. Ο Σολωμός, δραματιστής, ειδη τó Μεσολόγγι νά σπαρταρίζει άτόφιο στα «πάντ' άνοιχτά, πάντ' άγρυπνα» μάτια τής ψυχής του. Η άγωνία του ήρωϊκού αποκλεισμού αντιχτύπησε στα γύρω του. Κι ο ποιητής, χωρίς νά λογαριάζεται δά κι ως λιποτάχτης, (ποιός είναι σε θέση νά βεβαιώσει άν τó ταμπεραμέντο του Σολωμού είχε τίς ίδιες πολεμοχарες μανίες με του Μαβίλη;) δούλεψε τήν πατρίδα, συμπολεμιστής κι αυτός με τους Μεσολογγίτες «Έλευθερους πολιορκημένους». Φιλέλληνας λοιπόν όχι ο Σολωμός. Έλληνας ως τó κόκκαλο,

ἀπαλλαγμένος ίσως ἀπ' τοὺς Βυρωνισμοὺς τῆς ἐποχῆς του.

Ἐναν τέτοιο συλλογισμόν γιὰ τ' ἀνεργο παλληκάρι πού δὲν τράβηξε κατὰ τὴ φωτιά, κάνει κι ὁ Παλαμάς στὰ προλεγόμενα τῆς ἐκδόσης τοῦ Μαρασλή. Μὰ στὴν ἀμέσως ἐπόμενη ἀράδα σημειώνει πὺς «ὁ στοχασμὸς αὐτὸς ὅσο κι ἂν κριθεῖ εὐλογος ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς, δὲ μπορεῖ νὰ κρατηθῆ σὲ βαθύτερο βασιάνισμα». Ἐνα καλλιτέχνημα, λέει, ἀξιζει ἴσα μὲ μιὰν ἀντραγαθία. Ὅμως κι ὁ σεβαστὸς ποιητῆς φαίνεται νὰ κατακρίνει τὸν Ἀμερικανὸν Whitman πού τραγούδησε καὶ γνώρισε τὸν πόλεμο ὄχι στὶς ἀντάρες τῆς μάχης μὰ στὰ νοσοκομεῖα, παράμερα.

Ἡ γνώμη αὐτή, ξένου κριτικοῦ κἀτασκευάσμα, ὅσο κι ἂ δείχνηται σωστὴ φαινομενικά, δὲν εἶναι καὶ τόσο κοντὰ στὴν ἀλήθεια, ἂν κοιταχθεῖ λεπτομερέστερα. Γιατὶ ὁ Whitman, κατὰ τὴ βεβαίωση προσωπικοῦ του φίλου, τοῦ ἐκδότη David McKay, ὑπῆρξε πρότυπο τεχνίτη πού συνταίριαζε τὴ ζωὴ του μὲ τὸ ἔργο του, μοναδικὸ ἰδιόμορφον καὶ χαραχτήρα στὰ καθέκαστα. Κι ὅπως ξαίρουμε, (α) ἀπὸ βιογραφικὸν σημείωμα τοῦ ἴδιου τοῦ ποιητῆ, ὄχι μονάχα κατέθηκε ὁ Whitman στὰ 1862 στὰ πεδία τοῦ πολέμου (Goes down to the Secession war fields) μὰ δουλεύοντας τὴν πατριδα ἐπίμονα, κανονικά, σταθερὰ (steadily), τρία ἑλάκαιρα χρόνια στὴν πολεμὸχαρη ἐποχῇ τοῦ «Ἀποχωρισμοῦ», δέχτηκε σὰ μονάκριβο δῶρο ἀπ' τὴν κακοτράχαλη ἐκείνην ζωὴν, τὴ μοιραία παράλυση πού τὸν κεραύνωσε στὰ 1873 καὶ πού τοῦ ἀπέμεινε ὡς τὰ χιονισμένα, κατάλευκα γεράματα τοῦ θλιβεροῦ θυμητάρου.

Μὰ τί σημασία βαθύτερη μποροῦνε νᾶχουνε τὰ παραπάνω σὲ μιὰ κριτικὴ ἐξέταση ἐνὸς ἔργου; Τὸ ζήτημα εἶναι ἂν ἔτι βγήκε μὲς ἀπ' τίς φλόγες ἢ κι ἀπ' τὴν παράμερη ἀγναντεύτρα ζωῆς, ἂν εἶναι καλλιτέχνημα, πού νὰν τὸ φλογίζει μιὰ ποιητικὴ διάθεση, μιὰ ποιητικὴ πνοή. Καὶ τὰ βροντόχηα «Τυμπανίσματα» (Drum Taps) τοῦ Whitman εἶναι ποιήματα μὲ ὅλη τὴ σημασία τῆς λέξης, ἀνώτερα δημιουργήματα, ἢχοι λαχταριστοί, γεμάτοι παρόρμηση κι ἀρμονία. Τέτοια καὶ τὰ ἠρωϊκὰ τοῦ Walter Scott, φημισμένου Ἀγγλοῦ μυθιστοριογράφου, πού κατόρθωσε νὰ ἱστορήσει ποιητικὰ τὴ «Μάχη τοῦ Βατερλώ» σὲ ἐξάισιο ἰδιότιτλο ποίημα του. (5) Ὅπως καὶ τοῦ Παλαμά ἢ μεγαλόπνοη κραυγὴ «Στ' Ἀρματα».

α') «Leaves of Grass» with autobiography. Publ. D. McKay, Philadelphia 1900.

β') W. Scott : «Poetical Works», Publ. Macmillan and Co, London 1917.

Όμως αντίθετα, ποιητές μικρῆς ἀξίας, τί προσφέρανε στὴν Τέχνη κι ἂ φέρανε τὸ τραγούδι τοὺς μὲς ἀπ' τὶς ματοβαμένες δράνες κι ἀπ' τὶς ἀντάρες καὶ τοὺς βρόντους τῶν κανονιῶν; Τί ἀξία μποροῦνε ν'ἄχουνε οἱ «Πολεμικὲς Μπαλλάντες» τοῦ Joseph Lee, Ἑγγλέζου σύγχρονου ποιητῆ, κι ἂν πήρανε τὸ «βάπτισμα τοῦ πυρός», κι ἂν ὁ ποιητῆς τοὺς ἀκόμα τῆς ἔγραφε στὰ νοτισμένα χαρκαμάτα ἢ καὶ παράμερα, ἔξω ἀπ' τὸν κίντυνο, ἀκούγοντας τὴ σκωτοέξικη γκαίντα μάταια νὰ προσπαθεῖ νὰν τῶνε φέρει στὸν ἀλάθειτο τοῦ στίχου ρυθμὸ, στὸν ἴσιο δρόμο τῆς ποιητικῆς, μακριάθε ἀπ' τὶς κοινοτοπίες καὶ τοὺς ἐκνευριστικοὺς ρητορισμοὺς, ποὺ χαρακτηρίζουνε τῆς πατριωτικῆς ποίησης τὰ κατώτερα κι ἀνάξια λόγου δημιουργήματα. (*) Ὁ ἀληθινὸς ποιητῆς, ὁ μεγάλος δημιουργός, ὁ ἐμπνευσμένος τεχνίτης βλέπει, δραματίζεται, δημιουργεῖ κι ἀπὸ τὰ ἐλάχιστα τῆς ζωῆς, κι ἀπὸ τὴ φήμη ποὺ μπορεῖ ν'ἔρχεται ἀπὸ μακριὰ μὲ τὰ θριαμβικὰ φτερὰ τῶν ἀνέμων καὶ τῶν θρύλων. Ὁ Σολωμὸς ἔγραψε τοὺς ἥρωϊκοὺς κι ἀσύγκριτους γιὰ τὴν Τέχνη «Ἐλευθέρους Πολιορκημένους» κι ἄς μὴν εἶδε ἀπὸ κοντὰ τὸ βλαντωμένο Μεσολόγγι, κι ἄς ἔκλαιγε σὲ μιὰ ράχη τοῦ νησιοῦ τοῦ σὰν κοπέλλα δειλὴ καὶ τρομαγμένη. Κι ὁ Παλαμὰς λάξεψε σὲ θεῖο στίχο τὸ σεβντὰ τῆς λαγγαμένης Ἀνατολῆς, κι ἄς μὴν ἀκουσε ποτέ του σαρκὶ λυπητερό, Σμουρνιώτικο, μακρόσυρτο, ἀνατολίτικο τραγούδι. Ὡστε γιὰ τοὺς ἄξιους δημιουργοὺς ἀρκοῦνε τὰ φτερὰ τῆς φαντασίας γιὰ νὰν τοὺς ὑψώσουνε πρὸς τὴ ποιητικὴ ἀλήθεια. Κι αὐτὸ εἶναι τὸ σημαντικώτερο.

Προχέροντας ἢ κ. Κορύλλου τόνισε πῶς στὸ μορφολογικὸ μέρος τῆς ποίησης τοῦ Σολωμοῦ καὶ στὸ δεκαπεντασύλλαβο τῶν «Ἐλευθέρων Πολιορκημένων» λείπει ἐλότελα ἢ συνίζηση, πράγμα ποὺ τὸ παραδέχεται κι ὁ Παλαμὰς στὰ προλεγόμενα τοῦ Μαρασλή. Μὰ ἡ συνίζηση ποὺ δίνει τὸ μελωδικὸ καὶ λιγερὸ βάδισμα τοῦ στίχου σὰ νὰ μὴ λείπει δὲ κι ἐλότελα ἀπ' τοὺς «Ἐλευθέρους Πολιορκημένους», ἔξδν κι ἂν παραδεχτοῦμε πῶς μιὰ ἢ δυὸ συνίζησης σ' ἓνα στίχο δὲν παίζουνε καὶ μεγάλο ρόλοι Ὡστόσο ὑπάρχουνε οἱ ἀκόλουθοι δεκαπενσύλλαβοι στοὺς «Ἐλ. Πολιορκημένους» :

Γιὰ νὰ μοῦ ξεμυστηρεθῆ τὰ αἰνίγματα τὰ θεῖα

Ἡ ὄψ η ὁ μπρός μου φαίνεται καὶ μὲς στὴ θάλασσα ὄχι

*) Joseph Lee : «Ballads of Battle», John Murray, Albemarle str. w, London, 1916.

Βαρώντας γύρο υ ὁ λόγουρα, ὀλόγουρα και πέρα
 Ἡ μαύρη γῆ σκιρτᾷ ὡς χοχλὸ μὲς στὸ θερὸ πού βράζει
 Ποῦ εὐ ὠδίασε τὸν ὕπνο της μέσα στὴν ἄγρη ο κρίνο,

πὸ μαρτυρᾶνε πὼς ὁ Σολωμὸς ἂν ἤξαιρε νὰ σφιχτοδένει τὸ στίχο
 του σὰ δαχτυλίδι και νὰν τονὲ σκληραίνει κάποτε σὰν πετρένιο ἀνά-
 γλυφο, κάτεχε ὅμως και τὴ μουσικότητα τοῦ ρυθμοῦ και τὸν κυμα-
 τισμὸ τὸν ὑπέροχο τῆς συνίξεσης. Τὸ ἐπίμονο μεταχείρισμα τοῦ θείου
 αὐτοῦ ἀγαθοῦ :

Τὸ ποιήμα τῆς ἐντέλειαις ἅ τὰ ἐρεῖπιαι πὼς τὸ κλαίνε.

ὅπως στὸν παραπάνω δεκαπεντασύλλαβο πὸ ἀπαριθμεῖ πέντε
 ἀπανωτὲς συνίξεσης, ἴσως νὰ μᾶς ρήχγει ἀντίθετα στὸ χάος μιᾶς κα-
 κόφοτογῆς κι ἀποκρουστικῆς χασμωδίας. Ὁ Σολωμὸς ὅμως κάτεχε
 τὸ νόημα τῆς τέχνης κ' ἤξαιρε νὰ συνταιριάζει ἁρμονικὰ οὐσία κα-
 μορφῆ, ὡς ἂν ἄταν κάθε του ποιήμα «ἕνας αὐτοῦπαρχτος κόσμος, μαί
 θηματικά βαθμολογημένους, πλοῦσιους και βαθύς».

Ἡ κ. Κορύλλου μπορεί νὰ μὴν παραδέχεται κι αὐτὸνε τὸ στοχα-
 σμὸ τοῦ ποιητῆ ἀφοῦ και γι' ἄλλον ἐξέφρασε ἀμφιβολίες. Εἶπε δη-
 λαδῆ πὼς ὁ λόγος τοῦ Σολωμοῦ : «Μάθε νὰ θεωρῆς Ἑθνικὸ ἔτι εἶ-
 ναι ἀληθινό», εἶναι βαθύτατος και στοχαστικώτατος μὰ δὲν πιστεύει
 νὰ τὸν αἰσθάνθηκε ὁ Σολωμὸς τὸ λόγο αὐτὸνε και πολὺ και νὰ κα-
 τάλαβε τὴ βαθιά του σημασία. Ὁ συλλογισμὸς τῆς αὐτὲς στέκει γιὰ
 μένα, τοῦλάχιστο, μυστήριο. Φαντάζεται ἄραγε ἡ κ. Κ. πὼς ὁ Σολω-
 μὸς ἔλεγε μόνο γιὰ νὰ λέει, χωρὶς βαθύτερο νόημα, σὰ φλομωμένη
 Πυθία, ἔτσι ἀραδιάσματα κι αὐτοσκοπεδιασμοὺς τῆς στιγμῆς; Μυστήρια!
 Τέτοια σκοτεινὰ διανοήματα δὲν τὰ νοιώθω και τόσο ἐγώ. Και τὰ προσ-
 περνᾶω.

Τέλος ἡ κ. Κορύλλου κλείνοντας και τὴ δευτέρη ὀμιλία τῆς γιὰ
 τὸ Σολωμὸ τόνισε πὼς ὁ ποιητῆς πού, ὅπ' τὴ γλωσσικῆ του ἀποψη,
 στάθηκεν ὁ Πρόδρομος τοῦ Ψυχάρη, δὲν πρέπει ν' ἀποροφᾷ κάθε χυμὸ
 τῆς ποιητικῆς μας ζωῆς, τόσο, πὸ ἐξὸν ἀπ' τὸ ἔργο του νὰ μὴ βλέ-
 πουμε τίποτε ἄλλο. Και χτύπησε παλληκαρίσια, τίμια και εὐλικρινὰ
 τὴν κούφια Σολωμολατρεία, πὸ καταντᾷ κι αὐτὴ μὲ τὸν καιρὸ ἕνα
 εἶδος προγονοπληξίας γιὰ τοὺς Νέους, γιὰ κείνους τοὺς Νέους πὸ μὴ
 ἔχοντας στοιχεῖα ζωῆς και φαντασίας ἀπλόχωρης, ἔλο κλωθογουρίζου-
 νες πρὸς τὰ πίσω, ξεροί, χλωραναιμικοὶ θαυμαστῆς τοῦ Σολωμικοῦ ἔργου,
 ἀνίκανου νὰν τὸ συνεχίσουνε, ἀνίκανου νὰ προστέσουνε κι αὐτοὶ ἕνα

μικρὸ λιθαράκι στὸ ποιητικὸ οἰκοδόμημα. «Δίπλα στὸν ποιητὴ Σολωμὲ στέκει ὁδηγὸς ὁ Παλαμάς», εἶπε πολὺ σωστὰ ἡ κ. Κορύλλου.

Μὲ τὰ παραπάνω βαθυστόχαστα λόγια ἐκλείσει τις ἑμιλίες τῆς ἡ κ. Κορύλλου γιὰ τὸ Σολωμὸ καὶ μ' αὐτὰ πάλι ἀρχίσει τις ἄλλες γιὰ τὸν Παλαμᾶ. Ἀπὸ μιὰ παλιὰ μελέτη τῆς γιὰ τοὺς «Βωμοὺς» (*) ξαίραμε πὼς ἡ κ. Κ. ἔχει μόνον ἐχτιμᾶ τὸν ποιητὴ τοῦ «Τάφου» ἀλλὰ καὶ τὸν θαυμάζει ὡς ξεχωριστὸ Νεοέλληνα Τεχνίτη. Ἡ κατάπληξή μας λοιπὸν στάθηκε δικιολογημένη ἔταν στὴν ἀρχή-ἀρχή μάλιστα εἶδαμε νᾶν τὸν κρίνει ὡς ποιητὴ «καὶ ποιητὴ ἀντικειμενικὸ μὰ ἔχει καλλιτέχνη». Τὰ ὅσα εἶπε κατόπι, τοὺς ἀφορισμοὺς ποὺ διατύπωσε γιὰ ποίηση καὶ γιὰ Τέχνη, τὰ δεχόμεστε σὰν ὑποκειμενικὰ γούστα, ποὺ δὲν ἔχουμε τὸ δικαίωμα νᾶν τὰ συζητήσουμε. Ἡ γνώμη τοῦ καθενὸς μᾶς εἶναι σεβαστή, ἀρκεῖ νᾶναι ἀποτέλεσμα μελέτης καὶ φροντίδας καὶ καλῆς πίστης. Ἀλλὰ κ' ἡ κ. Κορύλλου καλὰ θὰ κάνει ἄλλοτε νὰ ταχτοποιεῖ τὰ διανοήματά τῆς γιὰ νὰ μπορεῖ τοῦλάχιστο τ' ἀκροατήριό τῆς νᾶν τὴν παρακολουθεῖ.

Ἄσ' ἴδωμεν ὅπως ὁ Παλαμάς ὡς ποιητικὴ φυσιογνωμία εἶναι, κατὰ τὴ γνώμη μου, τ' ἀδρότερο μεγαλοῦργημα τῆς Ἑλληνικῆς Φυλῆς. Ὁ ἀντιπροσωπευτικὸς τύπος. Ὁ καλλιτέχνης ποὺ μὲ τὴ Φλογέρα τοῦ Βασιλιᾶ καὶ μὲ τὸ λαγούτο τοῦ Γύφτου τραγούδησε ὅλα τὰ ἐπικά μας ταξίδια, τὶς ἡρωϊκὰς προσπάθειες τῆς Φυλῆς, τὰ λαμπρὰ μεσουρανίσματα καὶ τὰ τραγικὰ βασιλέματά τῆς. Ὡς ποιητικὴ διάθεση ὁ Παλαμάς εἶναι κάτι τὸ ἀφθαστο, ποὺ ξεπερνᾶ τὰ σύνορα τῆς μικρῆς Ἑλλάδας. Ὡς τεχνίτης, ὁ ἀνήσυχος ἐρευνητὴς ποὺ ὅλο ζητᾶ νὰ τελειοποιήσῃ τὸν ἔμμετρο λόγο, συγχρονίζοντας τὴν ποιητικὴν του μὲ τὰ πρότυπα δασκάλων ἀξίων, συγκαταριθμῶν. Κάποτε τὸ ἔργο τοῦ Παλαμᾶ δίνει τὴν ἐντύπωση ὄγκου πελασγιακοῦ, μονοκόμμου μὰ ἐπιβλητικοῦ. Κι ὅμως ζυγώνει κάποτε πρὸς τὰ λουλουδιόματα τῆς αἰσταντικῆς, ἀπλῆς καὶ τρυφερῆς ἐμπνοῆς τοῦ μικροῦ ταντελλένιου τραγουδιοῦ.

Ἄν στὰ καθέκαστα δὲ μᾶς συγκινοῦν ἓνα ἢ δυὸ ἢ καὶ περισσότερα ποιήματα τοῦ Παλαμᾶ, δὲ θὰ πεῖ μ' αὐτὸ πὼς μπορεῖ ἀπὸ μᾶς τοὺς νεώτερος νὰ κατακριθεῖ ἔτσι ἀνεξέταστα ἡ ποιητικὴ αὐτῆ ἐργασία ποὺ μᾶς δίνεται μὲ σύστημα, προσοχὴ καὶ μὲ πίστη ἀπὸ τὰ 1886 ὡς τὰ σήμερα. Ὁ Παλαμάς ἔχει τὰ προτερήματα καὶ τὰ ἐλαττώματα τῶν μεγάλων ποιητῶν. Εἶναι ὁ χεῖμαρρος ποὺ κατεβαίνοντας παρασέρνει στὸ διάδα του σωρὸ τὰ νερολούλουδα, κορμούς δεντρῶν.

(*) «Τραγούδι τῆς Διπλομοναξιάς», «Πυρρός» Σ]βρης - Ν]βρης 1917.

κλαδιά σπασμένα, μὰ καὶ χαλίκια, πέτρες, πὸν κυλώντας δίνουνε μιὰν ἀσυνείθιστη γιὰ τὴν ἀκοή μελωδία. Ἡ ἀστενικὴ ἐποχὴ πὸν περνᾶμε στὴν ποίηση δὲν μπορεῖ νὰ θέλγεται ἀπὸ τὸ ἄδρὸ, τὸ γενναῖο, τὸ βροντόλαλο τραγούδι. Μὰ δὲ θὰ πεῖ μ' αὐτὸ πὼς δὲν εἶναι ἀξιοδημιούργημα καὶ τὸ ροδομάγουλο βλαστάρι τοῦ φωτὸς πὸν ξεπηδάει κι ἀνασαίνει στὸν ἥλιο.

Τέτοιο μεγαλόπνοο ἔργο, ἄγνωστο ἐδῶ στὴν Ἑλλάδα, ξεχωριστῆς ἐμπνοῆς δημιουργήμα, εἶναι καὶ τὸ ἔργο τοῦ ἐσύγκριτου Ὑμνωδοῦ τῆς ζωῆς, τοῦ ἀμερικανοῦ Walt Whitman. Στὰ «Φύλλα τῆς Κλόης», στοὺς «Ἀπόγονους τοῦ Ἀδάμ», στὰ «Κλαδιὰ τοῦ Νοέβρη» μιὰ ἴδια ποίηση δυνατὴ, πολύχρωμη, νατσιοναλιστικὴ ξεπροβάλλει. Ὁ Whitman δέχεται τὸ τραγούδι μὲς ἀπ' τὴν ψυχὴ τῆς Ἀμερικῆς (Chant me the poem that comes from the soul of America, λέει σ' ἓνα του χαρακτηριστικὸ ποίημα) καὶ προσπαθεῖ μὲ τὸν ἦχο τῆς ντόπιας μουσικῆς νὰν τ' ἀρμονίσει. Καὶ τὸ πετυχαίνει. Καθαρὸς καὶ ἀγνὸς εἶναι ὁ ὕμνος τοῦ πρὸς τὴ γενέτειρα γῆ, ὅπως ἀγνὰ καὶ καθάρια εἶναι ὅλα γύρω του, καθὼς λέει. Κι ὁ ποιητικὸς του νόμος, ὑποταγμένος στὸ νόημα τῆς βαθύτερης ἀρμονίας, ἀδρότερος καὶ ὀρηκτικὸς ξεδιπλώνεται, ἔξω ἀπ' τὰ καθιερωμένα τῆς σιχουργικῆς, καταρράχτης βουερός, στὸν ὠκεανὸ τῆς τέχνης. Τὰ ἐλαττώματά του, ὅχι ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα. Μιὰ γεωγραφικὴ ἀπαρίθμησης «πέλεων καὶ χωρίων», ὅπου τὸ πτερωτὸ πολιτισμένο του μάτι προσπαθεῖ ν' ἀγκυλιάσει τὴν ἀπεραντωσύνη τοῦ τόπου του. Ὅμως, φλέβα δημιουργικὴ, ἀνώτερη, ἀπομένει καὶ τώρα καὶ πάντοτε ὡς ἓνας ποιητὴς τοῦ Ἀπολύτου, Ἑβραϊκὸς ποιητῆς, Κήρυκαὶ τῆς Ζωῆς καὶ τῆς Χαρᾶς καὶ τῆς Ὑγιείας. Κι ὁ Παλαμάς, θαρρῶ, πὼς, μ' ἔλη τὴν ἀσάλευτη, παράμερη ζωὴ του καὶ μ' ὄλες τίς ἀντιγωνιμίες πὸν τυχὸν ὑπάρχουνε στὸ ἔργο του, βυθίζει σταθερὰ στὸ πλάϊ τοῦ Whitman, στοχαστικὸς, φιλοσοφικώτερος, ἔξω ἀπὸ τὰ λογῆς-λογῆς συστήματα, ποιητῆς πολυέδρου, πανθεϊστῆς, ἐμπνευσμένος.

Ἡ κ. Κορύλλου, πὸν ἔχει πλαταιὰ μόρφωση, θὰ μπορούσε, φαντάζομαι, νὰ συγκρίνει τὸ ἔργο τοῦ Παλαμά καὶ στίς ἀδύνατες λεπτομέρειές του μὲ παρόμοια δημιουργήματα τεχνικά, ἔτσι πὸν νὰ μὴν ἀπομείνει στὸν ἀκροατὴ ἢ ἐντύπωση πὼς βρίσκεται μπροστὰ σὲ τυχαῖο κατασκευάσμα. Γιατί, βέβαια, δὲ φαντάζομαι πὼς μὴ συγκριτικὴ μὲ τὸν «Μπαταριά» τοῦ κ. Μαλακάση πὸν ἔθεσε, μπορῶ νὰ πῶ, σὲ κατώτερη μοῖρα τὸν ποιητὴ τῶν «Καμῶν τῆς Λιμνοθάλασσας» εἶταν ἱκανοποιητικὴ καὶ γιὰ τὴν κ. Κορύλλου καὶ γιὰ ὅσους τὴν ἀκούσανε. Οὔτε πάλι «ἔσωσε τὴν περίσταση» τ' ὅτι ὁ Παλαμάς, πὸν δὲν ἔχει

«παραστατικότητα εικόνων», είναι ὁ θαυμαστός ζωγράφος τῆς Ἀπολλωνίας φωτολουσμένης Ἀττικῆς, ποῦ παραδέχτηκε τέλος ἡ κ. Κορύλλου. Ν' ἀναφέρω ἐδῶ τὰ αἰσθητικὰ παραγγέλματα τῶν ἄγγλων κριτικῶν γιὰ τὴν ταξινόμηση τῶν ἔργων τῆς Ποιητικῆς Τέχνης, δὲν τὸ κρίνω οὔτε σωτὸ, οὔτε σκόπιμο. Μεταφέρω ἔμως τὰ ὄσα σημείωσα στὶς ὀμιλίες αὐτές, χωρὶς νὰ θέλω μ' αὐτὸ νὰ ὑποτιμῆσω κανένα, γιὰ νὰ δοῦμε κατὰ πόσο τὰ συμπεράσματα τῆς κ. Κ. γιὰ τὸν Παλαμᾶ μποροῦνε νὰ σταθοῦνε στὸ τέλος ἀπὸ μιὰν ἄποψη ὀρισμένη.

Λοιπὸν ἡ κ. Κορύλλου εἶπε πῶς :

- α') Οἱ Ὑμνοὶ τοῦ Παλαμᾶ εἶναι μιὰ ἔμμετρον δημοσιογραφία,
- β') Ἡ «Φλογέρα τοῦ Βασιλιά», μιὰ ψυχρὴ λεπτόλογη περιγραφή, ἔνα ταξίδι ἀπὸ τὴν Πόλη ὡς στὴν Ἀθήνα,
- γ') Τὰ «Δεκατετράστιχα» εἶναι ἀντιποιητικὰ,
- δ') Στὸν «Τάφος» τὸ τραγοῦδι σέβνεται ρητορικᾶ. Ἀσύνειδα πόνοσε τὸ θάνατο τοῦ Ἄλκη,
- ε') Τὰ φεμινιστικὰ τοῦ τραγοῦδι εἶναι σειρὰ λέξεων χωρὶς νόημα,
- στ') Μὲ ψυχρούς, ρητορικοὺς στίχους ὕμνει τὴν Πατρίδα,
- ζ') Ψυχρά, διδαχτικὰ ὕμνει τίς θεησκευτικὰς ἀρετές.

Κ' ὕστερα :

- α') Δὲ φιλοσοφεῖ θάνατο στὸν ἀρχαῖο κόσμο,
- β') Δὲν εἶδε βαθύτερα τὴν ἰδέαν τῆς Πατρίδας,
- γ') Δὲν ἐμβαθύνει στὸ λαό,
- δ') Δὲν ἔφτασε παρὰ σπάνια καὶ χωρὶς πεποιθήση στὸν Ἀνθρωπισμό,
- ε') Δὲν ἔχει ἐσωτερικὴ ζωὴ ὁ Ποιητῆς,
- στ') Πλάσμα τῆς φαντασίας του, ἡ γυναίκα, δὲν ἔχει ψυχὴ.

Κι ἀκόμα μερικὰ ὑπονοούμενα, στριφνὰ καὶ σκιστεινὰ στὴ διατύπωση, ποῦ, ἔμεις τοῦλάχιστο, λάτρες τοῦ φωτὸς καὶ τῆς ξάστερης ἔκφρασης, δὲν τὰ καταλαβαίνουμε καὶ τόσο :

- α') Ἄν δὲν μπόρεσε νὰ τραγοῦδησῃ ἔνοιωσε τὴν οὐσίαν τῆς ὁμορφιάς,
- β') Κάπως ρητορικᾶ μὰ μὲ βαθεῖαν πίστη ὕμνει τὰ βιβλία,
- γ') Πολὺ σπάνια λατρεύει τὴ φύση, πολὺ σπάνια τὴν ἐμισεί.

Καὶ τώρα ἔρχεται στὴ σκέψη μας ἔνα ρῶτημα θλιβερό : Ἄραγε ἔλα ἐτούτα τὰ δὲν συνυφασμένα μ' ἔνα σωρὸ ἐπιρρήματα (ἀκούσαμε δὲ νὰ πέφτουμε βροχὴ, ἐξὸν ἀπὸ τὰ ρητορικὰ, στεγνὰ, ψυχρὰ, διδαχτικὰ, καὶ τὰ ἐγωιστικὰ, καὶ στατικὰ, καὶ βασικά, κ' ἐντατικὰ κτλ. κτλ.) δὲν ἀποτελοῦνε ἄραγε ἄρνηση πρὸς τὸ ἔργο τοῦ Παλαμᾶ ἢ μήπως ἡ κριτικὴ μας αὐστηρότητα ὑψώνεται ὡς τὸ παράξενο σημεῖο ποῦ κι δταν μιλάμε γιὰ ἔνα πολυσύνθετο ἔργο σὲ κοινὸ ἀμόρφωτο στὰ τεχνικὰ ζητήματα, νὰ δογματίζουμε θεληματικὰ χωρὶς νὰ δίνουμε

στών άκροατή τ' άπαραίτητα έφόδια που του χρειάζονται για την κατανόηση του ένδόμυχου στοχασμού και του έργου ;

Κ' ύστερα πώς κι άπό που έβγαλε ή κ. Κορύλλου συμπέρασμα, πώς ένας τέτοιος ποιητής, ψυχρός, ρητορικός, στεγνός, άψυχος, χωρίς βαθύτερη επίγνωση των δσων ύμνει, αυτοσκεδιαστής με δημοσιογραφική εύκολία, χωρίς ποτέ νάχει σφραγίσει στο έργο του την «ουσία της όμορφιάς», και της σφιχτοδεμένης φόρμας τó μεταχείρισμα, πώς είναι δυνατό, λέω, νά στέκεται, πλάι στο Σολωμό, κ' ένώ λίγο προιήτερα ή κ. Κορύλλου προφήτευε τόν έρχομό του «Αναμενόμενου Ποιητή» νά θέλει τόν κατώτερο αυτόνε τεχνίτη όδηγό για τούς Νέους, έπως ειπε στόν έπίλογο της. «Ω ! άν αλήθεια ή κ. Κορύλλου πιστεύει βαθειά στα όσα ειπε, έ, τότε πολύ κακό υπόδειγμα προσφέρει στους Νέους που, όσα νάναι, φτάσανε στο εύχάριστο σημείο νά ξεχωρίζουνε τίς νήρες άπ' τó στάρι και νά παραδέχονται όχι έν Παλαμά έλαττωματικό, καθώς μάς τον έ φανέρωσαν, μά τόν Καλλιτέχνη Παλαμά, τόν Ποιητή, που μέσα στο έργο του ανασαίνει ή πιο μεγαλόπνηη πόηση, ξετυλιγμένη ως τó ακρότατο σημείο της τέχνης, άγνή, άβολη, γεμάτη φαντασία και λυρισμό, με τόσα γυρίσματα σέ τριλογίες, δωδεκάλογους, προφητικούς, με τά δυνατά πετάγματα ως τούς γλαυκούς αϊθέρες του αισθηματικού κόσμου, τραχειά, Ρωμαϊκία Μούσα κάποτε, μελωδική, πολιτισμένη συμφωνία, όπως στις «Έλατω Φωνές της Λύρας», στα δροσόλογα λουλουδίσματα της «Ασάλευτης Ζωής».

Λυπούμαι κατάκαρδα που ό χρόνος κι ό τόπος μά κι ό ιδιόρρυθμος και περίεργος τρόπος που αναλύθηκε τó έργο του Παλαμά δε μου επιτρέπουνε νά επεκταθώ και ν' ανασκευάσω ένα προς ένα τά όσα ειπωθήκανε. Με πολλή εύχαρίστηση όμως, μιά και μου δίνεται εύκαιρία, ξανατονίζω τó «ΠΙΣΤΕΥΩ» μου προς τόν ποιητή Παλαμά, τόν Ιεράρχη του σίχου, τó διδάχο και οίκοδόμο της νέας μας Ποιητικής. Υπογράφω με τήν ίδια πίστη τά όσα ειπα στόν «Όμιλο Φιλοτέχνων» Σύμυνης, έδώ και δυό χρόνια. Και παραδέχομαι άπόλυτα τó χαρακτηρισμό της κ. Κορύλλου πώς ό Κ. Παλαμάς, στέκει, έφάμιλλος ποιητής και τεχνίτης, στο πλευρό του Σολωμού, άξιος νά οδηγήσει τή νέα πνευματική Ελλάδα στα χλοερά ποιητικά άνθητόπια.

Έλπίζουμε πώς με τόν καιρό, έμα τó έργο του Παλαμά κοιταχτεί με κάποια προοπτική, άπαραίτητη για κάθε πολυσύνθετο έργο, μακριά από τήν τωρινή γύρη των πραγμάτων, πέρ' άπ' τόν άλαλιγμό κάποιων Σκολών και τήν άρνηση όρισμένων ιδεολόγων, που με κοντό-

θωρη κριτική αντίληψη κατακρίνουνε κάθε του πεζού ή του έμμετρου λόγου δημιούργημα όταν δέ φέρνει ως σφραγίδα τέχνης τὸ πολιτικὸ σύμβολο τῆς ὅποιας κομματικῆς ὀργάνωσης, ἐλπίζουμε πὼς θὰ δυνηθεῖ τότε νὰ πάρει τὴν ἀπαρσάλευτη κριτικὴ του θέση, ὅπως τὴν δραματίζεται ὁ ποιητῆς στοὺς «Βωμοὺς» καὶ ὅπως φαίνεται νὰ μᾶς ἔρχεται ἀπ' ἔξω καὶ πάντοτε ἀπ' ἔξω στὸ μακάριο καὶ τρισευλογημένο τόπο μας. Ἴσως τότε καὶ κάποιες γνώμες νὰ ξανακοιταχτοῦνε, ἴσως κ' ἢ κ. Κορύλλου, ποὺ μὲ τόση καλὴ διάθεση καὶ σπουδὴ καὶ ἀφοσίωση παρακολουθεῖ τὰ Γράμματα, νὰ δει κατὰ πόσο εἶχε δίκιο κατακρίνοντας σὲ ὀρισμένα σημεῖα, ποὺ ἔμως γκρεμίζανε ἀπὸ τὴ βάση, ἔργα σὰν τοῦ Σολωμοῦ καὶ τοῦ Παλαμᾶ. Ἔργα, —ὀρίζοντες νέους μὰ καὶ σταθμοὺς στὴν Ἑλληνικὴ Γραμματολογία.

ΠΑΝΟΣ Δ. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

CHARLES MAUSLIER

ΚΡΥΣΤΑΛΛΑ

Ὅνειρευόμουν πὼς περλάταγα ἀνάμεσα σὲ κρυστάλλινα βάζα ποὺ ὕψωναν τοὺς μακροὺς εὐθραστοὺς λαιμοὺς τους. Ἡ Βενετία δὲν ἔκανε πὺδὲ διάφανα, πὺδὲ ἀέρινα, πὺδὲ καχεχτικὰ ἀπ' τὴν ὑπερβολικὴ λεπτότητα. Καθένα εἶταν χρωματισμένο διαφορετικὰ μ' ἀρωματικὰς ρίζες ποὺ τριγύριζαν τὰ λαμπερὰ καὶ μυστηριώδη πλευρά τους.

Ξαίροντας πὼς ὅλα ἐκεῖνα τὰ βάζα εἶταν τὰ σύμβολα τῆς ζωῆς, τᾶσπασα μὲ τὴ μπαγκέττα μου γιὰ νὰ ἐξαφανίσω τὴν οὐσία ποὺ πτότιζε τὴ ζωὴ μου. Μὰ ὅλα κομματιαζόνταν χωρὶς νὰ μ' εὐχαριστοῦν. Ὅταν ἐπιτέλους πῆγα σ' ἓνα, ποὺ ὕστερ' ἀπὸ τὸ χτύπημα, ἔμεινε ἀκέραιο. Κ' ἔμεινε ἀκέραιο καὶ σὲ νέο χτύπημα, καὶ σ' ἄλλα, ὡς που κουράστημε τὸ χέρι μου. Ὅσῳ εἶταν σ' ὅλα ὁμοίῳ μὲ τᾶλλα βάζα. Μόνο ἔβγαζε ἓναν ἦχο βαθύ, ἀναστεγματοκὰ ὑπόκωφο σὰν τὸν ἦλο τῆς πόρτας ποὺ κλείνεται ἀπὸ τὴν ἀγαπημένη ὕστερ' ἀπὸ τὸ τελευταῖο χαῖρε ἢ σὰν τὸν ἦχο τῶν κωδῶνων ποὺ ἀκοῦμε στὴν καταχνιὰ τῆς θάλασσας.

Τὸ μυστήριό μου ἔμεινε ἔτσι ὅπως ἢ πέτρα, καὶ ὁ μπροῦντζος, καὶ δὲ γνώρισα ἄλλο ἀπ' αὐτὸ τὸ παράπονο. Ὅσῳ μὲ περιτριγύριζαν, σὰ φαντάσματα ἰριδόχρωμης καὶ πολύχρωμης δμίγλης, οἱ καρποὶ τῶν ἀρωματικῶν ποὺ ἀνέβαιναν ἀπὸ τὰ κρυστάλλινα βάζα, τ' ἀνώφελα σπασμένα, —θυμιατήρια ποὺ δόξαζαν περιπαιχτικὰ τὴν αἰνιγματικὴ μου θεότητα.

ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

“Ο ΝΟΥΜΑΣ,”
ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
ΒΓΗΘΗΒΙ ΣΤΟ ΤΕΛΟΣ ΚΑΘΗ ΜΗΝΗ
ΙΔΡΥΤΗΣ: Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ
(1903 — 1922)

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΠΑΝΟΣ Δ. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΚΔΟΤΗΣ: ΕΤΑΙΡΙΑ “ΤΥΠΟΣ,”—ΓΡΑΦΕΙΑ: ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ - ΣΤΟΝ ΡΑΖΗ

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ: ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΔΡ. . . . 50 ΤΟ ΤΕΥΧΟΣ ΔΡ. 6
ΓΙΑ ΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ , . . . 100

ΧΡΗΜΑΤΙΚΕΣ ΑΠΟΣΤΟΛΕΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΤΑΙΡΙΑ “ΤΥΠΟΣ,”
ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΙ Ο,ΤΙ ΣΧΕΤΙΚΟ ΜΕ ΤΗΝ ΥΛΗ ΠΡΟΣ ΤΗ ΔΥΣΗ ΤΟΥ “ΝΟΥΜΑ,”
ΤΗ ΧΗΡΟΓΡΑΦΙΑ ΔΕΗ ΕΠΙΣΤΡΕΦΟΥΝΤΑΙ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΖΩΗ

— ΜΑΗΣ 1923

ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΑ

ΑΠΟ τὰ σημαντικώτερα γεγονότα τὸ Συνέδριο τῶν Δημοδιδασκάλων πού ἔγινε τὸν περασμένο μῆνα. Τὸ συνέδριο αὐτὸ θὰ μείνει ἱστορικό. Ὑστερα ἀπὸ ἀρκετὲς συζητήσεις, τὸ συνέδριο ψήφισε τὴν εἰσαγωγὴ τῆς Δημοτικῆς γλώσσας στὰ Δημοτικὰ σχολεῖα. Ἡ ἀπόφαση αὐτὴ εἶναι ἀξιοσημείωτη ὄχι γιατί με τὸ μπάσιμο τῆς Δημοτικῆς στὰ σχολεῖα λύνεται τάχα τὸ γλωσσικὸ ζήτημα, ὅπως πιστεύουνε μερικοί, ὅσο γιατί παρουσιάζει στὸ δημοδιδασκαλικὸ κλάδο μιὰν ἐξέλιξη πού οὔτε τὴν ὑπολειτουργοῦμε, οὔτε τὴν περιμέναμε. Αὐτὴ ἡ ὁμόφωνη, αὐτὴ ἡ θριαμβευτικὴ ψήφισις τῆς σχετικῆς πρότασης γιὰ τὴ γλώσσα, δίχως νὰ προηγηθοῦνε γεγονότα ἀρκετὰ γιὰ νὰ τήνε δικαιολογήσουνε, παραμένει σὰν ἓνα φαινόμενο ἀνεξήγητο ἀπὸ κοινωνιολογικὴ ἄποψη. Δόθηκε ἡ ἐξήγησις πὼς οἱ δασκάλοι ἀπὸ τὴ σύγκριση τῶν βιβλίων τῆς καθαρῆς πρὸς τὰ βιβλία τῆς Δημοτικῆς, εἶδαν μόνοι τους τὸ φῶς. Ἡ ἰδεαλιστικὴ αὐτὴ ἐρμηνεία δὲ μᾶς φαίνεται πιθανή. Ὅπως κι ἂν εἶναι, περιμένουμε νὰ ἰδοῦμε μὲ τὸν καιρὸ ἂν οἱ δασκάλοι ψηφίζοντας τὸ μπάσιμο τῆς δημοτικῆς στὰ σχολεῖα, εἶχανε ἀκέρια καὶ καθαρὴ τὴν ἀντίληψη τοῦ τρομεροῦ γλωσσικοῦ καὶ ἰδεολογικοῦ βάρους πού ἀποφασίσανε νὰ φορτωθοῦνε στὴ ράχη τους ἢ παρακινηθῆκανε ἀπὸ λόγους ὀλίγετελα συναισθηματικούς, ὅπως γίνεται δυστυχῶς πολὺ συχνὰ στὸν τόπο μας.

ΠΑΙΡΝΟΝΤΑΣ ἀφορμὴ ὁ Χατζηδάκης ἀπὸ τὸ ψήφισμα τῶν δημοδιδασκάλων γιὰ τὴ γλώσσα, φλυάρησε πάλι ἀρκετὰ στὶς ἐφημερίδες του. Ξαναμάσησε τὰ γνωστὰ του ἐπιχειρήματα γιὰ τοὺς κίντνους τῆς γλώσσας, τῆς θρησκείας, τῆς πατρίδας καὶ τῆς φυλῆς. Καὶ γιὰ τὰ Ρούσσικα ρούβλια μίλησε ἀκόμα μὲ τὴ διαφορὰ πὼς τώρα δὲν τὰ χρησιμοποιεῖ ἡ Πισλαβίτικῃ, παρὶ ἡ Κομμουνιστικῃ Ρωσσίᾳ γιὰ νὰ ψαρῆσει ὀπαδοὺς μέσα ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖο τῆς Παιδείας. Βλέπετε πὼς ὁ κύριος καθηγητὴς τῆς Γλωσσολογίας δὲν εἶναι μόνο μέγας σοφὸς μα καὶ πολὺ ἔξυπνος ἄνθρωπος. Τίποτα δὲν τοῦ ξεφεύγει. Μὰ μὲ τὸ νὰ ξαναμασᾷ τὰ ἴδια καὶ τὰ ἴδια ὁ Χατζηδάκης, δὲ σημαίνει πὼς καὶ οἱ ἀρμόδιοι τοῦ ὕπουργείου πρέπει νὰ κάθονται μὲ τὰ χέρια σταυρωμένα. Χρόνια καὶ χρόνια τώρα ἀκοῦμε διάφορα σχέδια γιὰ νὰ προκόψει τὸ ζήτημα. Μὰ δουλειὰ ἀνάλογη πρέπει νὰ τὸ παραδεχτοῦμε, πὼς δὲν παρουσιάστηκε ἴσα μὲ τὰ τώρα κ' ἔτσι ἀφήνουμε μιὰν ἀνοιχτὴ πλευρὰ στὸ Χατζηδάκη γιὰ νὰ μᾶς χτυπάει εὐκολά. Εἶδαμε τώρα τελευταῖα κ' ἓνα σχέδιο ἐργασιῶν τοῦ Ἐκπαιδ. Ὁμίλου γραμμένο σὲ μισοκαθαρεύουσα. Β βλία προπαγανδιστικά, βοηθητικά, λαϊκὰ ὁμιλίες. Ὅλα αὐτὰ καλὰ καὶ ἅγια. Μὰ μὲ τὴ συμφωνία ν' ἀρχίσει γλήγορα ἡ ἐφαρμογὴ καὶ νὰ μὴ μείνει τὸ ὄραϊο καὶ μεγαλεπήβολο αὐτὸ πρόγραμμα στὸ χαρτὶ ποὺ θὰ εἴτανε ἀλήθεια κρίμα.

ΥΣΤΕΡ' ἀπὸ τὸ Χατζηδάκη ὁ Βορέας. Ὑστερα ἀπὸ τὸν καθηγητὴ τῆς Γλωσσολογίας, τὸ γλωσσικὸ ζήτημα τὸ ξέτασε ὁ καθηγητὴς τῆς Φιλοσοφίας, ἴσως γιὰ τὸ παίρνει κι αὐτὸ σὰ θέμα φιλοσοφικὸ ἢ μεταφυσικὸ. Τὸ βέβαιο εἶναι ποὺ ὁ κ. Βορέας—δὲν εἶναι αὐτὸς ποὺ τ' ἀρνάκια παγώνει—ἔχει δώσει ἴσα μὲ τὰ τώρα δείγματα θαυμαστῆς ἱκανότητος γιὰ νὰ μεταπηδάει ἀπὸ τὸν ἓνα κλάδο στὸν ἄλλον. Στὴν ἀρχὴ μόλις γύρισε ἀπὸ τὴν Εὐρώπῃ παρουσιάστηκε ἀπαιτητὴς μιᾶς Θεολογικῆς ἔδρας ποὺ ἔτυχε τότε νὰ χρηθεῖ. Καὶ ποιᾶς ἔδρας; Τῆς Δογματικῆς. Ὑστερ' ἀποῦ δὲν μπόρεσε νὰ βάλει στὸ χέρι αὐτὴ τὴν ἔδρα δέχτηκε μετριοφρονέστατα νὰ διοριστεῖ καθηγητὴς τῆς Πειραματικῆς ψυχολογίας! Ἀπὸ τὴ Δογματικὴ στὴν Πειραματικὴ ψυχολογία ἡ ἀπόσταση εἶναι βέβαια τεράστια, μὰ ὁ κύριος καθηγητὴς, μὴν ξεχνᾶτε πὼς κατάγεται ἀπὸ τὸ Μαρούσι καὶ εἶναι συμπατριώτης τοῦ ἀειμνήστου Λοῦη. Δρομέας λοιπὸν κι αὐτὸς ἐφάμιλλος τοῦ Λοῦη στὴ γληγοράδα, ἄξιος σ' ἐλάχιστο χρονικὸ διάστημα νὰ διατρέξει τὴν τεράστια ἀπόσταση ἀπὸ τὴ Δογματικὴ στὴν Πειραματικὴ ψυχολογία. Τώρα ὁ σεβαστὸς καθηγητὴς δὲν ἐννοεῖ νὰ περιοριστεῖ στὶς δάφνες ποὺ ἔδραψε

στη Φιλοσοφία και πού αποκρυσταλλώνονται στην τέλεια χρεωκοπία τῶν φιλοσοφικῶν σπουδῶν στὸ Πανεπιστήμιο. Κυνηγᾶει καὶ δάφνες γλωσσολογικῆς. Ἔτσι ὁ Χατζηδάκης βρῆκε τὸ ταίρι του. Χατζηδάκης καὶ Βορέας. Χαρὰ στὸ Πανεπιστήμιο, χαρὰ στοὺς φοιτητῆς πού ἔχουνε τέτοιους καθηγητῆς. Νὰ τοὺς χαίρουνται.

ΠΟΛΥ διαβάστηκε ἓνα ἄρθρο φιλολογικὸ στὸ περασμένο τεῦχος (σελ. 303—308) μὲ τὸν τίτλο : “*Ἑβραῖοι σύγχρονοι λογοτέχνες*». Τὸ ἄρθρο αὐτὸ εἶναι γραμμένο ἀπὸ τὴν ταχτικὴ συνεργάτις τοῦ «Νουμά» δα Μαρία Τζιγιάδη, φοιτήτρια τῆς Νομικῆς, ἀπὸ τῆ Σάμο, πού ἔχει εὐγενικὰ ἀναλάβει τὴν ἐπισκόπηση τῆς «Ἐένης Φιλολογίας» ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς νέας, τῆς «λογοτεχνικῆς» περιόδου τοῦ «Νουμά». Ὁ «Νουμάς» θεωρεῖ χρέος νὰ εὐχαριστήσῃ δημόσια τὴν ἐκλεκτὴν συνεργάτισά του.

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

Ἦβρου Δελφοῦ: Η ΤΡΙΑΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ ΜΟΥ. (Ἐν Ἀθήναις Τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου, 1923. Σελ. 84. Σὲ μικρὸ ὄγδοο). — Στὸν περὶ ὁ πρόλογό του ὁ κ. Δελφός ἔγραψε πὼς διεῖδε τρεῖς ὑπέρτατες κορυφῆς νὰ δρθῶνονται μέσα στὸν κόσμον τῆς ψυχῆς του. Τὴν ποίηση, τὴ δόξα, τὸ θάνατον. Ἔτσι χωρίζει σὲ τρία μέρη τὸ βιβλίον του μὲ τοὺς παραπάνου τίτλους, τρία διαλογικὰ ποιήματα μὲ κάποια ἐνότητα, τουλάχιστον ἀπὸ μορφολογικὴ ἀποψη, γιατί ἐνότητα σὴν κεντρικὴ ἰδέα δυσκολεύεται κανένας νὰ ανακαλύψῃ. Ἔτσι στὸν πρῶτον διάλογον μιλάνε ὁ ποιητῆς μὲ τὴ Μοῦσα, κι αὐτὴ τὸν προτρέπει νὰ ψάλλῃ, ἐκεῖνος ἀρνιέται, στὸ τέλος πείθεται κι ἀποφασίζει νὰ ψάλλῃ. Στὸ δεῦτερον μέρος πρόσωπα τοῦ διαλόγου εἶναι ὁ Ἥρωας κ' ἡ Δόξα πού τὸν προτρέπει νὰ δράσῃ καὶ νὰ νικήσῃ, ἐκεῖνος διστάζει, τέλος πείθεται καὶ ῥήχεται σὴν δράση. Στὸ τρίτον ὁ Ἄνθρωπος μιλάει μὲ τὸ θάνατον. Μαντεύει τὸν ἐρχομό του καὶ λέει πὼς δὲ θέλει νὰ πεθάνῃ :

Θέλω νὰ ζήσω ! Ὅσοι μ' ἀκοῦν τὰ βάσανά μου ἄς κλάψουν
Θέλω ζωὴ, λίγη ζωὴ. Δὲ θέλω νὰ μὲ θάψουν.

Ὁ θάνατος ἐπιμένει :

Ἀργίλλε, σιὰ κ' ἔλκος τῆς γῆς, ἄτομον, σπέρμα, μόριον
Τὶ ὀρθώθηκες ἀντίμαχον σὲ μένα τὸν πελώριον ;

Τέλος ὕστερ' ἀπὸ πολλοὺς διαλόγους ὁ Ἄνθρωπος συμβιβάζεται μὲ τὴν ἰδέαν τοῦ θανάτου καὶ τὸ ποίημα τελειώνει μὲ τὸ στίχον :

Ἔλα θάνατε, πάρε με τώρα. Εἶμαι Θεός.

«Όπως βλέπετε τὸ θέμα δὲν ἔχει καμιὰν ἔξαιρετικὴ πρωτοτυπία ἢ βάθος. Ἀκόμα, τὰ λόγια τῶσαν διαφορετικῶν προσώπων καὶ προσωποποιήσεων εἶναι εἰπωμένα στὸν ἴδιο τόνο, στὸ ἴδιο ὕφος, στὸ ἴδιο μέτρο. Οἱ διάλογοι εἶναι «σχοινοτενεῖς» σὰ ρητορικοὶ λόγοι ἢ tirades κακῆς ρομαντικῆς τέχνης. Πρὸ πάντων στὸ τρίτο μέρος, ὅπου κάθε φορὰ ὁ ἄνθρωπος ἢ ὁ θάνατος ἀραδιάζουν ἀπὸ 100 — 150 στίχους. Εἶν' ἀλήθεια πὼς μερικὲς φορὲς πετυχαίνει στὰ φινάλε μὲ καμιὰ ποιητικὴ κορώνα, κι αὐτὸ μᾶς ἐνισχύει νὰ χαρακτηρίσουμε τὸ διάλογό του σὰ ρητορικὸ γύμνασμα.

Γενικὰ τὸ βιβλίον αὐτό, γραμμένο σὲ δεκαπεντασύλλαβο μὲ ρίμες plates δύσκολα διαβάζεται. Τὸ ἐπίθετο εἶναι δίχως χρῶμα κ' ἡ εἰκόνα δίχως παραστατικότητα. Δὲ λείπουν οἱ πεζολογίες :

Καὶ μάριξε πὼς ταίριαζαν σὰν ἐσκυβα σιμά σου

Τὰ γεραμμένα νιάτα μου στὰ νέα γεράματά σου.

Ὁ ποιητὴς μεταχειρίστηκε τὸ δεκαπεντασύλλαβο στίχο μὲ προσπάθεια νὰ τὸν τελειοποιήσει σύμφωνα μὲ τὴ ἀπαιτήση τῆς νέας τέχνης καὶ τὰ διδάγματα τοῦ Παλαμά. Καὶ πρέπει νὰ ὁμολογήσουμε πὼς μᾶς ἔδωσε κάποιους στίχους δίχως τομὴ ἢ μὲ τονισμό στὴν τρίτη καὶ στὴν ἐντέκατη (ἀναπαιστικοὺς) πολὺ μουσικούς. Ἄλλοῦ ὅμως παρεξηγώντας τὴ λευτεριά πού δίνει τὸ τέτοιο μεταχείρισμα τοῦ δεκαπεντασύλλαβου θαρρεῖ πὼς μπορεί νὰ βάλει δεκαπέντε συλλαβὲς στὴ σειρά γιὰ νὰ ποιεῖται ἕναν τέτοιο :

Γύρω. Πλοῦσια πάντα θὰ σοῦφερνα τὰ δῶρα Μοῦσα...

Μένει στὸν τάφο μου λίγο τῆς ἀνοιξῆς χορτάρι. . .

Φύγε πλαγευτὴ μὲ τὰ δῶρα σου καὶ τὴ γαλήνη.

Νὰ κ' ἕνας στίχος πού ἂν κ' ἔχει τομὴ καὶ κανονικὸ τονισμό εἶναι ἀπὸ τοὺς ἀθλιότερους δεκαπεντασύλλαβους:

Ὁραία τριαντάφυλλα καὶ πρόσκαιρα σὰν κείνα.

Κ' ἕνας δεκαπεντασύλλαβος πού τοῦ ξεφεύγει:

Δὲν εἶχα νιάτα μῆτε σύντροφους τῶν πόνων, μῆτε ἀγάπη.

Καὶ ἡ ἔκφρασή του δὲν εἶναι πάντα καλὴ, ὅπως στὸ στίχο:

Δημιούργει κι ἄσε τίς χαρὲς νὰ σοῦ μειδιοῦν ἀγάλια,

Γιὰ τὴ ρίμα ὁ ποιητὴς πέφτει σὲ ἐλευνὲς ἔκφρασεις ὅπως ἡ γενικὴ «Ἀπρίλιου» γιὰ νὰ ριμάρει μὲ τὸ «ἡλιου» κ' οἱ ὀνομαστικὲς «μύ-σται, δυνάσται, νομοθέται» γιὰ νὰ ριμάρει μὲ τὸ ἐλπίστε, περάστε, πολεμῆται. Ἄλλες κακὲς ἔκφρασεις: «Ἐλπίστε ὅσοι πεθαίνετε» κτλ. Ὁ ποιητὴς εἶν' ἕνας ρομαντικὸς. Σὲ πολλὰ μέρη φαίνεται ἐπίδραση τοῦ

Hugo, Musset, κτλ. Πολύ επηρεασμένος κι από τὸν Παλαμά τοῦ ἀφιερώνει τὸ βιβλίον του. Κ' ἡ ἀριέρωσι εἶναι τὸ καλύτερον μέρος τοῦ β βιβλίου. Δυστυχῶς φανερὴ εἶναι ἡ ἐκείδρασι κι ἀπὸ κατώτερους ρομαντικούς τεχνίτες ὅπως στοὺς στίχους:

Κάθε μου σκέψη παραγωγός, κάθε μου στίχος δάκρυ
 πού δὲ λέει τίποτα καὶ θυμίζει τοῦ Παράσχου τὸ

Κάθε του στίχος στεναγμός, κάθε πνοή του θρήνος
 κάθε ιδέα του παλμός...

Ἦ οἱ στίχοι:

Σὲ μιὰ προσπάθεια ὑπέρτατη σὴ μέση τῆς ἐρήμου

Δίχως ἐλπίδα χάνεται καὶ ξεψυγᾷ ἡ ζωὴ μου...

Πῶς τὸ βιβλίον τῆς ζωῆς ὅλο τόχω διαβίσει

Κ' ἔφτασα τόσο γλήγορα σὴν τελευταία φράση.

Πὸν θυμίζουν Ὀδοιπόρο τοῦ Σούτσου.

Βρίσκονται ἀκόμα καὶ ἀποσπάσματα πὸν θυμίζουν Βαλαωρίτη κι ἄλλους.

Συγκεφαλαιώνοντας βλέπουμε πῶς τὸ ἔργο σὴν οὐσία του δείχνει μιὰ φιλοσοφία ὄχι πολὺ βαθειὰ οὔτε πολὺ πρωτότυπη. Στὴν ἐκφρασὴ του πάλι δείχνει μιὰ τέχνη ὄχι πολὺ ραφιναρτισμένη κι ἀλαθευτή. Ὅμως ὑπάρχουνε καὶ κάποιοι στίχοι καὶ κάποιας ιδέας πὸν οὐ σταματοῦν, κ' ἔτσι δὲν μπορεῖ νὰ ἀρνηθεῖ κανένας τὸ βιβλίον τοῦτο ὀλόκληρον σὰν προσπάθεια. Ἔτσι ἄλλωστε θαρρῶ πῶς τὸ ἐννοεῖ κι ὁ ποιητῆς του ὅταν λέει «παρακαλεῖ ὅσους μπορεῖ νὰ ἐνδιαφερθοῦν ἀπ' αὐτὴ τὴν ἐργασία νὰ μὴ κρίνουν τελεσιδικῶς καὶ ολοκληρωτικῶς τὴν προσωπικότητά του ἀπ' τοὺς στίχους γιατί σκοπεύει νὰ τυπώσει δυὸ ἄλλα μικρύτερα β βιβλία πὸν συμπληρώνουν τὴν ἐμπίστασιν τοῦ πρώτου σταδίου τῆς λογοτεχνικῆς του ζωῆς». Καὶ ὑπάρχουν κάποια, σπανιώτατα δυστυχῶς, κομμάτια μὲς σὴν «Γρηγορία τῆς ψυχῆς μου» πὸν μᾶς κάνουν νὰ ἐλπίσουμε πῶς κ' ἡ σκέψη του βαθύτερη θὰ ἐκδηλωθεῖ κ' ἡ τέχνη του βεβαιότερη στὰ ἔργα πὸν ἀναγγέλει.

Δημ. Μ. Δημητριάδη, ΒΗΜΑΤΑ ΣΤΗ ΧΛΟΗ — Κύπρος 1923. Σελ. 80 σὲ μικρὸ ὄγδοον. Σελίνα 2 1)2. — Ποιήματα πὸν δὲν ξαίρουμε ἃ θέλουνε νὰ ποῦνε τίποτα, γιατί ὁ ποιητῆς ἔχει μεγάλη ἐνδοιασμία ἀπὸ ἐκφραστικὰ μέσα κ' ἔτσι ἡ ἰδέα του χάνεται μὲς οὐ ἀνυπολόγιστες. Ὁ στίχος ἀνυπόφορος, ἡ γλώσσα ἀπὸ τίς χειρότερες μιχτές. Νὰ τὸ πρῶτον τραγουδὶ τῆς συλλογῆς, γιὰ δεῖγμα.

Μοῦ μιλήσαν τὰ μεσάνυχτα

Ἐωτικὲς φωνές, μαγευτέρες

Κι από τότες πάω, χάθηκα
Κάτι μούκλεψαν οι κλέφτρες.

Κι άγροικῶ στὸ κάθε μίλημα
Κάθε μιᾶς, τὸ λάλημα τῆς
Κι ὅτι ἀκοῦν οἱ ἄλλοι γύρω μου
Γὼ τὰ ἐνάντια : ΝΥΚΤΟΒΑΤΗΣ.

Μποροῦσαν καὶ νὰ μὴ τυπώνουνται τέτοιοι στίχοι στὸ 1923.

ΗΛ. Φ. ΗΛΙΟΥ

Η ΚΟΛΑΣΗ ΤΟΥ ΔΑΝΤΗ

(Ἐμμετρος μετάφρασις καὶ σχόλια ὑπὸ Γεωργίου Καλοσογίου. Σχ. μικρὸ 8ο, σελ. 318, Ἐκδοτικὸς οἶκος «Ἐλευθεροδίκης», Ἀθήναι 1923. Τιμὴ δρχ. 25).

Μιά μετάφραση λογοτεχνικοῦ ἔργου, γιὰ νᾶχη σημασία σ' ὅποια-δήποτε λογοτεχνία, πρέπει νᾶναι ἡ ἴδια λογοτέχνημα, ἀλλιώως ὁ μεταφραστὴς ἀπότυχε στὴν προσπάθειά του ἔσο πιστὰ κι ἂν ὑποτεθῆ πὼς μετάφρασε τὸ νόημα. Καὶ τοῦτο γιὰτί, ἂν τὸ λογοτεχνικὸ ἔργο ὀφείλε τὴν ὅποιαν ἀξία του στὸ νόημά του κι ὄχι στὴν καλλιτεχνικὴν ὑπόστασή του, τότες τὸ κάθε ἐγχειρίδιο φιλοσοφίας θᾶτανε πολὺ σπουδαιότερο ἀπὸ κάθε λογοτέχνημα.

Αὐτὸ πολὺ λίγο ἐννοήθηκε στὴν Ἑλλάδα, καὶ εἶναι αὐτὸς ὁ λόγος πού, μᾶλο πὸ μεταφράστηκαν παρὰ πολλὰ ἔργα λογοτεχνικά, στὴ γλώσσα μας, ἐλάχιστα συντέλεσαν στὴν ἀνάπτυξη τῆς λογοτεχνίας μας καὶ στὴν τελειοποίηση τῆς γλώσσας μας. Καὶ μὲ τὸ νὰ ζητᾶμε περισσότερο τὴν ἀπόδοση τοῦ νοήματος παρὰ τῆς Τέχνης ἀπὸ τὰ λογοτεχνικά ἔργα, κατορθώσαμε νὰ καταντήσουμε τὰ ξένα ἀριστουργήματα καὶ τὰ ἀθάνατα ἔργα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων σὲ τέτια χάλια, πὸ κι ὁ πῶ ἀκαλαίσθητος νὰ θεωρῆ τὸν ἑαυτὸ του ἱκανὸ νὰ δημιουργήσῃ τέτια καὶ ἀνώτερα. Καὶ εἶναι θαῦμα πὸ ὁ Παρθενώνας δὲ μεταφράζεται, γιὰτί μιλεῖ τῆ διεθνῆ γλώσσα τῆς δράσης, ἀλλιώως ποῖς ζαίρει σὲ τι κακὰ χάλια θὰ τὸν εἶχανε καταντήσῃ οἱ ἀκαλαίσθητοι μεταφραστὲς του, ἐννοεῖται ἂν τῆ γλυτώτῃ καὶ δὲν ἔχτε-λέσουν ἀμιλλώμενοι μὲ τοὺς μεταφραστὲς τὸ ἐπίζηλο ἔργο τους οἱ διάφοροι μπκλωματῆδες πὸ ἀνάλαβαν νὰ τὸν ἐπιδορθώσουν.

Μὰ ἐὰν ἐζητήθηκε περισσότερο τὸ νόημα παρὰ ἡ Τέχνη στὰ λογοτεχνικά ἔργα, ἡ μετάφρασή τους θεωρήθηκε ἀπλῶς ἔργο γλωσσο-

μάθειας. Και καθημερινῶς βλέπουμε νὰ λαβαίνῃ τὸ θάρρος καὶ τὸ θράσος καθέννας, πὺ σαπαρλίζει τέσσαρες ξένες λέξεις, νὰ ξεπροβάλλῃ γιὰ μεταφραστῆς, καὶ μάλιστα, χωρὶς κανένα διαταγμὸ, ὅποιου δῆτοτες ἔργου, ἀκόμη καὶ τῶν σπουδαιοτέρων.

Ὡς τόσο, μιὰ λογοτεχνικὴ μετάφραση ἑνὸς ἀξιόλογου ξένου λογοτεχνήματος, εἶναι πάντα σημαντικὸ γεγονός, ὄχι μόνον γιὰ τὴ φτωχὴ μας λογοτεχνία, μὰ καὶ γιὰ τὴν πλουσιώτερην ἀκόμα. Καὶ ἡ σημαντικότητά αὐτὴ ἀποτελεῖ κυριολεκτικῶς λογοτεχνικὸ σταθμὸ, ὅταν τὸ μεταφραζόμενον ἔργο εἶναι κάποιον ἀπὸ τὰ πέντε, δέκα ἀριστουργήματα πὺ δημιούργησε τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα στὶς πιὸ ἐξαιρετικὰ καὶ στὶς πιὸ εὐτυχησμένες στιγμὲς του. Ἐνα ἀπὸ τὰ ἔργα αὐτὰ εἶναι καὶ ἡ «Θεῖα Κωμῳδία» τοῦ Δάντε, τὸ πρῶτο μέρος τῆς ὁποίας, τὴν «Κόλαση», δοκίμασε νὰ μετάφραση στὴ γλῶσσα μας ὁ κερκυραῖος λόγιος Γεώργιος Καλοσγοῦρος.

Τὸ μέγα αὐτὸ ἔργο δὲν εἶναι ἡ πρώτη φορὰ πὺ δοκιμάστηκε νὰ μεταφραστῆ στὴ γλῶσσα μας. Ἀπὸ τὸ 1500 περίπου μετάφρασε δόκλιηρη τὴν «Κόλαση» ὁ σοφώτατος λόγιος Μουσουῦρος. Ἡ μετάφραση ἐκείνη, καμωμένη σ' ἀρχαίαν ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ σ' ἰαμβικὸ τρίμετρο, δὲ στερεῖται καλλιτεχνικῆς ἀξίας, καὶ ἀπομένει ἀκόμα καὶ σήμερα ἡ σημαντικώτερη μετάφραση τῆς «Κόλασης» πὺ ἐγινε ἀπὸ Ἑλληνα. Ὅμως, γιὰ τὴν πρόοδο τῆς λογοτεχνίας μας καὶ γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῆς γλώσσας μας, πὺ πρέπει νὰ τὸ πάρουμε ἀπόφαση πὺς δὲ μπορεῖ νὰναί ἄλλη ἀπὸ τὴ γλῶσσα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἀπὸ τὴν περιφρονημένη δημοτικὴ μας, ἡ μετάφραση ἐκείνη δὲν ἔχει καμμιά σημασία. Ὅσες ἄλλες ἔγιναν ἀργότερα, ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς ἐθνικῆς μας ἀνεξαρτησίας κ' ἐδῶ, εἴτε στὴ δημοτικὴ ἔγιναν εἴτε στὴν καθαρῆουσα, εἴτε σὲ στίχο εἴτε στὸ πεζὸ, δὲν ἔχουν σχεδὸν καμμιά λογοτεχνικὴν ἀξία, καὶ ὅλες, ποιά λιγώτερο, ποιά περισσότερο, μὰ πάντα σημαντικά, παραμορφώνουν τὸ πρωτότυπο.

Ἡ μετάφραση τοῦ Ζουφρὲ κατάντησε τὴν «Κόλαση» σὰν κανένα λαϊκὸ ψυχοσωστικὸ ἀνάγνωσμα κάποιου ἀσκητικοῦ καλόγερου, καὶ τῆς ἀφαίρεσε τὴ νευρώδη καὶ παραστατικὴ φράση τοῦ πρωτοτύπου, παραλείποντας μαζὶ μὲ τὸ καλλιτεχνικὸ μέρος καὶ κάθε δυσκολομετάφραστο σημεῖο. Ἡ δοκιμὴ τοῦ Βεργωτῆ ἀδυνατίζει τρομερὰ τὴ σύντομη καὶ περιεχτικὴ φράση τοῦ πρωτοτύπου, βάζοντας μέσα στὸ κείμενον τὴν ἀνάλυση τῆς φράσης, πὺ ἔπρεπε νὰ κάμῃ σὲ κάποιαν ὑποσημείωση, σὲ τρόπο πὺ ἕνας ἐντεκασύλλαδος τοῦ πρωτοτύπου νὰ γίνεταὶ συχνὰ δύο καὶ κάποτε τρεῖς δεκαπεντασύλλαβοι στὴ μετά-

φραση. Ἡ μετάφραση τοῦ Ἀντωνιάδη εἶναι κυριολεκτικὰ ἀνοσιούργημα· ὁ μακαρίτης ἔγραφε καὶ μὲ τὰ ποδάρια. Τοῦ Ραγκαβῆ ἡ δοκιμὴ δὲν εἶναι καλύτερη. Ὁ Πράσιнос φαίνεται πῶς ἐζήτησε περισσότερο νὰ δώσῃ ἓνα πιστὸ βοήθημα, διατηρώντας καὶ τοὺς ἰταλισμοὺς τοῦ πρωτοτύπου, γιὰ κείνον ποῦ θῆθελε νὰ μελετήσῃ τὸ ἰταλικὸ κείμενο, παρὰ νὰ κάμῃ λογοτεχνικὴ μετάφραση. Ἀσήμεντες εἶναι τοῦ Γ. Βουτσίνα καὶ τοῦ Κορομηλά καμωμένες στὸ πεζό. Τελευταία, ὁ ἐκδοτικὸς οἶκος «Ἐλευθερουδάκης», δημοσίευσε καὶ τὴν μετάφραση τοῦ Γ. Καλοσγούρου, τὴν ὁποίαν θὰ ἐξετάσασυμε λεπτομερέστερα.

Ἡ μετάφραση αὐτὴ, τελειωμένη πρὸ τριάντα σχεδὸν χρόνων, ἔμενεν ἀνέκδοτη, ὅπως ἀκόμα μένουν ἡ μετάφραση τοῦ Λασκαράτου καὶ τοῦ Δελτινιώτη, κ' ἔγινε ἀκριβῶς τὴν ἐποχὴ ποῦ ἡ δημοτικὴ μας γλῶσσα εἶτανε περιφρονημένη καὶ ἀκαλλιέργητη. Ὁ ἀναγνώστης ὅμως ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή καταλαβαίνει πῶς ὁ μεταφραστὴς ἔδωσε μεγάλη προσοχὴ στὸ ἔργον του, καὶ προσπάθησε ν' ἀνταποκριθῆ ὅσο τὸ δυνατόν περισσότερο στὶς μεγάλες δυσκολίες ποῦ συνάντησε. Τὴν εὐσυνειδησία τοῦ Καλοσγούρου τὴν ξέρουμε καὶ ἀπὸ ἄλλα τοῦ ἔργου μεταφραστικὰ ἀπὸ τοὺς «Γάρους» τοῦ Φώσκολου, ἀπὸ τὸν «Προμηθεῖα Δεσμώτη» τοῦ Αἰζχύλου, ἀπὸ τὸ «Σαοὺλ» τοῦ Ἀλφίερη, καὶ ἀπὸ τὰ ἰταλικά ποιήματα τοῦ Δ. Σολωμοῦ. Ὅμως ἡ εὐσυνειδησία τοῦ λογίου, δὲν μπόρεσε νὰ ξεπεράσῃ καὶ ὀρισμένα ἔμπόδια γλωσσικὰ καὶ δημιουργικὰ, καὶ νὰ καταστήσῃ τὴν μετάφρασή του ἄριστον λογοτέχνημα, ποῦ δὲν εἶχε νὰ φοβηθῆ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς γλώσσας καὶ τὴν πρόοδον τῆς τέχνης. Ἔτσι, ὁ Γ. Καλοσγούρος ἔκαμε ἔργο ἐποχικόν, καὶ ὄχι ἔργο διαρκείας. Τὸ ὅλον ἔργο εἶναι ψυχρὸν, καὶ στερημένον τοῦ δυνατοῦ παλμοῦ τοῦ πρωτοτύπου. Καὶ φαίνεται πῶς ποτὲ σχεδὸν δὲν μπόρεσε νὰ θερμάσῃ τὴν φράσην του ὁ Καλοσγεῦρος, νὰ τὴν περάσῃ ἀπὸ τὴν καρδιά του, ἀπὸ τὴν ἀκοή του, πρὶν τὴν γράφει στὸ χαρτί. Ἡ φράση του μοιάζει σὰ νάνηκεν ὁ ἐπιστημονικὸν ἔργον καὶ ὄχι σὰ λογοτεχνικόν, ὀδηγούμενη ἀπὸ τὴν ψυχρὴν λογικὴν, καὶ ὁ στίχος του μοιάζει σὰ νὰ βγαίῃ μετρούμενος στὰ δάχτυλα, χωρὶς καμμιά μουσικότητα. Καὶ ἡ ὅλη μετάφραση κάνει τὴν ἐντύπωσιν ξεθωριασμένου ἀντίγραφου ἀπὸ τὸν καιρὸν καὶ τὴν σκόνην καλλιτεχνικοῦ ἀριστουργήματος, ποῦ στενοχωρεῖ τὸ θεατὴν καὶ τότε κάνει νὰ αἰστάνεται συχνὰ τὴν ἀνάγκην νὰ δυναμώσῃ ὁ ἴδιος τίς γραμμές, γιὰ νὰ φανῆ ἐντονώτερη ἢ εὐχάριστη εἰκόνα.

Ὁ Γεώργιος Καλοσγούρος, φαίνεται, δὲν εἶχε φλέβα δημιουργικὴν. Μὰ γιὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς μεταφραστικῆς του προσπάθειας, περισσό-

τερο συντέλεσε ή ἀκαλλιέργητη γλώσσα μας, παρά ή ξηρότητα του μεταφραστή. Ἐχοντας νὰ μεταφράζη ἔργο μέγα, μὲ πλουσιώτατο λεξιλόγιο, μὲ λεπτότητα ἐκφράσεων, εἰκόνων, νοημάτων, ποὺ ὁ λαὸς δὲ μεταχειρίζεται, εὐρέθηκε σὲ στενόχωρη θέση. Ἔτσι, εἴτι δὲ μπορούσε νὰ βρῆ στὴ γλώσσα τοῦ λαοῦ, τοῦ κάκου θὰ τὸ ζητοῦσε στὰ λογοτεχνικὰ ἔργα τῆς ἐποχῆς του, γιατί αὐτὰ εἴτανε ἐλάχιστα καὶ περιορισμένα. Θέλοντας νὰ προσφέρῃ τὸ περισσότερο δυνατὸ γιὰ τὴν ταχύτερην ἀνάπτυξη τῆς λογοτεχνικῆς μας γλώσσας, ἀναγκάστηκε ν' αὐτοσχεδιάζη. Μὰ ἐξ φαίνεται νᾶχε μεγάλη γλωσσοπλαστικὴ δύναμη, καὶ ὁ ὄγκος τοῦ ἔργου ποὺ ἀνάλαττε ξεπέρασε τὴ δύναμή του. Ἄν λάβουμε ὑπ' ὄψη μας τοὺς ἀχρωμάτιστους στίχους τῆς μετάφρασῆς του, θὰ φτάσουμε στὸ συμπέρασμα πὼς δὲν εἶχε ἀρμονισμένο αὐτί, πὼς ἡ ἀκουστικὴ του εἴτανε ἐλαττωματικὴ, κ' ἕνα ἀδύνατο αὐτὶ εἶναι ἀνεμφυλόως ὁ χειρότερος ὁδηγὸς γιὰ τὴν ἐκλογή λέξεων μουσικῶν, γιὰ τὴν τοποθέτησή τους στὴ φράση, καὶ γιὰ τὴ σύνθεση στίχων. Ἄρκει νὰ διαβάση κανεὶς μερικὸς στίχους ἀπὸ τὴν «Κόλαση» γιὰ νὰ συμπεριώρη μὰζὶ μας. Σ' ἐλ' αὐτὰ προστέτε καὶ τὸ μονότονο καὶ ἀλίγιστο δεκατρισάλληλο ποὺ μεταχειρίστηκε ἀπὸ ἀκατανόητο πείσμα, γιὰ νὰ ἐπιβάλλῃ στὴ νεοελληνικὴ στιχουργία τὸ χλωμὸ πολυλαλὲς κατασκευάσμα, καὶ θάμειω βρῆναι τὸ συμπέρασμα πὼς ἂν ἡ δημοτικὴ μας γλώσσα εἶχε τὴν ἐποχὴ τοῦ μετάφραζε ὁ Καλοσγοῦρος τὴ σημερινὴ τῆς τελειότητα, ὁ Καλοσγοῦρος θάκανε ἔργο πολὺ μεγαλύτερης διαρκείας.

Ὅμως, ἂν ἡ μετάφραση τοῦ Καλοσγοῦρου φαίνεται σήμερα ψυχρὴ καὶ ξεθωριασμένη, σήμερα ποὺ ἡ δημοτικὴ μας μπορεὶ νὰ τολμήσῃ τὰ γενναϊότερα, δὲν εἶ: ἂν τέτοια καὶ γιὰ τὴν ἐποχὴ ποὺ εἶναι. Παρακινημένοι ἀπὸ τὴν ἐντύπωση ποὺ μᾶς ἔκαμε ἡ ἀνάγνωσή της, φανταστήκαμε γὰ τὴ στιγμή πὼς μόνχα στὴ μετάφραση τῆς «Κόλασης» εἶχε ἀποτύχει ὁ Καλοσγοῦρος, καὶ θυμούμενοι τὴ σημαντικότερην ἐντύπωση ποὺ ἔκαμεν ἡ μετάφραση τῶν ἱταλικῶν ποιημάτων τοῦ Δ. Σολωμοῦ καὶ τῶν «Τάφων» τοῦ Φώσκολου, δοκιμάσαμε νὰ τίς ξαναδιαβάσουμε. Οἱ μετάφρασε: ἐκεῖνες ἔσαν ἐδημοσιεύτηκαν ἐδῶ κ' εἰκοσι χρόνια, θεωρήθηκαν ὑπόδειγμα μεταφραστικὸ, καὶ ὅμως σήμερα δὲ μᾶς φάνηκαν διόλου ἀνώτερες ἀπὸ τὴν μετάφραση τῆς «Κόλασης», μάλιστα μᾶς γέννησαν συχνὰ ἕνα συναίσθημα ἀποκρουστικόν. Ἡ δημοτικὴ μας γλώσσα, καὶ ἡ λογοτεχνία μας ἀπὸ τὴν ἐποχὴν ἐκείνη ἔκαμε ἀλματα, καὶ ἄλματα σημαντικὰ, ὅσο κι ἂν δὲν ἐδημοσιουργήθηκαν ἀκόμα τὰ σημαντικὰ καὶ μεγάλα λογοτεχνήματα.

Ἔτσι, ἂν ἡ «Κόλαση» εἶχε δημοσιευτεῖ ἐδῶ κ' εἴκοσι χρόνια, ἀναντιρρήτως θάχε μεγάλη σημασία γιὰ τὴν ταχύτερη πρόοδο τῶν νεοελληνικῶν γραμμάτων, μὲ τῶρα δὲν ἔχει δυστυχῶς παρὰ σημασία ἱστορική. Καὶ εἶναι ἀξιο ἀπορίας, γιὰτι νὰ τὴν ἀφήσουν ἀνέκδοτη εἰς τοὺς ἐκείνους ποῦ ἐκόβονταν γιὰ τὴν ἐπικράτηση τῆς δημοτικῆς μα; (*) Τάχα τὸ δασκαλικὸ πνεῦμα εἶχε ἀποναρκῶζει κι αὐτοὺς νὰ πιστεύουν πῶς οἱ γλώσσες γίνονται μὲ τις γραμματικές, ἢ τάχα ἔκαναν ἀπλῶς τὸ κέφι τους, ἱκανοποιώντας τις διάφορες φιλοδοξίες τους; Ὅπως δὲ ἡ μεταφράση τοῦ Καλοσογούρου δὲν πρέπει νὰ ἐχτιμηθῇ σὰ σύγχρονο ἔργο, μὰ νὰ τοποθετηθῇ στὴν ἐποχὴ τῆς καὶ νὰ τῆς ἀποδοθῇ ὁ δικαίος ἔπαινος. Ὅμως ἀφοῦ δικαιοῦθῃ ὁ τίμιος ἐργάτης τοῦ πνεύματος, δεῖν νὰ δικαιώσουμε καὶ τὴν Τέχνην γιὰ πολὺ μεγαλύτερο λόγο, καὶ μὲ ἀμεροληψία νὰ σημειώσουμε τις ἀδυναμίες ποῦ δὲν μπόρεσε ν' ἀποφύγῃ ὁ Καλοσογούρος, γιὰτι εἶναι ἀνάγκη οἱ μεταγενέστεροι νὰ διδάσκονται ἀπὸ τις ἀποτυχίες τῶν παλαιότερων τους.

(Τὸ Β' μέρος τοῦ ἐρχόμενου)

ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΣΠΑΤΑΛΑΣ

Ἡ ΓΝΩΣΗ ΤΩΝ ΞΕΝΩΝ ΓΙΑ ΤΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ ΜΑΣ

Τὰ «Εἰκοσάχρονα τοῦ Νουμά»

Στὸ «*Mercur de France*» τῶν 15 τοῦ περασμένου Ἀπριλίου, ὁ κ. Δ. Ἀστεριώτης (Phileas Lebesgue) μιλώντας στὶς «Νεοελληνικὲς ἐπιστολές» του γιὰ τὴ σύγχρονη νεοελληνικὴ φιλολογικὴ παραγωγή, σημειώνει ἀκόλουθα γιὰ τὰ «Εἰκοσάχρονα τοῦ Νουμά» ποῦ, καθὼς εἶναι γνωστὸ, ἔχουνε βγῆ σὲ ξεχωριστὸ βιβλίο :

«... Τὰ Φιλολογικὰ πορτραῖτα» τοῦ κ. Δ. Π. Ταγκόπουλου

*) ΣΗΜ. ΤΟΥ «ΝΟΥΜΑ». Τὸ πρῶτο ἄσμα τῆς «Κόλασης» τοῦ Δάντη καὶ τὸ τριακοστὸ δεύτερο μὲ τὸ ἐπεισόδιον τοῦ Οὐγγολίνου, μεταφράση τοῦ Γεωργίου Καλοσογούρου, δημοσιεύτηκαν γιὰ πρώτη φορὰ στὸ «Νουμά» τοῦ 1905, φυλ. 152 καὶ 159, σααλμένα τότε σ' ἐμᾶς ἀπ' τὸν ποιητὴ Μιβίλη. Ἐπίσης σὲ δυὸ φύλλα τοῦ «Νουμά», 152 καὶ 153 τοῦ 1905, δημοσιεύτηκε ἡ κριτικὴ καὶ φωτισμένη ἀνάλυση τοῦ Φραγκίσκου ντὲ Σάνκτις γιὰ τὸν Οὐγγολίνο, μὲ σχόλια καὶ παραπομπὲς στὰ δυσκολονόητα σημεῖα, μεταφράση καὶ τούτη τοῦ Γ. Καλοσογούρου. Ὡστε μέρος σημαντικὸ τῆς ἐργασίας τοῦ Κερκυραίου λογίου εἶχε δημοσιευτεῖ «ἐδῶ καὶ εἴκοσι χρόνια», ποῦ θέλει ὁ φίλος Σπαταλάς, καὶ μάλιστα ἀπὸ κείνους ποῦ ἐκόβονταν γιὰ τὴν ἐπικράτηση τῆς Δημοτικῆς μας.

ξαναζωντανεύουν τους μεγάλους πρωταγωνιστές της επανάστασης της γλωσσικής, που έδω και τριάντα χρόνια τώρα ξετυλίγεται χωρίς διακοπή, γεμάτη περιπέτειες, και που αδύνατο να πάρει την οριστική της λύση, τη σωστή, αν δεν αλλάξει δρόμους σιγά σιγά ή Ρωμαϊκή ψυχή.

Μές στον αγώνα ωστόσο, που συνεχίζεται δλοένα, ρόλο δυνατό, αποφασιστικό, έπαιξε ο «Νουμάς» που τώρα τελευταία γιόρτασε τα είκοσάχρονά του και που ο έκλεχτος μεταφραστής του Παλαμά κ. Εύγ. Κλεμάν μιλώντας με τα όρατα κείνα λόγια του γι' αυτόνε μές στον πρόλογο, του προσέφερε το φόρο της τιμής που του αξίζει.

Το ιωδιλατο του Νουμά γίνηκεν άφορμή να είπωθεύνε πολλά πράματα και διδαχτικά, άλλα προφορικά από τους ρήτορες τη βραδιά της γιορτής κι άλλα μέσα στις άθρηναϊκές φημερίδες. Κι όλα αυτά, μαζεύτηκαν και τυπωθήκανε σε ξεχωριστό τεύχος, πανηγυρικό.

Ό,τι έχει να δείξει ή σημερινή Ελλάδα αξιο στη λογοτεχνία, και στην έπιστήμη ακόμη, και στις τέχνες, πέρασε από τις στήλες του Νουμά είκοσι χρόνια τώρα.

Μας το έιπε μ' όλο της το κύρος κ' ή φωνή του μεγάλου ποιητή, του Κωστή Παλαμά. «Στέκοντας κ' έξω από τα λογής συστήματα, τις παντός είδους ιδεολογίες» όπως έιπε, αποτραδηγμένος πια μέσα στο έερο της 'έχνης, που υπέρτατη ένσάρκωσή της είναι ή Ποίηση, ο Παλαμάς μας τάπδειξε φωτισμένα πως ο παλληκαρίσος αγώνας του Νο.μά, έτσι, που αγωνίζεται να φέρει το ρωμαίικο λαό σε θέση να γράφει τη γλώσσα που μιλάει, είναι καθ'αυτο αγώνας για την αναστήλωση ενός έθνικου και ανθρωπιστικου πολιτισμου. Και δεν υπάρχει ιδανικό ευγενικότερο, το ξαίρουμε, πλατύτερο, και πιο αρμονισμένο με τις τάσεις της σημερινής μας έποχής.

Ό κ. Βουτερίδης έξυπνα κι απλά, μάς ανιστόρησε τα πρώτα χρόνια του Νουμά. Τις στενοχώριες του, ύλικές και ήθικές, τα σταματήματα του, τις συκοφαντίες που είχε να παλέψει μ' αυτές, τις επίδρασεις που δέχτηκε από παντού, το τολμηρό περιοδικό, και τη γαλήνη των Νουμαδικών μές στον αγώνα. Ό Ρήγας Γκόλφης ζέτασε με τέχνη το πόσο αποτελεσματική στάθηκε για τον αγώνα του Νουμά ή σάτυρα, την έποχή που ένας Μιστριώτης άφανιζότανε να κατηγορεί τους δημοτικιστές προδότες «της πατρίδας, της θρησκείας και της οικογένειας». Ό Κώστας Πικρορίτης άνάλυσε το ιδεολογικό πρόγραμμα του Νουμά γιατί, να σημειώστε, το έργο του περιοδικού δεν έιτανε μονάχα λογοτεχνικό, παρά και κοιγωνικό και πολιτικό μαζί. Την παιδαγωγική

του δράση μᾶς τήνε ξεχώρισε με δίκια κρίση ὁ κ. Γληνός. Κι ὁ κ. Συναδινός, στὸ τέλος, μίλησε γιὰ τὸ θεατρικὸ ἔργο τοῦ Ταγκόπουλου, ποὺ τότε ξεχωρίζει χρόνια τώρα σὰν ἓνα ἔχτρο ἀμείλιχτο τῆς κάθε πρόληψης.

Ἀρχίζοντας καινούρια περίοδο ὁ Νουμάς, θάκολουθᾷ πάντα τὸ ἴδιο ἔργο του, με νέο διευθυντὴ του ἀπὸ εἰς καὶ μπρός, τὸν κ. Πάνο Ταγκόπουλο.

Τελειώνοντας, ἀξίζει νάναφέρουμε, λέει, μέσα στὴν κριτικὴ μας τὰ δίκια λόγια τοῦ γλωσσολόγου Φιλήντα πῶς ὁ «Βηλαρὰς εἶταν ὁ Μωυτῆς τοῦ Δημοτικισμοῦ. Ὁ Ψυχὸρης τοῦ σιᾶθηκεν ὁ Μεσσίας του. Κι ὁ Νουμάς ὁ Ἀπόστολος Παῦλος του».

ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΚΑ

Κάκαρα.

Ἔτσι λένε τὸ κρανίον ρωμαϊκά, κέπειδῆ τὸ λένε καὶ καύκαλο ὑποθέτω πῶς ἡ ἔτυμολογία του εἶναι ἀπὸ συνεπαρμὸ τοῦ καύκαλο + κάρα = κάκαρα. Τὸ μικροντικὸ του: τὸ κακαρὶ σημαίνει τὴν ἀψηλότερη ἄκρα, τὴν κορυφή.

Ἀπὸ τὸ κάκαρα γίνεται τὸ: κακαρώνω = πέφτω νεκρὸς (μετὸ κεφάλι κάτω). Καὶ δυναμώνει τὴν ἰδέα μου τὸ ἀλμπουρίζω = ἀναποδογυρίζω, ποὺ γίνεται ἀπὸ τὸ ἀλμπουρο (alburo) = κατάρτι. Ἀλμπουρίζει τὸ καράδι = πέφτει μετὸ ἀλμπουρο κάτω καὶ ἀναποδογυρίζει. Στὴν πατριδα μου λέμε γιὰ τὸ καῖσι: τὰ ἀλμπούρισε κείναι γνωστότατη ἡ φράση: τὰ κακάρωσε.

Ὅπως τὸ πλεῖστο ἀλμπουρίζει, δηλ. πέφτει, κέτσι βρίσκει τὸ ἀλμπουρό του τὴν ἀπανωριὰ τῆς θάλασσας, ἔτσι κι ὁ ἄνθρωπος κακαρώνει, δηλ. πέφτει κέτσι βρίσκει ἡ κακάρα του τὴν ἐπιφάνεια τῆς γῆς.

Ἄλλος ἐμὼς ἀκούει κακάρωσε καὶ δὲ συλλαβᾷναι στὸ γλωσσικὸ του αἰσθημα ξεδιαλυμένο τὸ νόημα. Λοιπὸν τὸ λαγαρίζει περισσότερο βάζοντάς του ἀντικείμενο: κακάρωσε τὰ πόδια του, δηλ. ἔπεσε μετὸ κεφάλι κάτω καὶ τὰ ποδάρια πάνου, κέτσι ἔκανε κακάρι = κεφάλι τα πόδια: τὰ κακάρωσε.

Κατὰ τὴν ἴδια ἀναλογία εἶπανε στὴν πατριδα μου καί: τὰ ἀλμπούρισε.

Τὰ Περάθου (χωριὸ τῆς Νάξου)

Ἄρχαία Ἑλληνικὴ λέξις ἀπειρανθός δὲν ὑπάρχει· εἶναι φτιασμένη ἀπὸ ἡμίμαθους λογιωτάτους. Τὸ χωριὸ λέγεται Τὰ Περάθου. Ἡ ἀρχαία λέξις εἶναι: πύρεθρον ἢ πυρίτις βοτάνη ὅπως λέει ὁ Νικάδρος στὰ Θηριακὰ του. Πύρεθρον λοιπὸν εἶναι ἡ μαργαρίτα, ποὺ λέμε, ἢ παπαδίτσα καὶ τὸ χαμομήλι, τὸ πύρεθρος κανονικὰ γίνεται πύρεθρο ξεπέφτοντας τὸ δεύτερο ρ ἀπὸ ἀνομοίωσιν ποὺ λένε (παράβλε: χρυσόφρα χρυσόφα, δρύφρακτον δρύφακτον κτλ.) Ἐπειδὴ πρόκειται γιὰ ἄνθος, γίνεται ἡ παρετυμολογικὴ τροπὴ τοῦ εσέα. Ἐπίσης ὁ ἄτονος φθόγγος Ι πρὶν ἀπ' τὸ ρ γίνεται ε (παράβλε ἄχερα, σίδερα, κερά κτλ.) ἔτσι εἶπαν: πάμε στὰ (χτήματα τοῦ) Περάθου - στὰ Περάθου ἐκεῖ δηλαδὴ ποὺ βλαστομανᾶ ὁ Πύραθος (πύρεθρος), κῆμεινε ἡ τοπωνυμία Τὰ Περάθου. Γιὰ τοῦτο καὶ εὖ πολλά μέρη τὰ χαμομήλια τὰ λένε πυράθακια δηλ. πυρεθράκια καὶ τῆς μαγαζίτες πυράθες καὶ στήν Ἄρτανη ψωράθρες ἀπὸ παρετυμολογία μὲ τὸ ψώρα.

Ἄλλα τοῦτα λοιπὸν γίνονται ἀπὸ τὸ πύρεθρον κιόχι «ἐκ τοῦ πυρρὸν ἄνθος» (ς) ποὺ λέει ὁ κ. Ἀμαντος. Δεξ. ἀρχ. Ε', 59.

M. ΦΙΑΝΤΑΣ

Γιὰ τό: ὀρματολός.

Καλέ μου Δάσκαλε,

Μιὰ ἀπὸ τίς ἀντιλογίας τοῦ κ. Χατζηδόκη στήν ἔτυμολογία σου γιὰ τὸ ὀρματολό(γ)ος—ὀρματολόος εἶναι καὶ πῶς τάχα ὁ ξεπεσμός τοῦ γ ἀνάμεσα εὖ δυὸ φωνήεντα εἶναι νεότερο φαινόμενο στήν Ἑλληνική.

Διαβάζοντας τὴ φιλολογικὴ Ἐστία τοῦ 1893 σελ. 18 εἶδα σὲ ἓνα ἄρθρο τοῦ μακαρίτη τοῦ Ἀνδρέα Σκιαῦ πῶς ὁ Πατριάρχης Μιχαὴλ ὁ Κηρουλάριος φοβερίζοντας τὸν Ἀυτοκράτορα Ἰσαάκ τὸν Κομνηνὸ τοῦλεγε κατὰ λέξιν:

«Ἐὼ σέκτισα, φεῦρε, ἐὼ ἵνα σε χαλάσω».

Αὐτὰ λεχθήκανε ἐκεῖθα κατὰ τὸ 1054.

Τὸ ἐὼ εἶναι βέβαια τὸ ἐ γ ὼ μὲ ξεπεσμένο τὸ γ ἀνάμεσα εὖ δυὸ φωνήεντα. Ὡς ἀπὸ τὸν ἐνδέκατο αἰῶνα κιόχιας τὸ γ ξεπέφτει ἀνάμεσα εὖ δυὸ φωνήεντα. Πέ: τα αὐτὰ τοῦ κ. Χ. γιὰ νὰ ἡτυχάζει.

Γειά σου,

ΣΤΕΛΙΟΣ ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ

ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

Τὰ παραμύθια τοῦ Σάντμπουργκ — Νέα ποιήματα τοῦ Κόνραντ Αἴηκεν καὶ τῆς καὶ τῆς κ. Μάργιορη *Άλλεν Σέιφφερτ.

Σωρὸς βιβλία βγαίνουνε ὁλοένα στὴν Ἄμερικὴ μὲ κάθε φόρμα καὶ κάθε σκοπὸ. Β.βλία πραχτικά, ἐπιστημονικά, κοινωνικά, βιβλία γιὰ προπαγάντα, ρομάνται διασκεδαστικά, κτλ. πού κίεντα θάχουνε ἓνα σκοπὸ ὁρισμένον καὶ μία σίγουρη κυκλοφορία. Καθαρὰ λογοτεχνικά ἔργα βγαίνουνε πάντα λιγώτερα, ὅπως συβαίνει καὶ παντοῦ. Μάλιστα στὴν Ἄμερικὴ λιγώτερα ἀπὸ κάθε ἄλλο μέρος.

*Απὸ τὴ φιλολογία τὴν ἀμερικάνικη, πολλὲς φορὲς τυχαίνει νὰ μᾶς σταματοῦνε κάτι παραμύθια γιὰ παιδιὰ, καθὼς τοῦ Σάντμπουργκ, ἀναγνωρισμένου μαίτρ σ' αὐτὸ τὸ εἶδος, γιὰτὶ τότε βιηθάει ἐξαιρετικά κ' ἡ φαντασία του ἡ ἀπέραντη.

Τὰ τελευταῖα του «Rootabaga Stories», τὰ παραμύθια τῆς Ρουταμπάγκα, τῆς χώρας πού βρίσκονται σ' αὐτὴνε τὰ γαλάζια ποτιμία καὶ πού ἀπάνου στὰ κασκέτα φυτρώνει ἀραισοῖτι, δένουνε τίς πιὸ ἀπίστευτες φαντασιοπληξίες μαζί μὲ τὴν πραγματικότητα τῆς ἀμερικάνικης ζωῆς. Καί, καθὼς εἶναι τὰ παραμύθια του ἀνακατωμένα ἀπὸ φανταστικὸ καὶ ἀληθινὸ μαζί, ἔτσι εἶναι κ' ἡ γλῶσση τους ἀνακατωμένη: ἔγγλζικα ἀργκό, τεχνικοὶ ὅροι τοῦ ἀμερικάνικου πολιτισμοῦ, μεταφορὲς ἀπὸ τίς φάμπρικες κτλ. Ἡ τέχνη ὅμως εἶναι πού, μ' ὅλες αὐτὲς τίς ντισονάντσες στὰ καθέκαστα, τὰ καταφέρνει πάντα στὸ σύνολο τοῦ βιβλίου του νὰ εἶναι ἀρμονικό, νὰ φαίνεται πὼς εἶν' ἔργο συγραφέα ἀληθινοῦ.

— Ὅσο γιὰ ποιήματα δεξιοπρόσεχτα ἀπ' τὰ πιὸ καινούρια, εἶν' ἡ συλλογὴ τοῦ Κόνραντ Αἴηκεν. Ὁ ποιητής, εἶνε ἀπὸ τοὺς πιὸ γνωστούς, καὶ μὲ τοῦτα τὰ τραγοῦδια, πούναι τόσο τεχνικά, φαίνεται πὼς δὲ φχαριστιέται ἀκόμα ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του καὶ δὲ βρῆκε τὸ δρόμο πού θὰ κολουθήσει ὁριστικά στὴν τέχνη του. Ὅλοένα ψάχνει, δοκιμάζει καὶ ποθεῖ. Οἱ στροφές του, μὲ ἀψευγῆδιαστη ρίμα, μαρτυροῦνε μεγάλη ἐπίδραση ἀπ' τὸν Whitman στὴ μορφή.

— Ἀκόμα σημειώνουμε καὶ τὰ ποιήματα τῆς Μάργιορη *Άλλεν Σέιφφερτ: «Μιὰ γυναίκα τριαντάρα», ὁλωσδιόλου διαφορετικά.

*Ἡ ποιήτρια θαρρεῖς πὼς θέλει νάντιδράσει πρὸς τὸ λυρισμὸ πού

βλέπει ἀπὸ παντοῦ νὰ ξεχειλίζει, (κι ὄχι νὰντιδράσει γιατί δὲν τότε συμπαθεῖ, παρὰ γιατί τὸν βλέπει μ' ἐπιφύλαξη, δισταχτικά, σὰ μιὰν ἐκδήλωση διαβατική) καὶ ζητάει μὲς στὰ τραγούδια της νὰ βάλει περισσότερη διανοητικότητα καὶ λιγώτερην ἔκσταση.

Τὰ πιὸ ὁμορφα ὅλης τῆς συλλογῆς εἶναι κάτι τραγούδια ἐρωτικά καὶ κάποια ἄλλα ποὺ τραγουδεῖ καρτερώντας τὸ παιδί της.

ΦΙΛΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΜΙΑ ΚΡΙΣΗ ΓΙΑ ΤΟ «ΝΟΥΜΑ»

Leipzig 16. 4. 23 Ferd. Rhodestr. 33.

Φίλε Κύριε Π. Ταγκόπουλε,

Λυποῦμαι ἀπὸ καρδιάς ποὺ μὲ ἀνάγκασε μία ἀρρώστια νὰ περάσῃ ἡ εἰκοσάχρονη τοῦ ἀγαπητοῦ μας τοῦ «Νουμά» χωρὶς νὰ σᾶς στείλω κ' ἐγὼ δυὸ λεξοῦλες γιὰ συχαρίκι. Γι' αὐτὸ θὰ μοῦ ἐπιτρέψετε νὰ τὸ κάμω «κατόπιν ἐορτῆς». Γιατί θὰ εἶταν ἀχαριστία νὰ μὴν τὸ κάμω, ὅπου ξέρω πόσες ὑποκινήσεις χρωστάω σ' αὐτὸ τὸ φύλλο. Πόσες φορές ξεσκαλίζω καὶ τώρα ἀκόμα τὰ παλιὰ αὐτὰ καὶ κίτρινα φύλλα γιὰ νὰ κοιτάξω μιὰ μελέτη ἢ ἓνα διήγημα παλιὸ ποὺ μ' ἐνδιαφέρει. Τὸ μόνον ποὺ λυποῦμαι εἶναι τὸ σχῆμα ἐφημερίδας, ποὺ εἶχε τόσον καιρὸ καὶ ποὺ δυσκολεύει πολὺ τὴ διατήρησιν. Ἀπὸ τὰ 1910 πιστεύω βγήκε βεβαίως σὲ μικρότερον σχῆμα, ἀλλὰ κι αὐτὸ ἀκόμα ἀκατάλληλον γιὰ τὴν πρόχειρη χρῆσιν. Γι' αὐτὸ μοῦ σηκώθηκε πέτρα ἀπὸ τὴν καρδιά ὅταν ἔλαβα τὴ νέα περίοδο σὲ ὁμορφα μικρὰ φυλλαδάκια ποὺ τὰ μεταχειρίζεται κανεὶς εὐκόλα. Σᾶς συγχαίρω γι' αὐτὸ τὸν πραχτικὸ νεωτερισμὸ, πρὸ πάντων ὅμως γιὰ τὸ νέον πνεῦμα ποὺ τοῦ δώσατε τοῦ φύλλου, περιορίζοντάς το ἐντελῶς στὴ λογοτεχνία. Δὲν ἀμφιβάλω πῶς θὰ τὸ ἐξακολουθήτε τὸ ἔργο τοῦ κ. πατέρα σας, ἀντάξια του, κ' εὐχομαι μόνον νὰ ριζωθῇ πιὸ στέρεα καὶ πιὸ βαθειὰ ἀκόμα παρὰ προτύτερα καὶ νὰ γείνη ἓνα «monumentum aere perennius» γιὰ τὴ νέαν Ἑλλάδα, ὅπου ἔχει τόση ἀνάγκη ἀπὸ ἓνα κεντρικὸ λογοτεχνικὸ ὄργανο καθὼς εἶναι οἱ «Convorbiri Litterare» γιὰ τὴ Ρουμανία ἀπὸ 55 χρόνια! Πρέπει νὰ συγκεντρώσετε τίς διανοητικὰς δυνάμεις σας καὶ ὄχι νὰ τίς σκορπίζετε. «L'union fait la force». Μακάρι νὰ τὸ ἐπιτύχετε ἐπὶ τέλους!

Μὲ φιλικούς χαιρετισμούς

Πάντα δικός σας,

Karl Dieterich.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

«ΑΡΓΩ»

Λογοτεχνικά τεύχη. Έτος Α'. Αριθ. 1. 'Αλεξάνδρεια, 7 του 'Απρίλη 1923.— 'Ο «Νουμάς» πού χαιρείται ἀληθινά γιά κάθε νέα ἐκδήλωση τῆς πνευματικῆς μας ζωῆς· δὲ θά'θελόμα νά ἐκφράσει τὴ χαρὰ του γιά τὸ κινουόριο περιοδικό πού θέλει νά συγκεντρώσει τὴν κίνηση τῶν νέων τῆς 'Αλεξάνδρειας, ἃ δὲν κίστετε ἀπόλυτα πῶς ἡ κίνηση τῶν νέων ἐκεῖ κάτω ἔχει νά δείξει καὶ πολὺ καλύτερα πράγματα. Γιατί ὅσο κι ἂν δυὸ τρία κομμάτια ξεχωρίζουνε κεῖ μέσα (ποιήματα Γλαύτου 'Αλιθέρη, Κ. Ν. Κωνσταντινίδη, μεταφράσματα ἀπὸ τὸν 'Αμιελ κ.ἄ) τὸ σύνολο δὲν εἶναι καθόλου ἀξιοπαρασησιαστο. Εἰδικὰ θά'χε νά πεῖ κανένας πολλὰ γιά τὸ κριτικὸ μέρος πού τὸ ἐπιπροσωπεῖ κάποιος κ. Τ. Μαϊλάνος, πού κι ἄλλοῦ ἔχει παρουσιασθεῖ μετ' ὁλίγες μελέτες γεμάτες κενὴ ἐπιχειρηματολογία καὶ δογματικὴ 'Οπωσδήποτε φανταζόμεσθε πῶς κάποια μεγαλύτερη προσοχὴ στὴ συγκέντρωση καὶ στὴν ἐπιλογή τῆς ὕλης θά κάνει τὴν «'Αργώ» ἕνα ἀληθινὸ περιοδικὸ τῶν νέων τῆς Αἴγυπτου, καὶ τότε θά μπορεῖ κανένας νά'χει τὴν εὐχαρίστηση νά μιλήσει μετ' ὁλίγα λόγια γι' αὐτό.

« ΕΣΠΕΡΟΣ »

Μηνιαῖο λογοτεχνικὸ περιοδικό. Σύρα, χρονιά Α'. (Τεύχη ὡς τὰ τώρα 11).

'Ο «'Εσπερος» δείχνει μιὰ καλὴ προσπάθεια μετ' ὁλίγα τελευταῖα του φύλλα. Κυριόρῳθσε νά συγκεντρώσει ἐπιλεκτὴ συνεργασία νέων λογίων καὶ ποιητῶν ἀπ' τὴν 'Αθήνα, συμμορφώνοντας καὶ τὴν ὅλη ἐκδοτικὴ του ἐμφάνιση πού, προτιήτερα, μποροῦμε νά ποῦμε, βρισκότανε σὲ χάλια ἀξιοδρόγητα. 'Ετσι στὰ φύλλα τοῦ Φλεβάρη-'Απρίλη 1923 παρουσίασε στὶς πρώτες σελίδες του, σὲ ἀξία τοποθέτηση, τὸν λογοτέχνη Δέοντα Κουκουόλα, Δημοσθένη Βουτυρά καὶ Πάνο Ταγκόπουλο, σκολίζοντας καὶ τὸ ἀρχετὸ συμπαιθητικὸ του ἐξώφυλλο μετ' ὁλίγες εἰκόνες τοῦ καθενὸς ἀπ' τοὺς παραπάνω. 'Εξόν ὅμως ἀπ' τὴν ἐργασία τῶν γνωστῶν τέλος πάντων λογίων πού παρουσίασε, (φόρος τιμῆς καὶ δικαιοσύνης νά σημειωθοῦνε ἀπ' τὸ «Νουμάς» καὶ τὰ ὅσα δημοσιέψανε στὸν «'Εσπερος» τῆς Σύρας οἱ ποιητὲς καὶ λογογράφοι : Γεράσιμος Σπιταλάς, 'Αντώνης Γιαλούρης, Κ. Καρυωτάκης, Μ. Φιληντίας, Φώτος Γιούφλης, κ' ἕνας — δυὸ ἄλλοι ἄνομα,) τί θάπορευε νά πεῖ κανένας καὶ γιά μερικὰ φιλολογικὰ παρασῆματα πού ἐνῶ μ' ἔμπορνε ἀξιόλογα νά δεκαρολογοῦνε παρῆμερα μετ' ὁλίγες μικροῦλες ἐκδοτικὲς προσπάθειές τους, ξεμπαίζοντε, ἀνεπάντητα πῶς, καὶ μὲς στὶς σελίδες τοῦ νέου περιοδικοῦ. Δὲ θάπαινε προτιμότερο, μιὰ γιά πάντα, νάπομείνουνε ἔξω ἀπὸ κάθε λογοτεχνικὴ ἐκδήλωση τὰ κακότεχνα καὶ καθυστερημένα καὶ ἀνάξια λόγου παρασῆματα ;

ΧΥΜΟΠΩΡΟ

Μές στὸν κήπον ὅπου ἡ μπόρα
Σκόρπισε ἄνθια καὶ καρπούς,
Ποῦ ἄλλους ἔσπασε, ἄλλους τόρα
Κλάδους ἄφησε γυμνοὺς,

Νά, τὰ νιάτα ἀγυλιασμένα
Μιλῶντων, βγαίνων χαρωπά,
Δίχως ξάφνισμα κανένα,
Στὴν καρδιά καὶ στὴ θωριά.

Ἴσως ἔτσι πρέπει νάναί,
Κι ὅσοι πάσχουν ἄς σιωποῦν,
Ἵπου δάκρυα, αὐτὰ γελᾶνε
Κι ὅπου πένθη, ἀδιαφοροῦν.

(«ΕΥΑ» Φυλ. 12. — 5 τοῦ Μάη 1923).

Μ. ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

(Ἀναγγέλλεται κάθε βιβλίον ποῦ θὰ σταλθεῖ σ' ἐν' ἀντίτυπο. Κρίνεται ἅμα στέλνεται διπλό).

MIXPOΔA: «Ἄ μ α ρ τ ο ἰ ἄ α», Βιβλιοπωλεῖον Λαδῖκα καὶ Σιας, ὁδ. Βουλῆς 6, Ἀθήναι 1923.

ΚΩΣΤΑ Α. ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗ: «Ἐ ρ α ν ο ὑ ὀ δ ι α τ ο ῦ Σ ὄ θ α μ π ο υ», ἐκδότης I. Ν. Σιδέρης, Ἀθήναι.

Δ Γ Ρ. ΚΑΜΠΟΥΡΟΥΛΟΥ: «Ἄ ἱ Ἡ α λ α ι α ἰ Ἀ θ ῆ ν α ι», Βιβλιοπωλεῖον Γ. Βλασιεῖου, ὁδ. Σταδίου 42 Ἀθήναι 1922.

ΣΤΑΥΡΟΥΛΑΣ Γ. ΜΑΡΚΕΤΟΥ: «Ἄ γ γ ε λ ι κ ῆ», Παιδαγωγικὰ Διηγήματα, Ἀθήναι 1923.

Α. ΣΚΟΥΦΟΠΟΥΛΟΥ: «Ἡ α λ ι ἔ ς κ α ἰ κ α ι ν ο ὑ ρ γ ι ε ς Ἰ δ ἔ ε ς», Ἐκδότης: Στέφανος Πάργας—«Γράμματα», Ἀλεξάνδρεια 1923.

Μ. ΚΑΡΕΚΟΥ (Καλλοκαίου): «Ἐ ρ ο τ ὀ κ ι ἄ λ ὕ τ ρ ω τ α», Ποιήματα, Ἀθήνα 1923.

ΚΝΟΥΤ ΧΑΜΣΟΥΝ. «Μί σ τ ῆ ρ ι α», Ἔθμος Α', Μετ. Β. Δασκαλάκη.

ΑΙΜ. ΖΟΛΑ. «Γι ἄ μ ι ἄ ν ὄ χ τ α Ἀ γ ἄ π η ς» Β'. Ἐκδοση, Μετ. Ἡλ. Ἡλιοῦ

ΛΟΡΓΟΥ ΒΥΡΩΝΟΣ. «Ὁ Κ ο υ ρ σ ἄ ρ ο ς» Μετ. Λεωνίδα Ραζέλου, Ἐκδότης Χ. Γανιάρης, Σοφοκλέους 3 Ἀθήναι.

ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΣΤΟΝ ΠΟΙΗΤΗ ΤΗΣ ΞΕΟΡΙΑΣ

Ἐνώ τῆς ξεορίας σου τοὺς στίχους ἀγρικοῦσα,
 πρωτότυπους τοὺς βρήκα.
 Ἔνοιωσα πὼς ἐξώρισες μὲς ἀπ' αὐτοὺς τὴ Μούσα,
 καὶ τότε μόνο στὸ βαθὺ τὸ νόημά τους μπῆκα.

Ο ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΒΟΡΕΑΣ

Ποῖς δὲν εἶδε τὸ Βοριά
 κι ἀπ' τὴν ἄλλη του μεριά ;
 Περιφημος ξυλόσοφος
 στὸ φλογερὸ καμίνι,
 καὶ γλωσσολόγος φύτρωσε
 τοὺς μαλλιαροὺς νὰ κρίνη !
 Τάφων κλειστῶν μᾶς ἔφερε,
 καὶ μούχλας ἀποκάρωμα...
 Γιὰ τέτοια μορμολύκεια
 δὲ βρίσκειτ' ἓνα σάρωμα ;

ΠΙΚΡΑΓΚΑΘΗΣ

ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ

Ποῖς εἶπε πὼς οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἔχουν ἐνδιαφέρο γιὰ τὸ σοβαρὸ θέατρο ;
 Οἱ ὀπερέττες ποτὲ καὶ στίς καλύτερές τους βραδιές, δὲν εἶδανε τὴν κομπολημ-
 μύρα πού εἶχανε στίς πρώτες τους παραστάσεις οἱ δυὸ ἄξιες καλλιτέχνισσές μας
 ἡ κ. Κυβέλη κ' ἡ κ. Κοτοπούλη, καὶ πού ἔξακολουθεῖ μὲ τὴν ἴδιαν ἐνταση ἴσα-
 με τώρα. Δυστυχῶς οἱ καλὲς μᾶς τεχνίτρες δὲ χρησιμοποίησαν τὸ δυνατό τους
 ταλέντο σὲ πρώτης γραμμῆς ἔργα, πού νὰ ξίξει νάποσπάσουνε τὸν ἀμέριστό μας
 ἔπαινο. Ἔτσι ἡ κ. Κυβέλη ἄρχισε μὲ τὴ «Φ ω τ ε ι ν ἦ Σ ά ν τ ρ η», ἔργο
 ὄχι ἀπὸ τὰ δυνατώτερα τοῦ συγγραφέα, ὅπως οἰδήποτε ὅμως κομμένο καθὼς εἶναι
 πάνου στὰχνάρια τῆς τέλνης της, μπόρεσε νὰ μᾶς χαρίσει δυνατὴ καλλιτεχνικὴ
 συγκίνηση. Μὰ δὲν μπορεῖ νὰ βρεθεῖ δικαιολογία καὶ γιὰ τὴν «Κ υ ρ ί α μ ἔ
 τ ά ς Κ α μ ε λ ί α ς», ἔργο πού ἴσως στὴν ἐποχὴ τοῦ Παράσχου νᾶλεγε κάτι,
 μὰ πού σήμερα κινεῖ μονάχα τὴν ἀγανάχτηση καὶ μάλιστα μ' ἐκεῖνο τὸ «ὄτι
 π ο λ ὺ ἡ γ ά π η σ α ς» στὸ φινάλε. Ἐξὸν κι ἀν ἡ κ. Κυβέλη ἱκανοποιήθηκε
 ἀπὸ τὰ δάκρια πού χύσανε μερικὲς γυναικοῦλες τοῦ λαοῦ, (λαός, ὁ κατὰ
 κατὰ τὸ Λασκαράτο ὄχλος=ὄχι τὰ κεφάλια πού φορᾶνε σκούφο μὰ πού κάτου ἀπὸ

σκορφο ἢ ἡμίμηλο κρύβουνε λίγο νοῦ καὶ πολλὲς πρόληψες) καὶ τότε στὴν ὀλιγόρκειά της δὲν ἔχουμε τίποτα νὰ προστέσουμε. Ἡ κ. Κοτοπούλη μᾶς ἔδωσε ἀκόμα χειρότερα ἔργα. Ἔτσι στὸ ἀψυχολόγητο καὶ παρατραβηγμένο Γερμανικὸ δράμα «Α π' τ ὀ β ο ὦ ρ κ ο» μὲ τὶς ἀχώνευτες tirades τῆς εὐκόλης φιλοσοφίας καὶ τοῦ θρησκευτικοῦ ρωμαντισμοῦ, ἔνα πρᾶμα τράβηξε τὴν προσοχή μας: Πῶς μπορέσανε οἱ ἀξιοὶ ἠθοποιοὶ τοῦ θιάσου πάνω σὲ τόσο ἄγλιο καμβὰ νὰ κάνουνε μιὰ τόσο καλὴ ἐντύπωση. Ὅσο γιὰ τὴν κωμωδία «3 6 4 κ α ι μ ί α» δὲ θάτανε βολετὸ νὰ βροῖμε λόγια πού νὰ λένε τὴν ἀγανάχησή μας θὰ θέλαμε νὰ ὑποδείξουμε στὶς ἀξίες καλλιτέχνισσές μας πῶς μὲ τὸ ταλόντο τους καὶ τὸ νομα ποῦχουνε πάρει, ἔχουν ἀναλάβει καὶ κάποιες ὑποχρέωσες πρὸς τὸ κοινὸ πού, σπρώχνεται γιὰ νὰ γεμίσει τὰ θεάτρὰ τους καὶ δείχνοντας ἔτσι πῶς ξαίρει νὰ ἐχτιμήσει τοὺς καλοὺς τεχνίτες δείχνει πῶς ἔχει κάπως ἀναπτυγμένο τὸ καλλιτεχνικὸ του κριτήριον καὶ ἀξίζει νὰ τοῦ προσφέρνεται διαλεχτώτερη πνευματικὴ τροφή. Ἄλλιῶς δὲν ξαίρουμε γιὰτί θάτρειπε νὰ κατηγοροῦμε γιὰ τὴν κατάντια τοῦ θεάτρου μας τοὺς δεκαρολόγους τῆς ὀτερέτας πού τοῦλάχιστο δὲν ἔχουνε καμιά σχέση μὲ τὴν τέχνη καὶ μόνον ζητᾶνε νὰ πλουτίσουνε ἀπὸ τὸ θέατρο.

Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ

— Τὰ Γραφεῖα τοῦ «Νουμά» μεταφερθῆκανε στὴ στοὰ Ραζῆ, ὀδ. Σοφοκλέους, ὀπου μᾶς βρίσκει κανεὶς τ' ἀ τογέματα 5—7.

— Ἀπὸ πληθώρα ὕλης πολλὰ δημοσιέματα πού θὰ θέλαμε νὰ συμπερίληφτοῦνε σ' αὐτὸ τὸ τεῦχος μείνανε γιὰ τὸ ἐρχόμενο, ὀπως λ.χ. ἡ «Ξένη Φιλολογία» πού τὴν εἶχαμε προαναγγεῖλει, τὰ «Λυρικὰ» τοῦ Τυγκὸρ κτλ κτλ. Ἄς σημειῶθῃ πῶς ὁ «Νουμάς», ἔχοντας ὀρισμένους συνεργίτες ταχτικούς, δὲν μπορεῖ νὰ φιλοξενεῖ στὶς σελίδες του τὰ ὀσα τοῦ στέλνονται σωρὸ—σωρὸ ἀπὸ διάφορους καλοὺς νέους, πού ἐμφανίζονται γιὰ πρώτη φορὰ στὰ Γράμματα. Ὁ Ἐ ρ α σ ι τ ε χ ν ι σ μ ὀ δ ἐ μ ᾶς εἶναι ἀρεστός. Καὶ ὁ «Νουμάς» δὲν εἶναι π ρ ο π α ι δ ε υ τ ι κ ὀ σ κ ο λ ε ἰ ο τῆς Τέχνης. Ἄς σημειῶθῃ αὐτὸ μὴ γιὰ πάντα.

— Στὶς 2 τοῦ Μᾶη, στὴν αἴθουσα τοῦ Ἑλλ. ὀδείου καὶ στὴ σειρά τῶν διαλέξεων τοῦ «Συνδέσμου Ἑλληνίδων», μίλησε ἡ λογία κ. Σπανοῦδη γιὰ τὸ ἔργο τοῦ Κωνσταντινουπολίτη ποιητῆ κ. Ὄμηρου Μπεκέ. Τονὲ ξεχώρισε ὀς ποιητὴ περιγραφικὸ μὲ ἀξία δημιουργήματα τοπικοῦ χαρακτήρα, ὀπως τὸ «Λουτρὸ» κ' ἔνα δυὸ ἄλλα τραγούδια Ἀνατολίτικα. Ἡ προσπάθειά της ὀμως νᾶν τονὲ κατατιῆξει στὸ πλευρὸ τοῦ Παλαμᾶ ὀς ποιητὴ τῶν κολασμένων, τοῦ πάθους, τῆς ὀργῆς, τῆς βλαστήμιας, Μπωντελεριακὸ ποιητὴ κτλ. κτλ., ξεφεύγει τὰ σύνορα τῆς κριτικῆς ἐπισκόπησης καὶ φτάνει στὸ συγκινητικὸ σημεῖο τῆς ἀπλῆς, ἀξέπαινης συμπατριωτικῆς συμπάθειας, πού γι' αὐτῆνε, τοῦλάχιστο, δὲν ἔχουμε νὰ πῶμε τίποτα ἐμεῖς.

— Στις 7 τοῦ Μάη τὸ δευτερόν, στὴν αἴθουσα τοῦ «Ἀνώτερου Ἰνστιτούτου τῶν Γαλλικῶν σπουδῶν», ὁδ. Σίνα 31, μίλησε ὁ διευθυντής τοῦ «Libre», καθηγητής κ. Louis Roussel, γιὰ τὸ ἔργο τοῦ κ. Πέτρου Βλαστοῦ. Ὁ καλόγνωμος μελετητής τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων κατόρθωσε νὰ δώσει μιὰ σύντομη ὅσο καὶ πιστὴ εἰκόνα τῆς ξεχωριστῆς φυσιογνωμίας τοῦ κ. Βλαστοῦ—Ἔρμονα, ὡς ποιητῆ, κριτικοῦ καὶ γλωσσολόγου.

— Εἶχामε τὴν εὐτυχία ν' ἀκούσουμε στὰ «Ὀλύμπια», σὲ δυὸ κυριακάτικες ἀπογευματινές, τὴν «Ἀϊντά» καὶ τὸ «Φάουστ» ἀπὸ τῆς Διδασκαλείου Φωτεινῆς Σκαρμαγκᾶ. Ἡ φωνή της, δυναμωμένη, ἐδῶ καὶ δυὸ χρόνια, σὲ ἦχο, ἔκταση χρωματισμοῦ κατακάθαρη καὶ ἀβίαστη στίς ἀπάνω νότες, σταθερὴ στὰ κέντρα, μελωδικὴ στὰ πιανίσσιμα, κατέθελε, ὄχι μόνον τὸ μουσικὸ κόσμον ποὺ παρακολούθησε τίς ἀπογευματινές αὐτὲς μὰ καὶ τὸ πολὺ κοινὸ, ποὺ μ' ἐνθουσιασμό ἀβίαστο, ἐλεφήθησε τὴν ἀξία ἑλληνίδα καλλιτέχνισσα. Θάψαι, ἀλήθεια, εὐτύχημα, ν' ἀφιερώνωτανε ὀριστικὰ στὸ Ἑλληνικὸ μελόδραμα ἢ Διδασκαλείου Σκαρμαγκᾶ, ἂν καὶ, γιὰ νὰ λέμε τὴν ἀλήθεια, βλέποντας κανέναν τὰ χάλια ποὺ βρισκεται τοῦτο τὰ τελευταῖα χρόνια, θάχε νὰ συμβῶλεῖται ὅτιον αἰστάζεται σεβασμὸ πρὸς τὴν τέχνη καὶ τὸ ταλέντο του, νὰ ζητῆται τὴν ἀναγνώριση τῆς ἀξίας του ἔξω ἀπ' τὸ κακὸ ἔργο αὐτοῦ συγκρότημα.

— Ἀπὸ τὸ θίασον Βεᾶκή παίχτηκε στὴν Κύπρον καὶ στὴν Ἀλεξάνδρεια ἡ «Μητέρας», τὸ τρίπρακτον κοινωνικὸ δράμα τοῦ συγγραφέα τῆς «Ὁξόπορτας» κ. Δ. Π. Ταγκόπουλου.

— Ὁ ζωγράφος κ. Λυκοῦργος Κογεβίνας, ὕστερ' ἀπὸ μακρόχρονη περιόδεια του στὰ καλλιτεχνικὰ κέντρα τῆς Εὐρώπης, ἤρθε καὶ ἀνοῖξε στὴν Ἀθήναν ἔκθεσιν, μὲ ἰσώτερα ἔργα του.

Ξεχωρίσαμε μερικoὺς πίνακες ποὺ ἐκτεθῆκαν καὶ στὸ Παριζιάνικον σάλον, καθὼς καὶ ἀξιόλογες χαλκογραφίαι ἀπὸ τὸ Ἅγιονόρος, ποὺ κυκλοφορήσανε τὸν περασμένον χειμῶνα στὸ Παρίσι, σὲ μερικὰ ἀνάτυπα μὲ πρόλογον τοῦ Βυζαντινολόγου κ. Ντίλ.

— Στὴ σελίδα 365, στ. 19, παρακαλοῦμε νὰ διορθωθεῖ ἡ φράσις ἀντὶ «γιὸς τσοπάνη»—«γιὸς ἰερόα», ποὺ ἔμεινε ἀπὸ τυπογραφικὴ ἀβλεψία. Ἐπίσης στὴ σελίδα 373, στ. 20, νὰ διορθωθεῖ ἀντὶ μιὰ γεωγραφικὴ ἀπαρίθμησις—μιὰ γεωγραφικὴ ἀπαρίθμησις, ποὺ γιὰ μᾶς τοῦλάχιστον εἶναι λάθος ἄρκετά σ ο β α ρ ό. Τὰ ἐντελῶς ἀσήμαντα, ποὺ ξεφεύγουνε τότε—τότε, τὰ φήνομεν στὴν ἀντίληψιν τοῦ ἀναγνώστη μας.

— «Χωρὶς Γραμματόσημο» στὸ ἐρχομενον φύλλον.

«ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ»

Ἐκδίδονται ἀπὸ συντροφίαν νέων στὴ Θεσσαλονίκη καὶ συγκεντρώνουνε, τὸ περισσότερο, τὴν ντόπια λογοτεχνικὴ κίνησιν τῆς Μακεδονίας. Γραφεῖα Ἐργατίας 351 Συνδρομὸς Ἐσωτερικοῦ Ἐτησίου δραχ. 20—Ἐξάμηνη δραχ. 10. Τὸ φύλλον δραχ. 2.

ΛΙΑΝ ΠΡΟΣΕΧΩΣ

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

“ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΛΟΓΟΣ,,

Η ΜΕΓΑΛΕΙΤΕΡΑ ΠΡΩΤΗΝΗ ΕΦΗΜΕΡΙΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΚΩΣΤΑΣ ΑΘΑΝΑΤΟΣ

ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ: ΜΙΧΑΗΛ ΡΟΔΑΣ

Ἀθηναϊκὸν Μυθιστόρημα: ΠΑΝΤΕΛΗ ΧΟΡΝ

Διηγήματα: ΔΗΜΟΣΘΕΝΗ ΒΟΥΤΥΡΑ

Κριτικὴ; Μελέτες: ΔΗΜ. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΥ

Χρονογραφήματα: ΓΡΗΓ. ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΥ

» ΤΙΜ. ΜΩΡΑΪΤΙΝΗ

» ΤΙΜ. ΣΤΑΘΟΠΟΥΛΟΥ

ΣΥΝΕΡΓΑΤΑΙ:

Ν. ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ (*Βερολίνον*) Π. ΠΕΤΡΙΔΗΣ (*Παρίσι*)

ΛΑΜΠΡΟΣ ΠΟΡΦΥΡΑΣ

(Ποίηση)

ΜΑΝΩΛΗΣ ΚΑΛΟΜΟΙΡΗΣ

(Μουσική)

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΛΑΜΠΕΛΕΤ

»

ΘΩΜΑΣ ΘΩΜΟΠΟΥΛΟΣ

(Γλυπτική—ζωγραφική)

ΜΙΧ. ΤΟΜΠΡΟΣ

»

ΝΙΚΟΣ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

(Θέατρον)

ΠΑΝΟΣ Δ. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

(Βιβλία—φιλολογική κίνησης)

Ὁ “ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΛΟΓΟΣ,, θὰ προκηρύξη διαγωνισμοὺς διηγημάτων, μονοπράκτων θεατρικῶν ἔργων καὶ ποιημάτων μὲ μεγάλα χρηματικὰ βραβεῖα καὶ ἔκδοσιν τῶν ἔργων ποῦ θὰ βραβευθοῦν ἀπὸ τὴν κριτικὴν ἐπιτροπὴν. Εἰσηγητὴς τῆς ἐπιτροπῆς μονοπράκτων ὁ *Δημ. Ταγκόπουλος*. Τῶν διηγημάτων ὁ *Γρ. Ξενόπουλος*. Τῶν ποιημάτων ὁ *Ρήγας Γκόλφης*.

ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ "ΤΥΠΟΣ", Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ & Σ^{ΙΑ}

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ - ΑΡΙΣΤΕΙΔΟΥ (έναντι τῆς Σιναί.)

ΕΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΑΝ

— Τ' ΑΚΟΛΟΥΘΑ ΒΙΒΛΙΑ ΤΗΣ —

ΠΩΛΟΥΜΕΝΑ ΕΙΣ ΟΛΑ ΤΑ ΑΘΗΝΑΪΚΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ :

1 - ΟΙ ΕΜΠΟΡΕΙ ΤΩΝ ΕΘΝΩΝ

ἀνεκδοτον μεγάλον ιστορικόν μυθιστόρημα τοῦ ΑΛΕΞ. ΠΑ-
ΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗ, εἰκονογραφημένον ὑπὸ τοῦ ζωγράφου κ.
Πέτρου Ρούμπου, δεμένον Δρ. 25. —

2 - ΣΠΑΡΤΗ - ΜΥΣΤΡΑΣ

γοητευτικὸν βιβλίον τοῦ ποιητοῦ κ. ΚΩΣΤΑ ΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗ
μὲ περιγραφὰς τῆς Σπαρτῆς, τοῦ Ταυγέτου, τοῦ Μυστραῖ, τοῦ
Ἰνδρότα κλπ. καὶ μὲ εἰκοσι περίπου φωτογραφίας, ἔξ ὧν αἱ
περισσότεραι τοῦ γνωστοῦ Ἑλβετοῦ φωτογράφου Boissonas,
δεμένον Δρ. 12.50

3 - Ἡ ΜΗΤΕΡΑ

τὸ τρίπρακτον κοινωνικὸν δράμα τοῦ κ. Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥ-
ΛΟΥ ποῦ ἐλαίχθη τὸ περασμένον καλοκαίρι εἰς τὸ « Ἀθηναϊον »,
μὲ ἑπτὰ φωτογραφίαις ἀναπαραστάσεως τὰς πλέον χαρακτηριστι-
κὰς σκηνὰς του, δεμένον Δρ. 12.50

4 - ΤΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΟΥ ΡΑΜΠΑΓΑ

τὰ ἐκλεκτότερα πολιτικά, δημοκρατικά, κοινωνικά, σατιρικά κτλ.
(Μεταφράσεις Βερανζερῶν Λερονιέδ κτλ.) ποιήματα τοῦ ΚΛΕ-
ΑΝΘΗ Ν ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ ἰδιοῦτοῦ καὶ δημοφιλῆ τοῦ
ΡΑΜΠΑΓΑ, μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ ποιητοῦ, δεμένον Δρ. 12.50

5 - ΤΑ ΕΙΚΘΣΑΧΡΩΝΑ ΤΟΥ ΝΘΥΜΑ,,

τὸ πανηγυρικὸν τεῦχος, περιέχον τὰς ὀμιλίαις τῶν κ. κ. Κωστῆ
Παλαμά, Ἡλ. Βουτισερίδη, Ρήγα Γκόλφη, Κώστα Παρορίτη,
Πάνου Δ. Ταγκοπούλου, Α. Γληνοῦ, Θ. Συναδινοῦ, Πέτρου
Χάρη, Α. Π. Ταγκοπούλου (τὴν γνώμην τῶν κ. κ. Πάλλη, Μ.
Φιλῆντα — ποιήματα τῶν κ. κ. Πάνου Ταγκοπούλου καὶ Θα-
νάση Κυριαζῆ — ἄρθρα ἑφημερίδων κτλ.) Ἄδειον Δρ. 10.—
Δεμένον » 12.50